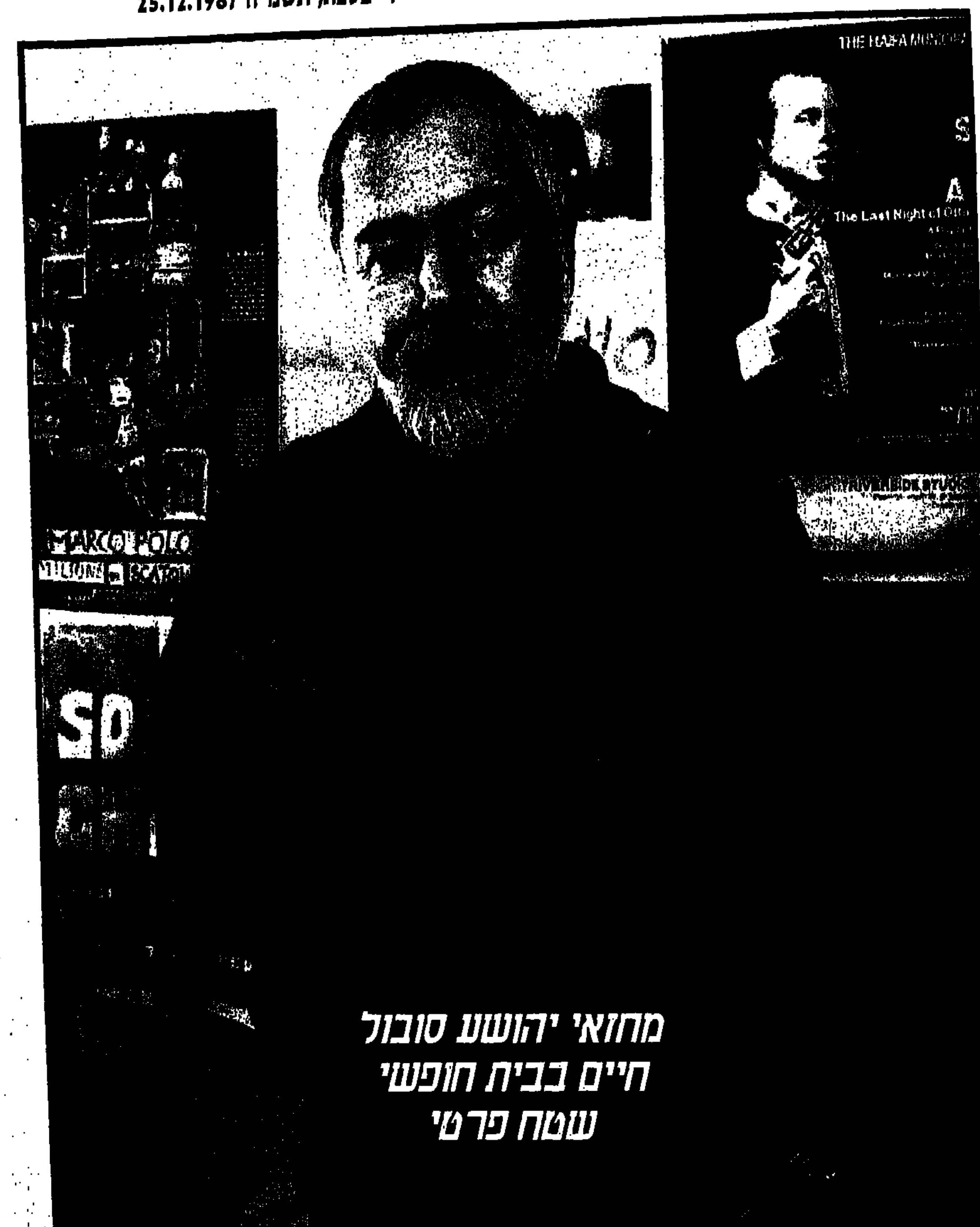
מעריב
סופשבוע
ד' בטבת, תשמ"ח 25.12.1987

מחזאי יהושע סובול
חיים בבית חופשי
שטח פרטי

עזרא סרן, יוצא מהמקרר ■ סלח טריף, הדרוזים הצעירים, צומת הקיפוח והזילזול ■ יהונתן גפן על שיא הגועל ■ מוטי זידלר, הקרוקודיל האחרון ■ לורה הרמן, חיים בארון ■ שיר שפרה ■

מרזי מורית.
ההבדל הדק בין להיראות טוב ולהיראות מצויין.

לפעמים ההבדל בין להיראות טוב ולהיראות מצויין הוא באמת דק. משהו בין חמישה לעשרה קילוגרמים, אבל מי כמוך יודע שההבדל הדק הזה הוא ההבדל הגדול בין ללבוש בגדים אופנתיים או להתפשר על "מה שעולה עליך", בין לקבל מחמאה גדולה או סתם מילה טובה, בקיצור... ההבדל הגדול בין להיות מרוצה מעצמך – או לא. עכשיו, למרזי מורית יש פתרון גם בשבילך. תכנית הרזיה מיוחדת לבעיית ההבדל הדק – תכנית אישית קצרה, מהירה ונוחה. "ההבדל הדק" – תכנית מהפכנית להרזיה מהירה והמסת השומנים.

"ההבדל הדק" - במהירות ובפיקוח רפואי
שיטת ההרזיה של מרזי מורית מותאמת לך באופן אישי על ידי רופאי החברה בהתאם לנתוניך. התכנית מאפשרת לך אכילה מרובה תוך כדי שריפה מכסימלית של השומנים.

"ההבדל הדק" - עם הנוסחא השוויצרית "מרזית"
כדי לרזות מהר יותר וקל יותר משלבת תוכנית התזונה שלך את "שיטת מרזית" – הכמוסות והמשקה הבלעדיים, ללא תרופות. נוסחת "מרזית" פותחה בשוויץ ע"י חברת PHARMAKON, מהנודעות בעולם, בלעדית ל"מרזי מורית".

"ההבדל הדק" - בהמסת השומנים
הצוות הרפואי מתאים עבורך גם תכנית אישית להמסת ריכוזי השומן והצלוליט שלך.
תוכנית זו, המשלבת את התכשירים הבלעדיים המיוצרים בנוסחה ייחודית, מבטיחה לך את סילוק כל השומנים הבעייתיים שלך.

"ההבדל הדק" - יותר נוח, יותר דיסקרטי
ההתקשרות עם מרזי מורית היא ישירות לביתך – בלי התרוצצויות, בלי לצאת מפתח הבית. בנוסף, קווי הטלפון של מרזי מורית עומדים לרשותך 24 שעות ביממה.

"ההבדל הדק" - עם הוכחות להצלחה
התקשר אלינו ואנו נשלח אליך עוד היום הוכחות מצולמות מדהימות להצלחה.

שירות מיוחד - להרזיה מיידית
תכנית ההרזיה והמסת השומנים בביתך תוך 48 שעות!
שירות מיוחד של מרזי מורית למענך. ניתן למסור פרטים אישיים לצוות היועצות לצורך מילוי שאלון ההרשמה באמצעות הטלפון, בכל יום בין השעות 08.00-16.00. תוך 48 שעות תגיע לביתך תכנית ההרזיה האישית שלך ומיד תוכל להתחיל לרזות.

מרזי מורית על הקו 24 שעות ביממה
גם בלילות ובשבתות!
התקשר אלינו לטלפון:
02-222676, 02-222903, 02-225784.
או שלח אלינו את התלוש ותתחיל גם אתה לראות את ההבדל הדק!

שם
כתובת

מרזי מורית
רואים תוצאות

מוסף השבוע

ד' בטבת, תשמ"ח 25.12.1987

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: יעל תורן, שדי אוסקי
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

חלפו מספר שבועות מהרגע בו החלטנו במערכת המוסף לכתוב על סלח טריף, ראש המועצה המקומית של הכפר הדרוזי ג'וליס שבגליל המערבי, עד פרסומה השבוע. איש לא חזה אז את המהומות בשטחים, לפתות בהיקפן ובחומרתן, וגם לא את הסולידריות האלימה של ערביי ישראל כפי שבאה לידי ביטוי בראשית השבוע. יצחק בן־חורין משרטט את דיוקנו של טריף משתי זוויות – של צעיר דרוזי, אחיינו של ראש העדה הישיש השייח' אמין טריף, מהסכן נמרץ שמחפש את שביל הזהב בין החידושים למסורת; ושל פוליטיקאי בעל שאיפות הנהגת ארציות, שניצב בצומת הסואן של מאבקי הכוח הקשים בקרב בני עדתו. זהו מאבק סמוי מן העין על דמותה העתידית של העדה, כזה שיטביע את חותמו על מערכת היחסים בין הדרוזים לישראל. הוא עצמו איש מפלגת העבודה, וגם שם לא מלקק דבש.

מה שקורה בעדה הדרוזית רחוק מהדימוי הציבורי שיש למערכת הקשרים בינה לבין המדינה. ארועי בית־ג'אן חשפו רק מעט מהרגשות המרים המפעפעים שם. כלפי חוץ הדרוזים הישראליים עדיין מצטיירים כמשתפי פעולה, שבניהם משרתים בצה"ל, ומה צריך עוד כדי להוכיח את נאמנותם. בפועל, מערכת היחסים סדוקה.

המקרה האחרון היה בשבוע שעבר, במהלך המהומות בשטחים, כשסיפורו של בן־חורין כמעט הושלם, ובאחת קיבל מימדים אקטואליים, שלא בכוונה. יחידות משמר הגבול נקראו לדכא את ההתפרעויות בעזה ובשומרון, ולפתע נמצא מי שהזכיר שאנשי מג"ב הם דרוזים. ראשי העדה בארץ נסערו מהאיזכור, ועוד יותר מעצם ההכללה, מפני שבשטחים החלו לדבר על הדרוזים במינוחים לכוונים, שהם כביכול "מיליציה" ישראלית נגד הפלשתינאים. כאילו לא מספיק רע להם בלב בלעדי התריז הזה.

עד כמה רע להם, מבטא סלח טריף במשפט אחד: שמדיניות הממשלה הופכת אותם לאזרחים מדרגה שלישית. דורשים מהם למלא את כל החובות, כמו מהיהודים, ומעניקים להם זכויות פחות מאשר לערבים. בני כפרו המשרתים בצה"ל מבוזים ומושמצים בידי הצעירים הערביים מכפר־יאסיף הסמוך, ובשיכון החיילים המשוחררים בג'וליס גרים במשך שנים בלי חשמל ובלי מים. וזה כמטחווי עין מתמצפה היהודי החדש, שם מנצנצים האורות וזורמים המים מיום העליה על הקרקע. מבין המלים של סלח טריף בוקעת זעקת מצוקה, שאם לא ישמעו לו – הדרך מצומת הקיפוח והזילזול עד לידי מי שהוא מכנה "המטורים הדרוזים", עלולה להיות קצרה, מהירה וכואבת.

צ. לביא

בשער: יהושע סובול. שטח פרטי עמ' 28–29. צילום: שמואל רחמני.

יוצא מהמקרר – מאת יעל פז־מלמד
עולמות מתנגשים בג'וליס – מאת יצחק בן־חורין
זימזום הדבורה – מאת סימה קדמון
זה לא מרי – מאת יהונתן גפן
טיול "סופשבוע", דרך נוף כרמל – מאת נילי פרידלנדר
הקרוקודיל האחרון – מאת אירית רותם
שטח פרטי – יהושע סובול – מאת נורית ברצקי
30 תמונות מהארון – מאת אביבה מץ
34 בבוקר, עם שיר חדש – מאת יאיר לפיד
37 לאכול בחוץ – מאו"ל
38 בעיניים של חורף – מאת יהודית חנוך
41 שימודים – מאת מאיר עוזיאל
42 פנטהאוז – מאת יגאל לב
43 הורוסקופ
44 "מעריב" לפני 35 שנה – בעריכת גבריאל שטרסמן

רעננה גוריא

"למה אתה מוכרח לעקוב אחרי לכל מקום?"

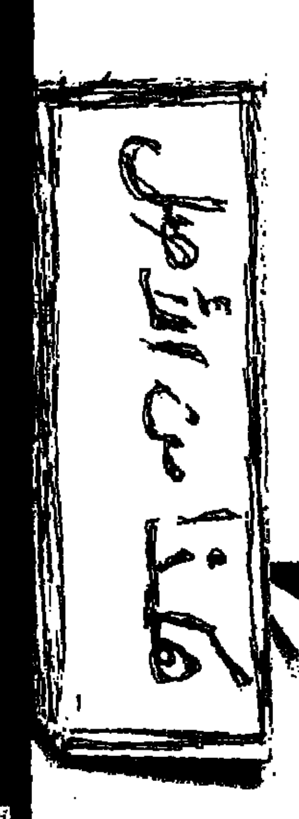

"נו נורמי, קדימה לצעד הבא"

"נו, אני מניח שעיראק מנצחת שוב ויותר"

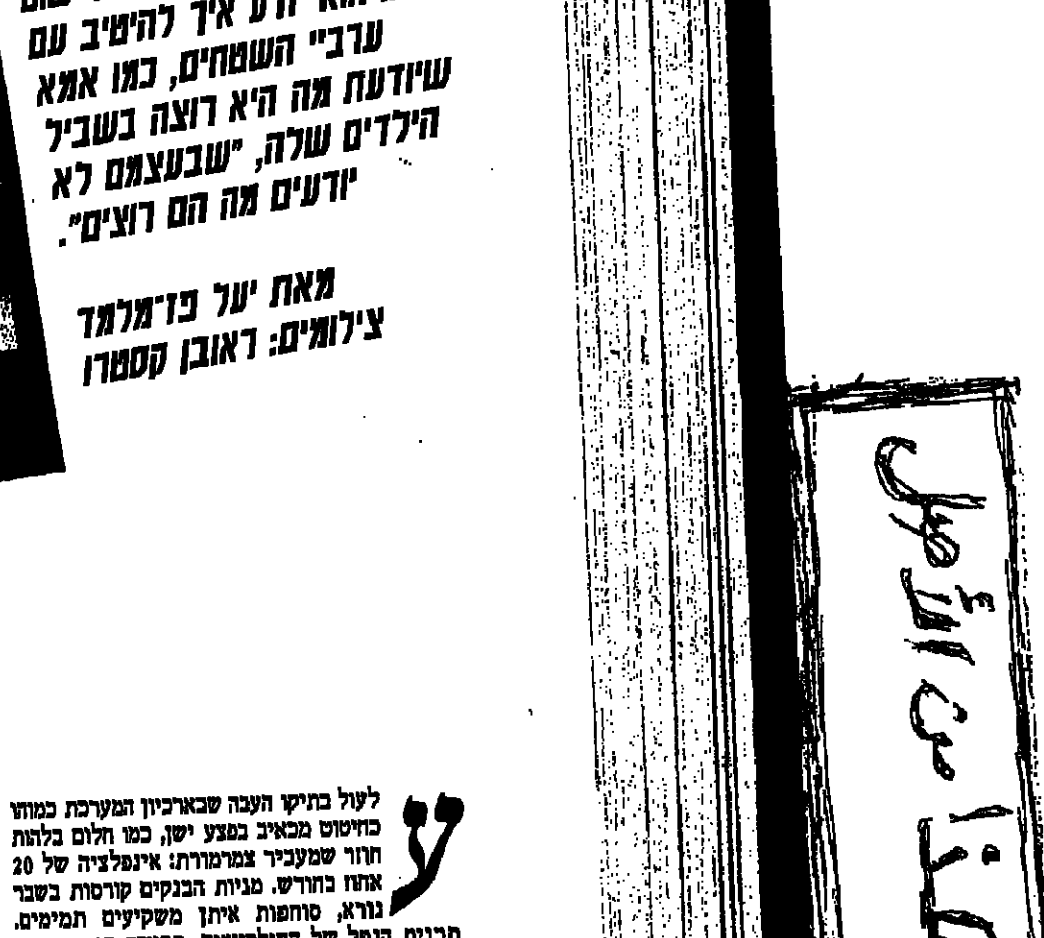

יוצא מהמקרר

פרופסור עזרא סדן חוזר לבמה. נעמי שמר אפילו כתבה שיר לכבוד המאורע. מנכ"ל האוצר עד לפני שלוש שנים, ואחד משלישיית אדריכלי "הכלכלה הנכונה" שרצתה להיטיב עם העם וכמעט שברה לו את הראש, מצטרף לתנועת "התחיה". לא מכה על שום חטא. הוא יודע איך להיטיב עם ערביי השטחים, כמו אמא שיודעת מה היא רוצה בשביל הילדים שלה, "שבעצמם לא יודעים מה הם רוצים".

מאת יעל פז־מלמד
צילומים: ראובן קסטרו

עלעול בתיקי העבה שבארכיון המערכת כמוהו כחיטוט מכאיב בפצע ישן, כמו חלום בלהות חוזר שמעביר צמרמורת: אינפלציה של 20 אחוז בחודש. מניות הבנקים קורסות בשבר נורא, סוחפות איתן משקיעים תמימים. תכנית הנפל של הדולריזציה. תחושת חוסר־וודאות לגבי יום המחרת. וחציני מכל – שהרעה החולה הזאת נעשתה בשם הקונספציה האיומה של "להיטיב עם העם". כאן ועכשיו ומהר.

פרופסור עזרא סדן, מנכ"ל משרד האוצר בשנים החן של 1981־1984, עדיין מאמין שבתפקיד ההוא היה רק טכנוקרט. "פופוליסטית" – הוא מכנה את הגישה הנמהרת וקלת־הדעת ההיא, שכמעט המיטה עלינו אסון. בין אם ירצה בכך או לא, אפילו תחת הכינוי הטכנוקרטי, הוא היה שותף מלא בכיגונה ובביצועה. ואת העובדה הזאת קשה לשכוח גם כשמשוחחים עמו על עניינים אחרים. למרות שאם היתה יכולה להתגבש בשעתה אופוזיציה לשר האוצר בתוך משרדו, לא מן הנמנע שעזרא סדן היה בין מנהיגיה.

אבל מה שאמר ועשה בימים ההם, היה מעט מדי ותמיד מאוחר מדי. את הביקורת נהג להשמיע בעיקר באירועים חברתיים, בשיחות בארבע עיניים, עם אנשים שהיו מנסים לברר באמצעותו האם ייתכן שכולם השתגעו שם במשרד האוצר. בדיעבד, נזכרים היום איך היה אומר פה ושם שהוא נגד מהלכים אלה או אחרים שנקט השר שלו. אולם בוויכוח הציבורי הפומבי שהתנהל באותם ימים, נשמע קולו מעט מאד, אם בכלל. ברור גם שלא התפטר מתפקידו על רקע חילוקי־הדעות שהיו לו עם הפוליטיקאים.

בשלוש השנים שחלפו מאז, הוא השקיע עצמו בעסקים, בעיקר כיועץ כלכלי לחברת "כלל", והירבה בנסיעות לחו"ל בתוקף תפקידו. עכשיו הוא מצטרף לתנועת "התחיה" כאחד המסבירים המרכזיים של דרכה. נעמי שמר אפילו כתבה שיר לכבוד המאורע, שהוא כהחלט חדשה שמקפיצה את התקשורת, גם בימים שהשטחים בוערים. יש בעובדה זו יותר משמץ סקרנות להבין מה מביא את האיש, שעבר מסלול של ילד־טוב־מערך, אל המחנה הטוען שאסור לוותר על אף שעל. והרגש הוא על השכל הקר, כי חבל על המאמץ לחלץ מניעים אחרים. השיחה איתו נטולה כל מטען רגשי, ללא גופך משיחי של קדושת הארץ והאדמה.

ואת ההיגיון המחושב של הכלכלן הוא פורש בגדול, עד שבמהלך הפגישה מתפללים לקצת לחלוחית של רגש. לאיזו אמירה החורגת מהרצאה מאורגנת. אבל הוא מקפיד על קול מונוטוני, מסודר, ולא נותן שינתקו את חוט המחשבה שהחל טווה

"בסך־הכל הייתי טכנוקרט. הצלחתי להתחמק ממרבית האבנים שנזרקו לעברי. מעטות מאד פגעו בי".

אי־שם, חצי־שעה קודם. מדי פעם הוא מתרגז קצת, בעיקר כשמנסים להפריע לו בשאלה, ואז מואץ במקצת קצב הדיבור וגם הטון נעשה פחות ענייני ואקדימי. אבל אחרי שהוא נרגע, וחוזר במדוייק אל המשפט שהפסיק, גם העיניים הכחולות מפסיקות להיות מאיימות מאחורי המשקפיים. מעבר לאמונה הגדולה בצידקת הדרך והתיאוריה, יש גם ניסיון אדיר בהתמודדות עם התקשורת. אחרי־הכל, בשלוש השנים הקשות כמנכ"ל האוצר אכלו אותו עתונאים, או נאכלו על־ידו, עשר פעמים ביום.

עזרא סדן, אי־שם באמצע שנות החמישים של חייו, נשוי ואב לשלושה, חבר מושב גאליה שליד רחובות, נולד בירושלים וגדל במעונות־עובדים של רחוב פרוג בתל־אביב. למד ב"תל־נורדוי" ובכתה אחת עם יורם ארידור בתיכון עירוני א'. היה חבר "המחנות־העולים", הלך לנח"ל ולקיבוץ מעין־ברוך. רוב חבריו מאותם ימים משתייכים היום למערך או ללוויניו. ארידור, חברו עד לפני שלוש שנים, הוא חריג בחבורה הזאת. מעולם לא ירדו שם לסוף דעתו, כשקיבל עליו את תפקיד המפתח הכלכלי בשלטון הליכוד, שלא לדבר על הצטרפותו בימים אלה לתנועת "התחיה". אבל גם עזרא סדן הוא חריג, מפני שגדל בבית שונה לחלוטין מבתיהם של רוב חבריו ללימודים, והבית הזה השפיע ועיצב את אישיותו יותר מכל בית־ספר או תנועת־נוער.

את ההשקפות הפוליטיות של אביו, חוקר ספרות היידיש הנודע פרופסור דב סדן (שטוק), הוא מגדיר כאנארכיסטיות. "למרות שכיהן קדנציה אחת כחבר־כנסת של המערך, מעולם לא השתייך לשום מחנה. הוא היה שייך מאז ומעולם לתנועה אחת: תנועת דב סדן". הבית היה בית־ועד לסופרים, לחוקרים ולחכמים. ישבו שם סביב שולחן אחד עגנון ואלתרמן ושלונסקי ורבים אחרים, ובבית הזה, לאחר מלחמת ששת־הימים, גם התגבש הגרעין שהקים את התנועה לארץ־ישראל השלמה. עזרא סדן גדל, בין השאר, על ברכי העיקרון שאדם צריך קודם־כל לדאוג לסבתא שלו, הרבה לפני שהוא דואג לאחרים.

"אבי הוא אדם חזק מאד, דומיננטי, בעל דעות והשקפות מוצקות וידע אדיר בתחומים רבים, ואין ספק שהושפעתי ממנו רבות. הוא היה אחד האנשים הבודדים, שכבר בתחילת שנות הארבעים דיבר על השואה הנוראה של יהדות־אירופה, עוד בטרם נודעו מימדיה. מעטים מאד היו מוכנים לשמוע אז את הדברים הקשים. הרוב ראו בדברים ההם משהו לא הגיוני שלא יכול להיות שהוא קיים. אני בתור ילד

ויתי את הדברים ההם. דיברו עליכך בבית הרבה, וזה נשגן דבר שהשפיע עלי מאד. אף אחד מבני דורי שגדל כאן בארץ לא חי את הדברים הללו, וזה, בין השאר, מה שמבדיל אותי מאחרים. אז היום, כשגאולה כהן אומרת דברים שנראים אבסורדיים ולא הגיוניים, אני יכול לקבל אותם. כי אני כבר ראיתי איך דברים שנראו לחלוטין בלתי־אפשריים לאחרים, התגשמו בשטח של דבר. גם כשאבי דיבר על שואת יהודי אירופה כולם חשבו שלא ייתכן שהוא צודק. אבא שלי היה חריג בכל דרכו. השקפותיו תמיד היו שונות, וכשגדלים בבית מורכב כזה, עם איש כל־כך גדול, בוודאי שמתפתחות אישיות שונה, עם דעות שיכולות להשמע חריגות ושלא תמיד קל לאנשים לקבל אותם".

גשגדלים לצדו של אב כל־כך חזק, יש לעתים פחד לפרוש כנף ולעוף לדרך עצמאית, עם הישגים אישיים. תמיד, היכן שהוא בירכתי המוח, יש תחושה של מי אני בהשוואה לאיש הגדול ההוא.

האם גם אבא שלך "ישב לך בראש" בכל צעד שעשית בחייך? האם צריך אותו פסיכולוג, שבזמן שקיעת הרופאים הגדולה בהיותך מנכ"ל האוצר, אמר שיש לך "תסביך אבא"?

"אני לא חושב שיש לי תסביך אבא, ואני לא יכול לומר שאישיותו של אבי שיתקה את אישיותי. גם העובדות מדברות בעד עצמן. אבל החיים בסביבתו של איש כמו דב סדן נותנים תחושה של פרופורציות, מזכירים תמיד מי אתה ומה אתה. כמובן שאילו הייתי עוסק היום בחקר היידיש, או בחקר ספרות בכלל, היו יכולות להיות לי בעיות או תסכולים. הנה, רק בזמן האחרון פורסם ב'מאזניים' תרגום שלי לשיר ביידיש. בוודאי שקודם־כל הראיתי את התרגום לאבי. אבל בסך־הכל אני עוסק בתחום אחר לגמרי, שונה מאד מן התחום שעסק בו אבי, ואין לי בעיות עם זה. חוץ מזה, לא רק אבא שלי הוא אדם חזק. גם אני".

אחרי השרות הצבאי למד עזרא סדן אגרונומיה וכלכלה חקלאית בפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית. לימים היה מרצה באותה פקולטה ויועץ כלכלי לחברות. הוא השתלם בארה"ב והיה בין התלמידיו היותר מבריקים של פרופסור מילטון פרידמן, הכוהן הגדול של הכלכלה החופשית. כאשר הוזמן פרופ' פרידמן לייעץ לממשלת ישראל אחרי המהפך איך להפוך את כלכלת הארץ ליותר "חופשית", הוא המליץ על סדן בפני שר האוצר שמונה

"לא הייתי מוכן אז, כמו שאינני מוכן היום, לבנות לעצמי קריירה פוליטית על חורבות הקריירה של ארידור".

ארליך. סגן־השר יחזקאל פלומין יצר את הקשר, אחרי זה לחץ קצת, וכשארליך פינה את כסאו ליגאל הורוביץ התרצה סדן והסכים להיות יועץ לשר האוצר. כשבא יורם ארידור, הוא מינה את את חברו מילדות גם כמנכ"ל המשרד. יחד עם ד"ר יקיר פלסנר, היוו את השלישיה שהידרדרה את כלכלת המדינה לשפל שלא היה כמותו. אחרי המפולת נכנס למקרר.

האם אתה מבור היום שחלף הזעם, שעכשיו אתה יכול להשמיע את דבריך בנושאים שאינם כלכליים טהורים, מבלי שיזכירו ויזכרו לך ביצר "היטבתם עם העם" והבאתם אותנו למקום בו היינו ב־1984?

סדן: "סך־הכל הצלחתי גם אז להתחמק ממרבית האבנים שנזרקו לעברי. מעטות מאד, אם בכלל, הצליחו לפגוע בי. אבל אין ספק שהייתי חייב לחכות את פרק הזמן שחיכיתי עד שהצטרפתי לתחיה. זה לא שהחלטתי ללכת על תקופת צינון, אבל אם הייתי עושה את הצעד שעשיתי סמוך לתקופה ההיא, זה היה לא טוב. החלטתי אז שעלי להמנע מחשיפה פוליטית, או מכל חשיפה שיש לה קשר לפעילותי הקודמת. באותם ימים לא הייתי יכול להתראיין אצל אף עתונאי, מבלי שינסו להוציא ממני בכוח איזו השמצה קטנה או גדולה על ארידור או על פלסנר. אני לא הייתי מוכן אז, כמו שאינני מוכן היום, לבנות לעצמי קריירה פוליטית על חורבות זו של ארידור. יקיר פלסנר, גם אז וגם היום, טוען שאני סירפדתי את מהלך הדולריזציה שהוא וארידור בנו, בכדי לבנות על הריסותיו קריירה פוליטית. כמובן שאין לזה שחר, אבל זה מה שכולם היו אומרים אילו עשיתי אז את הצעד שאני עושה היום".

למה דווקא "התחיה"? למה לא למערך, שם נמצאים חבריך ויש להניח גם הסנטימנטים שלך?

"הסנטימנטים והאמוציות שייכים בוודאי למערך. אבל זה לא יכול להיות שיקול אחרי כל־כך הרבה שנים. אילו במערך היה היום מתנה ניצי מאורגן, ואילו מרכז הכובד היה היום בידיים של אדם כמו בן־גוריון – הייתי מצטרף למערך. נכון שיש היום במערך אנשים שחושבים כמוני, אבל לצערי קולם לא נשמע. צריך גם לזכור שבמשך זמן ממושך הייתי שייך למחנה שעמד מול מפלגת־העבודה. כשהייתי באוצר עמדתי עם הגב למפלגה. אז, גם להחליט להכנס לחיים הפוליטיים, גם להצטרף למפלגה שהייתי פעם נגדה, וגם לנקוט באותה מפלגה קו אופוזיציוני – זה כבר תפריט מוגזם בשבילי. בנוסף לכך, אילו הייתי מצטרף למערך, האפקט היה אפסי, אם לא שלילי. איש לא היה שם לב לכך, לא היתה לזה שום השפעה, אלא להיפך. באותו רגע היו טוענים נגדי שכאשר מצבו

(המשך בעמוד הבא)

פרופ' עזרא סדן: "עם כל האיסורים שליוו את הפילוסופיה של להיטיב עם העם כאן ועכשיו והרבה ומהר – כמעט היה בלתי־אפשרי ללכת בדרך שאני האמנתי בה".

(המשך מהעמוד הקודם)
את ענין הדולריזציה, בכך שלא מנעתי את פרסומו, למרות שידעתי עליכך, עשיתי זאת בכדי לזכות במקום טוב במפלגת־העבודה".

מה עם הליכוד? שם בודאי יש מתנה ניצי מאורגן, שלא לדבר עליכך שבעבר הצבעת עבורם והיית שייך ומזוהה עם דרכם.

"מי שהבית הטבעי שלו זה מפלגת־העבודה, צפויים לו חיים קשים מאד בליכוד. זה אמור לגבי אנשים קטנים כמוני, כמו גם לגבי אנשים גדולים כמו אריק שרון. בליכוד יש היום שני קטבים: קוטב לאומי וקוטב פופוליסטי. כשהצטרפתי אל קבוצת הטכנוקראטים שעבדו בשביל הליכוד, הגעתי מהביוון של הליברלים. אני מוכרח להודות שהמשקל של ההשקפות הפופוליסטיות ב'חרות' לא היה מוכר לי. בסופו של דבר למדתי על זה מבפנים. ב'חרות' יש משקל גבוה ביותר לאנשים עם ההשקפות הפופוליסטיות. התקשיתי לעבוד אתם בתור טכנוקראט, או בודאי שיהיה לי קשה עם זה כתור איש פוליטי. אילו הייתי מסתכל רק על ההיבט הכלכלי, הייתי מצטרף למפלגת־העבודה בלי היסוס".

את מקפיד על המיגוח הטכנוקראטי כאשר אתה מתייחס לתקופה שעברת באוצר. עד כמה שזכור לי אתה ויקיר פלסנר הייתם בין מעצביה המרכזיים של אותה מדיניות שכונתה אחר־כך "הבלבלה הנבונה"?

"אנחנו עיצבנו מדיניות באותן מיגבלות שהפוליטיקאים הציבו בפנינו. במסגרת הגבולות שהם עיצבו בפנינו, עם כל האיסורים שליוו את הפילוסופיה של להיטיב עם העם כאן ועכשיו והרבה ומהר – כמעט היה בלתי־אפשרי ללכת בהתאם לדרך שאני האמנתי בה. ההשקפה שאני ניסיתי להלחם למענה אז, דיברה באופן גם על קידום חברתי יחד עם צמיחה כלכלית. ההשקפה הקטבית, שהחזיקו בה הפוליטיקאים, דיברה

"אילו הייתי מצטרף למערך, האפקט היה אפסי, אם לא שלילי. איש לא היה שם לב לכך, לא היתה לזה שום השפעה".

על להיטיב עם העם, לא בעתיד ולא בעקבות צמיחה, אלא באופן מיידי, מבלי לראות קצת יותר קדימה. כשאני מדבר על המיגבלות של ההשקפה הפופוליסטית, אני מדבר על הדברים האלה".

מה יש אצל "התחיה" שאין במפלגות האחרות?

"זו תנועה שנותנת את הביטוי הטוב ביותר להשקפות הפוליטיות שלי".

איך הגיב אביך על ההצטרפות ועליכך שאתה הולך להיות מן המסבירים הראשיים של התחיה?

"הפעם הוא היה קצת יותר שבעי־רצון מאשר בתקופה שהצטרפתי לליכוד".

כבר כמעט שלושה שבועות שהגדה והרצועה בוערות, וכבר נשמעים קולות שהקרקע של כולנו בוערת תחת הרגליים. האם גם אתה שותף לדעות מחנה הימין שהמהומות אינן רציניות, ואין מקום לדאגה מכמה צעירים מוסתים שזורקים אבנים?

"כמי שחי בארץ הזאת כבר למעלה מחמישים שנה, קשה לי להתרגש במיוחד מהמהומות. תמיד היו בארץ־ישראל מהומות וחיכוכים עם הערבים, ואני לא רואה שזה הולך להיפתר כל־כך מהר. אנחנו חיים במדינת גבול. זה לא רק גבול בין ישראל לערבים; ואפילו לא רק גבול בין איזור השפעה אמריקני לרוסי. זה אזור גבול בין הדרום לצפון, בין העמים המתועשים והמפותחים למדינות מתפתחות. אנחנו חיים על גבול של תרבויות פוליטיות. הרבה יותר פשוט היה לחיות בלב המערב, כהולנד או כבלגיה".

אז אתה רואה את שורש הסכסוך בינגו לבין הערבים במאבק בין תרבויות?

"אם היית מראיינת אותי בטלוויזיה, הייתי זורק לך: את אמרת, אני לא אמרתי את זה. מה שאמרתי

והשכשהציונות התכוונה לארץ־ישראל היא בחרה איזור קשה. הבעיה המוזרה והמעיקה ביותר, לפחות לגבי אלה שיש להם מועקה, היא שיש מצב שבו שתי אוכלוסיות חיות אחת בתוך השניה. יש היום בשטחי ארץ־ישראל ארבע מובלעות גדולות של ישוב ערבי: בגליל, בשומרון, ביהודה ובעזה, וכאן טמון שורש הבעיה".

הגליל ועזה מבחינתך זה אותו דבר?

"לא, אבל עובדה שגם בגליל וגם בעזה יש שני ריכוזים גדולים של ישוב ערבי בתוך רצף של התיישבות יהודית. הגליל ועזה מבחינתי אינם אותו דבר, מפני שאי־אפשר להשוות את אורח החיים בנצרת לזה של עזה. הערבי בנצרת חי אורח לגמרי מהערבי בעזה או בחברון, במידת החופש שלו, ביכולתו להגיע לדברים שונים לחלוטין.

"בגלל העובדה שיש מצב של חיבור אוכלוסיות אחת לשניה, לפחות מבחינת המרחק הפיזי, אין אפשרות למצוא פתרון לבעיה, שלא יביא איתו גבולות פתוחים מבחינה כלכלית. כל פתרון של שלום אמיתי, ואני מדבר רק על שלום אמיתי שיסגור את הגבול בין קלקיליה וכפר־סבא, ויחייב הצבת מכס ומשטרה – איננו בר־ביצוע. כל פתרון שבו בקבוק בירה יעלה בקלקיליה פחות מאשר בכפר־סבא, לא יחזיק מעמד. למה? מפני שיצטרכו לנקוט באמצעים אלימים כדי לשמור על ההסדר הזה. גבול סגור פירושו שאין חיי־מסחר חופשיים ושאין מעבר חופשי של עובדים ממקום למקום. זה לא יוכל להתקיים בשום אופן. ולכן, כל אלה ששולפים פתרונות מן השרוול ואומרים: ניתן להם להתבשל במיץ של עצמם, למה אנחנו צריכים את הצרה הזאת על ראשינו – לא יודעים מה הם מדברים. אי־אפשר להפריד בין ריכוזי האוכלוסיה, אלא אם מחליטים שהם יחיו בתוך גטו, אין יוצא ואין בא.

"לכן, כל הרעיונות הטפשיים שנזרקו באחרונה, לנתק את עזה ממדינת ישראל ולתת להם לסדר את ענייניהם לבד, כמוהם כרעיונות של כהנא לזרוק אותם לים. מה המשמעות של ההצעה הזו? שהם לא יוכלו להגיע לארץ ולעבוד? שרמת־חייהם תרד ושלא תהיה להם אפשרות של קיום? מי שרוצה את זה, רוצה בעצם לנתק להם את אורח־החיים".

מה אם הם לא רוצים שתדאג להם?

"אני לא חושב שהם בעצמם יודעים מה שהם רוצים".

מה מביא אותך לחשוב שאתה יודע מה טוב בשבילם?

"נדמה לי שאני יכול להעריך מה אמא רוצה בשביל הילדים שלה. היא רוצה שיהיה לה חלב ולחם לתת להם, והאב רוצה להיות מסוגל לתת השכלה לילדיו וחיים נוחים. ברגע שסוגרת אותם בכוח בעזה, מנעת מהם את האפשרויות הללו. זה לא רק לא מוסרי, זו גם אילוזיה שאפשר לעשות את זה. אי־אפשר לחיות כל־כך קרוב לאוכלוסיה שאין לה מקורות פרנסה, מבלי שהדבר יפגע בנו. זו הבעיה כשאוכלוסיה חיה בתוך אוכלוסיה".

מה הם כן היו רוצים לפי דעתך?

"אף אחד לא יודע מה הם רוצים. גם הם לא".

אז מה הסיבה למהומות האחרונות?

אבא, פרופ' דב סדן: "החיים במחיצתו של איש כמו דב סדן נותנים תחושה של פרופורציות, מזכירים תמיד מי אתה ומה אתה".

"הסיבה היא שמה שיש להם, לא מספיק טוב להם. יש להם אספירציות לאומיות".

גם לתנועה הציונית היו אספירציות לאומיות עוד לפני שהיתה מדינה.

"נכון, אבל התנועה הציונית היתה חריג מהבחינה הזו. גוף כמו הסוכנות היהודית לארץ־ישראל לא היה קיים אצל אף תנועה לאומית אחרת, והוא בוודאי אינו קיים אצל הפלשתינאים".

הבעיה הדמוגרפית לא מטרידה אותך?

"לא כרגע. מה שיהיה הלאה אף אחד לא יודע, גם לא אלה שחוזים שחורות. בינתיים, העובדות מדברות בעד עצמן. ב־1967 היו היהודים 63 אחוז מתושבי ארץ־ישראל. 19 שנה מאוחר יותר, היהודים עדיין 63 אחוז. ובשבילי זה ארץ־ישראל שלאחר מלחמת ששת־הימים. ומדובר פה על תקופת זמן ארוכה, שבה לא השתנה המאזן הדמוגרפי, למרות שכבר לפני עשרים שנה הזהירו אותנו כל מיני חוזי־דעות שמי־יודע מה הולך לקרות פה. מי שמגדיר את הבעייה כבעייה־דמוגרפית – פשוט לא מבין על מה הוא מדבר".

ם הבעיה בעיניך היא ריכוזים ערביים בתוך רצף של ישוב יהודי – האם ההתנחלויות, שהן ריכוזים יהודיים בתוך רצף של התיישבות ערבית, לא מחריפה את הבעיה הזאת?

"אני מסכים שהפעולות שנקטו כל ממשלות ישראל מאז '67 הכבידו את הבעייה של אוכלוסיה בתוך אוכלוסיה. אני כמובן מצדד בפעולות הללו, אבל הן בפירוש הכבידו. יש שלוש התנחלויות שהופכות

"בוודאי שחייבים להחזיק בשטחים צבא ומשטרה, אבל כשתפקידם לעזור לתושבים לחיות בנחת ובשלווה יחסית".

את הבעיה של אוכלוסיה החיה בתוך אוכלוסיה כמעט לבלתי־פתירה: רמות, גילה, ומעלה־אדומים. כולן התנחלויות בשטח ירושלים שסופח למדינת־ישראל, כולן בלב אוכלוסיה ערבית. אני לשמחתי יכול לחסוך מעצמי ארגומנטים במקרה הזה. הרי לא רק 'התחיה' מתנגדת להחזרת השטחים הללו. הנה לך מדוע אי־אפשר לפתור את הבעיה על־ידי החזרת שטחים".

עושה רושם שאתה עושה לעצמך חיים נוחים, מעגל פינות ויוצר תיזה שלכאורה אין עליה ויכוח. זה בעצם כמו להגיד שאין על מה לדבר עם הפלשתינאים, כי מה שהם רוצים זה את חיפה ויפו, והם לא יסכימו לשום פתרון אחר, ולכן לא כדאי אפילו לנסות. זה לא נראה לך פשטני קצת?

"בכלל לא. שלוש הנקודות שהזכרתי הכניסו נתק בתוך השטח הגיאוגרפי של יהודה ושומרון. הן בהחלט הפכו את המצב ביהודה ושומרון לבלתי־הפיך".

מה המסקנה מהיות המצב בלתי־הפיך?

"ברגע שמגיעים למסקנה הזאת, יש הרבה מה לעשות. צריך ליצור מצב שהחיים של אוכלוסיה בתוך אוכלוסיה יביאו רווחה גדולה יותר גם לאוכלוסיה השניה. צריך לעזור להם להרים את רמת־חייהם, לעזור להם לפתח תעשיות, לתת להם אפשרות להתחרות בתעשיה הישראלית, לאפשר להם חיים נוחים וטובים יותר".

אבל גם להמשיך ולהחזיק שם כוחות שיטור גדולים, לשלוח חיילים בסדיר ובמילואים "לעשות סדר" בקרב האוכלוסיה האזרחית?

"למה אני צריך לדבר דווקא על הצדדים הלא־הומאניים של המצב? בוודאי שחייבים להחזיק שם צבא ומשטרה, אבל כשהתפקיד שלהם זה גם, ואולי בעיקר, לעזור לתושבים לחיות את חייהם בנחת ובשלווה יחסית. מוכרחים להבין שהמצב היום כמעט שאיננו נתון לבחירתנו. ארץ־ישראל היא חטיבה אחת, על תושביה היהודים והערבים. אפשר לאהוב את זה, אפשר שלא. אבל גם מי שאוהב את זה – אין לו ברירה, זה המצב". ■

עולמות מתנגשים בג'וליס

סלח טריף, רק בן 33, מהפכן דרוזי, ראש מועצה מקומית מצליח עם כריזמה של מנהיג פוליטי. ראשו במזרח וידיו בקצה מערב. איש הביניים בצומת הסוערת של מאבקי הכוח בעדתו, בין "הפטריוטים הדרוזים" ל"גוש אמונים הדרוזי". אומרים עליו שהוא היחיד שמסוגל להחזיר אל מסלול השפיות וההבנה את מערכת היחסים הסדוקה בין היהודים והדרוזים. משבר בהסלמה שהחריף עקב ההמהומות האחרונות בשטחים. אויבים לא חסרים לו.

מאת יצחק בן־חורין
צילומים: שמואל רחמני

הוא גבוה, נאה, נעים הליכות, ושולט היטב בעברית, ערבית ואנגלית. צעיר אינטליגנטי עם בטחון עצמי, מודע ליכולתו. כמו לכמה וכמה ישראלים יש לו אח סנראלוף יואה אתו, יורד, שחי בניו־יורק 12 שנה, ומייצג שם חברות ישראליות. בכרטיס האישי שלו יש שרות צבאי ולימודים באוניברסיטה, וגם עבודה בהתנדבות בקיבוצים, ופעילות למען עליית יהודי ברית־המועצות. בקיצור, צבר, מלח הארץ, מסובי בנינו. יש לו, בנוסף, גינונים של איש העולם הגדול. מספר הטלפון בביתו חסוי. מכוניתו החדישה מצויידת בפלא־פון. הוא מגיח תכופות לתל־אביב ולירושלים, לכנסת ולמשרדי הממשלה, לבית מפלגת העבודה או לישיבות מועצת המנהלים של השק"ם.

סלח טריף, אחיינו של השייח' אמין טריף, מנהיגה הרוחני של העדה הדרוזית. רק בן 33 וכבר סיפור הצלחה של ראש מועצה מקומית, עם כריזמה ופוטנציאל של פוליטיקאי מוכשר, שמטפח תדמית של מנהיג התורג מגבולות ג'וליס, מחוז ילדותו ומגוריו. בתוך ארבע שנים הוניק את הכפר (14 ק"מ מצפון־מזרח לעכו) מנחשלות המאה התשע־עשרה, מאה שנים קדימה. הוא היה נשאר לפי שעה בגדר של סיפור מקומי – עם סיכויי התקדמות מבטיחים כמו לאמיר פרץ ואלי דיין במיגזר היהודי – אלמלא ניצב בצומת הרגישה של מאבקי הכוח בעדה הדרוזית, עם מידה לא מבוטלת של כוח והשפעה לכוון את דרכה ואת דפוסי שתוף הפעולה שלה עם הממסד בישראל.

אומרים עליו שהוא האיש היחיד שמסוגל להחזיר את מערכת היחסים בין היהודים והדרוזים בישראל אל מסלול השפיות וההבנה

(המשך בעמוד הבא)

סלח טריף ודודו, שייח' אמין טריף, מנהיג העדה הדרוזית: "הרגשנו שאם אנחנו לא נשנה – יהיה הרס. יהיה קרע של הדור הצעיר מהדורות האחרים וקרע מהמדינה".

סלח טריף:
"בגלל אילוצים פוליטיים לערבים יש יותר כוח מאשר לדרוזים. יש להם יותר קולות. זה הופך אותי לאזרח ממדרגה שלישית. חלה נסיגה איומה ביחס לדרוזים. דורשים מאתנו את כל החובות כמו מהיהודים. נותנים לנו זכויות פחות מהערבים".

(המשך מהעמוד הקודם)

המבוססים על אינטרסים הדדיים. מערכת סרוקה אחרי העימות עם הדרוזים בגולן, המיפגש בין צה"ל לדרוזים בלבנון, ולאחרונה בעקבות ארועי בית־ג'אן, ובעיקר אחרי המהומות בשטחי יהודה, שומרון ועזה. יד נעלמה החלה לסכסך בימים אלה בין הדרוזים לערביי השטחים, כשהיא מרגישה את מוצאם הדרוזי של אנשי משמר־הגבול ומציגה אותם כעושי דברה של ישראל לדיכוי המהומות. אלא שבניגוד לדיין ופרץ, סלח טריף חייב להתגבר על מכשולים נוספים, קשוחים ובלתי מתפשרים פי כמה מאלה שעמיתיו היהודים מתמודדים מולם במפלגותיהם. לפני שיגיע להתמודדות על מעמדו במפלגת העבודה, הוא חייב קודם לבצר את עמדותיו בקרב בני עדתו. אויבים לא חסרים לו שם.

בני משפחת טריף לא חוסכים היום מאמצים כדי לחזק ולקדם את מעמדו של סלח כנגד האופוזיציה המתגבשת בקרב הדרוזים, ומאיימת על ההגמוניה המסורתית הנמצאת בחזקתה. אותה אופוזיציה נאבקת להחליף את ה"טרויקה" השלטת בעדה מזה עשרות שנים, ולחזור לפי הגדרתה אל "שורשי המחשבה הדרוזית". שלוש המשפחות השליטות כבר אינן חזקות כבעבר. משפחת מועדי, שהיתה חולשת על האגף הפוליטי, כבר לא שולטת אפילו בכפרה, ירכא. גם משפחת חיר מאבו־סנאן, המייצגת של אצולת הממון, איבדה מכוחה. ואילו על כס המנהיגות הדתית שבידי משפחת טריף מהכפר ג'וליס, מתנהל מאבק הירושה עוד בחייו של שייח' אמין, שכבר מלאו לו 94. בשעה זו של דימדומי האלים פורצים החוצה במלוא חריפותם יריבויות ומאבקים מסורתיים על עמדות כוח בין כפרי הכרמל והגליל ובין המשפחות לבין עצמן, אפילו בקרב בני אותו הכפר.

הדרוזים בכרמל לא יוותרו לסלח טריף בן הגליל ואיש העבודה, על ראשי הגשר שכבשו נציגיהם ויידן עטשי ואמל נסר א־דין (ח"כים במפלגת המרכז והליכוד) בפוליטיקה הישראלית. איש גם לא יסלח שם לעצמו אם מישהו מבני הדור הצעיר של משפחת טריף יתפוס מנהיגות בתוך העדה וינציח אותה. גם בקרב הדרוזים בגליל לא הכל תמימי דעים. בני ירכא שונאים את השכנים מג'וליס, וגם בכפרו של סלח טריף אין לו בטחון שהחמולות היריבות יעכלו את מנהיגותו. הוא מודע לקשיים ומשתדל ללכת בזהירות בשדה המוקשים, לא מחפש פופולריות זולה.

"א

רועי בית־ג'אן מראיגים", הוא אומר, "הם סיפקו את ההוכחה להעדר מנהיגות בעדה הדרוזית. גם אני תמכתי במחאה הדרוזית נגד הסרוב להחזיר לנו אדמות חקלאיות שהופקעו לטובת השמורה בהר־מירון, אבל רק במסגרת החוק. אני לא יכול להצדיק ולקבל פגיעה בשוטר, ברכב משטרתי. אלא שבהעדר הנהגה, נוצר מצב מסוכן. כי אנחנו עדה סנטימנטלית, שמרנית באופיה, המתויקה בדת סודית. בשם הדת יכולים דרוזים חסרי הנהגה לאבד את הראש ולעשות שטויות. אנחנו חלק מהמדינה. לא אנחנו המצאנו את ההתנחלויות. וככה קורה שאנשים משלנו, ללא הנהגה, שצופים בטלוויזיה ורואים הכל, שואלים את עצמם מדוע ליהודים מותר לפעול בשטחים בניגוד לחוק ולדרוזים בשמורת הר־מירון אסור? ומדובר בקיצוניים שבתוכנו, ה'גוש־אמונים' של הדרוזים. אני פוסל חד־משמעית את מעשיהם, אבל אי־אפשר להכתים בגללם עדה שלמה".

לו חיפש פופולריות, יכול היה לתפוס טרמפ על הקיצוניים. אלא שסלח טריף איננו איש הקצוות. הצטרף בגלוי להפגנת ראשי הציבור הדרוזי נגד ראש עיריית הרצליה אלי לנדאו שגינה את כל העדה על ארועי בית־ג'אן. ואילו מאחורי הקלעים הוא פועל בשקט לפתור את הסכסוך בדרכי שלום, אפילו לא באמצעות בית המשפט. מאבק שקט למימוש זכויות הדרוזים על האדמות, וחינוך הציבור שלו להכיר בערך של שמירת הטבע. בשתוף פעולה עם רשות שמורות הטבע תוכננו פעולות חינוך והשתלמויות מורים, והוחלט שהכפר ג'וליס יאמץ שתי שמורות. "ראש המועצה היה נלהב יותר מאתנו לענייך", אומרת יעל שוחם, רוכזת הרשות עד לאחרונה. "האמת שהוא פעל

"בקיבוץ ספגתי מנטליות וחשיבה שונה מזו לה הורגלתי. זה דבר שלא הרחיק אותי מהשורשים, אבל נתן לי עוד אפיק חשיבה. פתח את הראש, לראות דברים חדשים וללמוד".

בעצמו ולא חיכה לנו. כשנכנסו לג'וליס גילינו מראה יוצא דופן בישובים הדרוזים – רחוב מלא בערוגות ובאדניות פרחים". עד לא מכבר זה היה שביל חמורים, ועכשיו כביש חדש שפועלים שותלים לאורכו צמחי נוי ורצועות דשא, בין ספסלי ישיבה מודרניים, אשפתונים, אדניות פרחים ופנסי רחוב מסוגננים א־לה צ'יק.

המהפכה הזאת לא עברה בקלות. זקני ג'וליס מחו על בזבוז הכספים על מטרה "שולית ובלתי חשובה" כמו חזות הכפר, במקום להשקיע אותם בסיפוק צרכי הדת. ילדים מיהרו לחבל בערוגות וסלח טריף, כמו שריף מקומי, נאלץ לגונן על הפרחים כמעט בגופו. היום כבר מקבלים את שגעונותיו. כשהוא רואה תושב מתיז מים על שלד בנין טרי, הוא מנחה אותו להשקות גם את ערוגת הפרחים שבחזית הבית, והאיש מציית. סלח טריף גם חילק לתושבים שתילי צמחים מטפסים. בשנה השלישית לכהונתו הם כבר מעטרים את גדרות הבתים ומוסיפים לחן של הכפר. הדגם לחיקוי שלו זה מיכה גולדמן, ראש המועצה היהודי שלקח מושבה עתיקה ומתקלפת כמו כפר־תבור והפך אותה לפנינה מודרנית. לא להרוס את הישן, רק לשמר אותו כחליפה חדשה. גם סלח טריף דוחף את ג'וליס קדימה, להדביק בקדנציה אחת פיגור של מאה שנה. הוא סולל כבישים נוחים, מקים מוקדות ציבור, ומעודד את הבניה החדשה. הכפר נדבק בהתלהבות עד כדי כך שהוא נאלץ עכשיו לעצור את התנופה כדי לשמר שטחים ירוקים ולגונן על שיחי הצבר ועצי חוית העתיקים מפני השמרה.

ברחוב הראשי של ג'וליס נפגשים עולמות. שימו לב לבגדים. סלח טריף מסתובב שם כבעל־בית, לבוש במקטורן כחול, חולצת פסים ועניבה אדומה. לצידו סגנו הדרוזי הדתי, הינו מוחמד, עם שפם עבות ולבוש מסורתי. סלח מברך את בן־הכפר, קטיש עלי, חייל במדים שבא לחופשה אחרי שנפצע מרסיסי רימון שהשליכו מחבלים בעיר העתיקה בירושלים. מיפגש תרבויות המסמל את מצבה העדין של העדה הדרוזית. מיעוט במשבר זהות. על קיר המסדרון בבית־הספר התיכון תולים תמונותיהם של נשיא המדינה חיים הרצוג ושל מנהיג העדה השייח' אמין טריף; דיוקן של סולטן אל אטראש, מנהיג המרד הגדול בהר הדרוזים, לצד בנימין זאב הרצל.

סלח טריף, עם הפנים קדימה ואחורה. מי שמנסה לפרוץ אל־על חייב להשתחוות למורשת. לא מציגים לאורח בגאווה את בנייני סוף המאה ה־20 לפני שעולים על קברו של שייח' עלי פארס, סמל הכפר, כמעט קדוש. ככל שישתדל להשתלב בהוויית הפוליטיקה הישראלית, הוא לא יהסס לקטוע ראיון עתונאי כאשר קוראים לו להתוועדות קצרה אצל המנהיג הישיש שייח' אמין טריף, המארח קבוצת

פנים. הוא צריך מאד את הנשיקה וברכת הדרך מפי הזו בן ה־94, כדי לשבור עוד כמה ממחסומי ג'וליס הנכינה בדרך לרחוב הירקון 110 ולמשכן הכנסת.

"אני איש ציבור כמעט מלידה", הוא מעיד על עצמו. "קיבלתי את חיידקי הפוליטיקה מאבי, פרחאן טריף, שהיה ציבור ידוע בכפר. בגיל חמש הייתי רץ כסימטאות לקרוא לחברי הוועד לישיבות עם אבא. הוצתי מהצד לשיחות שלהם. התלוויתי לאבי לכנסים פוליטיים. היו לו קשרים עם מנהיגי תנועת העבודה, עם אבא חושי ויגאל אלון. נוכחתי במפגשים ושמעתי סיפורי עלילות גבורה וסיוע בנשק עד קום המדינה. תאמין או לא: גדלתי בבית ספוג ציונות. בכתה ט' בתיכון של הכפר יזמתי הקמת סניף של גוער לנוער מטעם 'בני־ברית'. בכתה י' נשלחתי עם תלמידים מתל־אביב לעודד נוער יהודי לעלות מצרפת, איטליה ושוויץ. הייתי גם בין מארגני ההפגנות למען עליית יהודי רוסיה".

ז ה לא נראה לך מוזר?

טריף: "פעלנו מתוך אמונה שאנחנו מסייעים לאחים בצרה. זה לא נראה מוזר גם בגלל החינוך שספגנו בבית. אנחנו ישוב ציוני במרכאות או בלי מרכאות. דודי, ראש העדה השייח' אמין טריף, הנחה את אופי החיים המשותפים, והטיף לאהבת המדינה ולהגנה על המולדת. הייתי ילד דרוזי טיפוסי, שפעילות בתנועת הנוער של 'בני ברית' עיצבה אותי כרשת ישראלית־דרוזית אותנטית. אני דרוזי שאוהב את המדינה. גם אבי עזר לי כשנהג לשלוח אותי לעבודה בהתנדבות בקיבוצי הסביבה, איילון ומצובה, בחופשת הקיץ. הוא דאג באופן סיסטמטי שאלך לעבוד בחופשות. שנה אחת סידר לי אבא עבודה בקיבוץ. קיץ אחר עבודה ב'סולל־בונה' או ב'מקורות'. עבודה פיסית קשה, להעמיס בלוקים. למרות החוסן הכלכלי של המשפחה לא הייתי ילד שמנת. חוסנתי גופנית ונפשית. בקיבוץ ספגתי מנטליות וחשיבה שונה מזו לה הורגלתי. זה דבר שלא הרחיק אותי מהשורשים, אבל נתן לי עוד אפיק חשיבה. פתח את הראש, לראות דברים חדשים וללמוד. לימים, כשנבחרתי כראש מועצה, זה עזר לי".

הסיפור הציוני נקטע ערב הגיוס לצה"ל. "רציתי להיות טייס ובלישכת הגיוס ביקשתי לגשת למבדקים. היו שם צחקוקים. הבנתי שזה בגלל שאני דרוזי. כתבתי לשר הבטחון משה דיין, שהיה בדבית אצלנו, ושאלתי למה אני, עם כל העבר העשיר של משפחתי, לא יכול להיות טייס בחיל־האוויר. נקראתי לעוזר של דיין שהזהיר לי שלא מקבלים לקורס גם ליהודים עם קרובים בארצות ערב. אבל הוא הבטיח לעזור, אם אמצא מתאים לטיס. נשלחתי למבדקים, ועברתי, ונקראתי לעוד מבדקים, אבל תשובה לא הגיעה, ותאריך הגיוס התקרב. אמרו לי לך תתגייס ואחר־כך נשלוף אותך". הבנתי שרק מנסים להרגיע אותי. התקוממתי, והמחאה שלי היתה ללכת לאוניברסיטה במקום להתגייס".

"עובדים עלינו בעיניים כל הזמן, בצורה מבישה. מוכרים לנו לוקשים. זה משאיר בי טעם מריר".

הוא למד פסיכולוגיה ופילוסופיה באוניברסיטת חיפה. דחייתו מקורס הטיס לא שברה אותו וגם לא בעל הבית החיפני שסרב להשכיר לו דירה כיוון שאינו יהודי. "קומם אותי יותר שהשמאל הקיצוני שלט ביד קשה בתחומי הקמפוס. לכן הצטרפתי לחוג ימני של אנשי העבודה וחרות. זכינו בבחירות. נבחרתי לוועד אגודת הסטודנטים בקולות של 700 יהודים". אחרי קבלת התואר הראשון, החליט להתגייס, התנדב לצנחנים וסיים קורס קצינים. היה במסלול קרבי עד שנפצע באימון וספג זעזוע מוח ופגיעה בלסת. הוא חתם קבע ואחרי ארבע וחצי שנים השתחרר מהצבא בדרגת סרן. תפקידו האחרון היה שליש חטיבתי. סלח: "מלחמת לבנון גרמה לי לחשוב לעומק על הדילמה של נאמנות למדינה מול הנאמנות לאחינו הדרוזים בלבנון על שפיכת הדם המיותרת בשלבים רבים של המלחמה. כקצין צעיר כאב לי על הירידה בדימוי של הצבא. נראה לי מתאים לסיים את הקריירה הצבאית בנקודה זו".

זה קרה ב־83'. הכפר ג'וליס היה בשפל, על גבול הניוון. שרותים נחשלים. זוגות צעירים ללא דיור. בעיות חברה קשות. צעירי הכפר היו מנותקים מכל פעילות, מורחקים למעשה בידי המנהיגות השמרנית. "לא היה טעם לדבר עם המנהיגות הזאת", זוכר סלח, "הם פשוט לא הבינו מה זה פיתוח וקידמה ואפילו לא לחצו על הממשלה לקבל עזרה. ראשי המדינה מצידם הסתפקו בביקורי כבוד אצל המנהיגים השמרנים שלנו וחשבו שבכך נפתרה מחוייבותם כלפינו. זה הביא אותנו למצב נורא".

המצב היה למעשה כמעט בשיאו של תיסכול, שקיבל תאוצה בתקרית דמים שנתיים קודם לכן. באפריל 81' נרצח דרוזי מג'וליס במגרש הכדורגל במהלך קטטה עם אוהדי הקבוצה היריבה, ערבים מכפר־יאסיף השכן. עשרות דרוזים חמושים הסתערו על סימטאות כפר־יאסיף וירו לכל עבר. קציר

סלח טריף משקה את אדניות הפרחים החדישות בג'וליס, עם אחד הנכבדים במיפגש עם קצינים, ועם סגנו על צינורות הביוב שלא נטמנו באדמת מחוסר תקציב: "המנהיגים הקודמים לא הבינו מה זה פיתוח וקידמה".

נקמת־הדם: שני הרוגים ושבעה פצועים. "שורש הסכסוך היה לאומנות ישראלית בג'וליס מול לאומנות ערבית קיצונית בכפר־יאסיף", אומר סלח טריף. "התיסכול והמרירות שבה חיו צעירי הכפר שלנו היו מגורמי ההתפרצות. החיילים שלנו היו עוברים בתוך כפר־יאסיף בדרך הביתה, וסופגים שם עלבונות מצעירים ערבים שאינם משרתים את המדינה, ומנצלים את השנים הטובות האלה להתבססות כלכלית. החבר'ה שלנו היו מבוזים. הם ראו התפתחות כלכלית חזקה של הערבים, בעוד שבכפר שלהם לא קיבלו רשיונות בניה וסבלו מאספקה לקויה של חשמל ומים. תיסכול מוליך או לאפטיה או לאלימות. כאן היתה התפרצות זעם. אני חושב שזה היה הגורם גם לתקרית בבית־ג'אן. אני חושש מהיום שבו יקומו ויתקוממו הפנתרים הדרוזים".

סלח טריף קובע מושגים חדשים על המפה, קודם "גוש־אמונים דרוזי" ועכשיו "פנתרים דרוזים". כבר לא איום סמוי. הוא מנסה להבהיר שהעדה איננה מקשה אחת. 85 אלף נפש בלבד (ולפי אמונתם הם אינם מתרבים. נשמתו של דרוזי שנפטר מתגלגלת בגופו של תינוק דרוזי שנולד), אבל הפיצול הפנימי עמוק. גם כאן נאבקים דתיים מול חילונים, כשהראשונים הם קבוצה סגורה (ה"עוקאל") אשר באה בסוד רזי הדת, וכל האחרים נתונים מבחינה חברתית (הם נקראים "ג'זהאל". בורים או נבערים). יש מאבקי־כוח מסורתיים בין החמולות ובתוכן.

ויש מאבקים חדשים ביחס, בהתאם לאינטרסים הפוליטיים העכשוויים. דרוזים תומכי המערך מול דרוזים חסידי הליכוד. יש גם דרוזים אוהדי מפ"ל, כראיניקים מן הימים שמשרד הפנים היה בשליטת המפלגה הדתית. ויש כבר אפילו דרוזים שוחרי התחייה. במהומה הגדולה שהיתה בקונגרס הציוני האחרון, ספק אם השגיח מישהו בנוכחותו של ציר דרוזי אחד. אינטלקטואלים רבים, כמה מהם אנשי־רוח,

"אתה פשוט נבהל מהיחס המזלזל. אף אחד לא חש באסון שהולך ומתקרב מהזילזול הזה".

מצהירים: "אנחנו ערבים". אלה מתגוררים בעיקר בכפרים כראמה ומע'אר, בהם חיה אוכלוסיה מעורבת דרוזית ומוסלמית. ויש תופעה חדשה של דרוזים סרבני גיוס, אחרי שנוכחו בקיפוח משוחררי צה"ל והשוואת היחס כלפיהם כמו לערבים המשוחררים מחובת השרות הצבאי. הם הולכים לקאדי של עכו ומתאסלמים.

ט

ריף: "עוד כשהייתי בצבא הקמנו חוג משכילים צעירים מהישוב וחשבנו איך נוכל לשנות דברים. היו לנו מחשבות נוגות. הרגשנו שאם אנחנו לא נשנה – יהיה הרס. יהיה קרע של הדור הצעיר מהדורות האחרים וקרע מהמדינה. חודשיים לפני הבחירות לרשויות המקומיות לקחתי מהצבא חופשה ללא תשלום והלכתי להתמודדות על ראשות המועצה. זה היה מאד קשה. בג'וליס יש 23 חמולות ודפוסי הצבעה חמולתיים. לכל חמולה יש בממוצע 400 קולות. בחמולה שלי רק 200. בכל זאת ניצחנו למרות שהיה לנו יריב קשה, יוסף נבואני, ראש־המועצה 14 שנה, מהמשפחה הכי־גדולה בכפר. מפני שהכנסתי מימד חדש להתמודדות, מערכת בחירות מודרנית. הפצתי כרוזים ועשיתי הוגי־בית. באתי בצניעות והסברתי שראש־מועצה זה לא הנץ פוליטי, זה לשרת את הציבור. ההסבר הזה קסם לאנשים. הדברים שלי פיצלו חמולות. יצרתי פילוגים. היו אפילו שני זוגות מאורסים שבגלל חילוקי־דעות החליטו להפרד".

הנצחון היה ברותק. יריביו ניסו לתפילו בתלונת־שווא כאילו השתמש במסע הבחירות שלו ב־50 אלף שקל שנגנבו מקופת הבסיס בו שרת. המשטרה פתחה בחקירה. העתונים יצאו בכותרות. בסוף התברר שהוא נקי, את הכסף גנב אחד מפקדיו.

(המשך בעמוד 20)

זמזום הדבורה

יש אומרים שהיא "כל־כך מקצועית שהיא מסוגלת למכור אפילו סחורה פגומה", ויש הנשבעים שאת פניה הם מכירים כמו את פני השכנה, רק מהפעמים שהציצה מעבר לכתפו של "השר שלה" בטלוויזיה. דבורה גני, דוברת, בעבר בריאות ואוצר, כיום "של" השר שריר, תיירות ומשפטים. כמו בשיר ההוא, גם עליה אומרים הרבה דברים. אבל יש גם מי שטוענים שיש פה אלמנט חזק של קינאה.

מאת סימה קדמון
צילום: בני גלזר

דבורה גני (במרכז) ומשמאל, מאחור, עם השר אברהם שריר ואשתו רבקה. בכל מה שנוגע לשר, ולא חשוב איזה שר – היא תמיד רצינית.

שני מטוסים מתנגשים באוויר. ברשימות הנוסעים של שני המטוסים מופיע שמו של אברהם שריר. סוף בדיחה. זה הזמן לפרוץ בצחוקים היסטריים או לפחות להגיב בחיוך מנומס. אבל בפניה של דבורה גני, הדוברת של שר התיירות והמשפטים, לא זז שריר. אני מנסה שובו מדוע התנגד שריר למטוס הלביא? כי יש בו רק כסא אחד. הפעם גנני נשמעת כמעט כעוסה: "זו אולי בדיחה, אבל תדעי לך שאני ליוויתי את השר בכל נושא הלביא, דרך מאוד ארוכה. היינו בשטח, נפגשנו עם משלחות. אני רק מקווה שכל השרים פעלו כך".

"היא כל־כך מקצועית שהיא מסוגלת למכור אפילו סחורה פגומה", אומר עליה איש תקשורת, ומוסיף: "יש לה הרבה נסיון בעניין הזה". מי שהיתה יועצת אישית לאופירה נבון, דוברת משרד הבריאות תחת השרים ויקטור שם־טוב ואליעזר שוסטק, דוברת של יורם ארידור כשר האוצר ודוברת של שריר, שר התיירות והמשפטים – התאמנה הרבה בהבעות פנים קפואות.

במשך השעות הארוכות שאכלה איתה אשאל אותה שוב ושוב אם אין היא מסוגלת לגייס קצת, רק קצת, חוש הומור כשמדברים איתה על השר. אולי איזה חיוך קטן שתמיד יוכל להתפרש גם כמחווה של חיבה. היא תשיב שוב ושוב שלא. בשום אופן לא. בכל מה שנוגע לשר, ולא חשוב איזה שר – היא תמיד רצינית. "לא תמצאי אצלי סדק, ולו הקטן ביותר, בעניין הזה, גם לא במסגרת חברתית. עתונאים היו רוצים שאשב ואדכל איתם על השר ועל אישתו. ואולי זה באמת היה הרבה יותר פופולרי. אבל אני לא עושה את זה. אני דרשטמעית נאמנה לאדם שאיתו אני עובדת".

זה נכון, מאשר כל מי שמכיר אותה או עבד איתה. אבל יש גם כאלה שיסתייגו. השאלה הנשאלת, הם אומרים, איך היא יכולה להיות נאמנה לכל־כך הרבה אנשים. הבוטים יותר אומרים שהיא "משרתם של הרבה אדונים".

"היא התגלמות הדובר כמשרתו של השר, ולא של המוסד שבראשו עומד השר על כל מרכיביו – כפי שהיתה צריכה להיות", אומרת עליה עתונאית. "היא לא מגינה על מדיניות התיירות, אלא על השר שנוסע לחו"ל, שאנחנו תוקפים אותו בצדק או שלא בצדק. היא לא תספר לך על התיירן הקטן שנאבק על קיומו, אלא תמכור את האנשים החשובים שהיא עובדת בעבורם".

כן, תאשר גנני, היא בהחלט רואה את עצמה כמשרתת שלהם. "בכלל, כל דובר הוא משרתם של הרבה אדונים. אם אתה דובר מקצועי, אז בוודאי שזה כך. דן פתיר (דובר ראש הממשלה לשעבר, שעבר מיצחק רבין למנחם בגין) או יחיאל אמיתי (דובר משרד התחבורה) לא עבדו עם הרבה אנשים?"

אצל יחיאל אמיתי זה תמיד באותו משרד.

"ואני עבדתי בסך־הכל שלושה משרדים ב־14 שנה. זה לא הרבה. וזה בריא מאוד לעשות שינויים".

הגישה הזו מלווה אותה הרבה שנים לאחור, מאז שעזבה את הבית בקיבוץ כפר־מסריק את שנת השרות אחרי התיכון עשתה באשדוד, כראש קן של השומר הצעיר, בצבא היתה סמלת סעד ב"גולני". לאחר שהתחתנה עם אורי גנני, בן מושב בפרדס־חנה, עלתה לירושלים, עשתה תעודת בגרות, למדה עבודה סוציאלית ועבדה בנחלאות מטעם העירייה. ממלחמת ששת־הימים חזר בעלה עם חיילת. "נאלצתי להתגרש, למכור את הבית ולהתחיל הכל מהתחלה".

ההתחלה היתה בלשכת הדובר של טדי קולק. אחר־כך היתה אשת יחסי הציבור ברשת המלונות של חיים שיף, "שגם אותו אני מאוד אוהבת, וגם כאן יש הרבה אנשים שלא מסכימים איתי". באותה תקופה הכירה את עמיקם אלעד, היום רוקטור למזרחנות, "איש שיש לי אליו הרבה רספקט". הוא כהן. היא גרושה. נישואים לא היו. אבל ישנו עמוס, בן 13, וכרמל, בת 9.5.

אל שר הבריאות ויקטור שם־טוב הגיעה בחודש השביעי להריון עם עמוס. האשה הראשונה שהיתה דוברת משרד ממשלתי, ועוד אשה לא נשואה בהריון מתקדם. גנני מרגישה שמגיע לשם־טוב "הרבה קרדיט על זה. הוא עשה מעשה מאוד אמיץ". שם־טוב לעומתה, לא מוכן להתייחס לגנני, לא לטוב ולא לרע. "אני לא מוכן להגיד מלה עליה", הוא אומר, ומבהיר שהוא לא עוסק ברכילות.

האם לספר על הדוברת שלך לשעבר, זו רכילות?

"אני לא רוצה להגיב", הוא אומר ומסיים את השיחה.

תגובה לא מפתיעה בעיני מי שעקב אחרי דרכה של גנני. ב־77', לאחר המהפך, נהפכה הדוברת של השר המפ"מי לדוברת יורשו, אליעזר שוסטק מהמתנה הלאומי. לנטיות הפוליטיות שלה אין, לדבריה, שום

> **"עתונאים היו רוצים שאשב ואדכל איתם על השר ועל אישתו. ואולי זה באמת היה הרבה יותר פופולרי. אבל אני לא עושה את זה".**

רלוונטיות לעבודה, ובכלל, דעותיה הפוליטיות הן עניינה האישי. אף אחד מהשרים שעבדה איתם לא שאל אותה עליהן מעולם. "מה עושה 'דוקי'? מה עושה 'גיתם'? הם לא מוכרים קליינטים שונים עם תרמיות שונות, עם דעות שונות? זה מקצוע, וצריך לעשות אותו הכי טוב שאפשר".

ועל כך אין ביחס אליה חילוקי דעות. במשך תשע שנותיה במשרד הבריאות (עם שני השרים), נחשבה לדוברת חזקה, בעלת סמכויות, שולטת במשרד ביד רמה. הסיפורים על הפניות ממשרדים ממשלתיים אחרים שרצו אותה כדוברת שלהם לא מפסיקים להגיע. נאמר שכבר "סגרה" עם גדעון פת, ושוסטק מנע ממנה ללכת. סיפרו שהרצל שפיר רצה אותה במשטרה, ובבוקר שבו הגיעה למשרדו לסכם דברים הוא "התפוטר". אריה גוראל, ראש עיריית חיפה, כבר ראג לכל צרכיה, וברגע האחרון היא התחרטה. גם אלי לנדאו, כשהתמנה לראש עיריית הרצליה, פנה אליה, ומשאזמתן התנהל גם עם מוטה גור בתקווה להחזירה למשרד הבריאות. רק לאחרונה סיפר כתב כלכלי שאם אבי פונר ממשרד ראש הממשלה יתמנה לשגריר – מדובר שגנני תחליף אותו.

"במשך שלוש וחצי השנים שאני עובדת עם שריר, לא קיימתי כל פגישה ולא נענתי לשום הצעה", טוענת גנני.

למה כולם פונים אליה?

"אולי חסרים אנשי מקצוע טובים. זה תחום שלא מפותח בארץ".

עד כדי כך שבזמן שביתת הרופאים מינו אותה להיות הדוברת של משרדי הבריאות והאוצר. הוקם אז צוות חשיבה בהשתתפות אישים כמו דן מרידור, בני בגין והלל רודאי, ואותה עשו אחראית על מערך יחסי הציבור. ארידור התלהב והציע לה להישאר באוצר. "זו היתה החלטה מאוד קשה. אבל מותר לאדם לשנות את דרכו. זו היתה תקופה של משבר מניות הבנקים, ולקחתי סיכון מראש שיורם לא יחזיק מעמד כשר אוצר". הכל נעשה בידיעת שוסטק, היא מבטיחה.

(המשך בעמוד 19)

יהונתן גפן

זה לא מֶרי

צמיגים בוערים כנרות חנוכה,
עם מדכא מול עם מדוכא,
פיגועים, אירועים,
הרוגים ופצועים,
בעריירות־שריפה החיים נמשכים,
אבל זה לא מרי,
זה לא מרי,
זה לא מרי אזרחי.

זה אולי מֶרי סטיוארט
בהפקה חדשה,
או מֶרי אַנטואַנֶט,
או מרי הקדושה,
אמא של ישו
שפעם בחודש
יוצאת עם רוח הקודש
לטיול מסורתי
בין צמיגי השטחים.
אבל זה לא מרי,
זה לא מרי,
זה לא מרי אזרחי.

זה גם לא מחאה,
בודאי לא שנאה,
רק קבלת פנים
של אוכלוסיה משוחררת
לצבא המשחרר.
וזה לא עניינך,
זה לא הילד שלך
שיורה באויר
והורג ילד אחר.
אתה חייב להבין
שהמנטליות של מרי,
שונה מהמנטליות
שלנו, אחי.
וזה לא היא,
זה אולי מרי אחרת,
אבל זה בטח לא
מרי אזרחי.

האלוף והרמטכ"ל
אמרו שירד המתח,
שוטרי משמר הגבול
עשו עבודה טובה בשטח,
תשאלו את תושבי בָּלָאטָה,
המתים והנכים,
שעמדו שם למטה,
עם אבנים ומתים,
הכושת אורחים
בסגנון מזרחי.
אבל זה לא מרי,
זה לא מרי,
זה לא מרי אזרחי.

זה שוב התקשורת
שמעוותת את האמת,
ואין לה מושג מינימלי
מי זאת מרי הזאת,
ואיך היא בכלל נראית.

טלטול

לאן שאתה לא הולך בימים אלה אתה שומע אותו דבר: "צריך לטלטל את הצבא". או: "זה לא רק הצבא, זה כולם, צריך לטלטל את כל החברה שלנו, לפני שיהיה מאוחר מדי". ויש כאלה שמרחיקים לכת עד כדי: "צריך לטלטל את המדינה. יש לנער את המדינה ניעור חזק ויסודי".

בסימפוזיונים עמוסי מלים שלא אומרות כלום, אתה שומע שוב את סיסמאות הגיוס הידועות: "הכתובת על הקיר. הכתובת על הקיר...", ואתה לא יודע אם זה תרגיל או שזה על באמת הקעס. אתה עומד משתאה מול כל ממליצי הטלטול השונים שסיסמתם "טלטול עכשיו", והם מתים לנער אותנו כאילו אנחנו איזה עץ פרי בשל, בטרם קטיף. מדינה שלמה בוכה מול מרכזי הבכי ומתנ"סי היאוש, כל כך מעוניינת שמישהו, לא חשוב מי, יתן לה איזה בומבה בראש. מדינה קטנה ונבוכה, שהולכת בדרך לא סלולה, ממש מתחננת שמישהו יתן לה סטירה מכל הלב.

יש מתנדבים?

שיא הגועל

פעם, כשהארץ היתה קטנה ומצחיקה, היו הרבה בדיחות שהתחילו ב"מה זה שיא החוצפה" "מה זה שיא הקמצנות" וכו'. המשיב היה אומר "מהו" ואז מקבל את הפאנצ'לין של הבדיחה. אבל רק עכשיו, כשאנחנו ארץ גדולה ועצובה, הגענו כנראה לשיא הגועל. סופגניה שמנה בלב הרובע המוסלמי, זה שיא הגועל.

דיווחיהם המלוקקים של העתונאים שתפסו קרביות והרדו עד לסנטרום של הסופגניה שירקה לציונות כולה ישר בין העיניים, ו־300 שוטרים שמרו שהיריקה לא תתייבש.

מגעיל אהז רוצים להיגעל יותר? 12 מלצרים חילקו פיטריות ממולאות במוח. פיטריות ההיסטריה של גאולה כהן ממולאות במוח של שוסטק שאמר שהמטבח נהדר ויש גם תנור חדש. בחילה רצינית אהז רוצים להיגעל עוד קצתז שלמה גורן ברוטב מאיר הר־ציון.

רוצים להקיאז רפול אמר שאם שרהל'ה לא נכנסת גם הוא לא נכנס. במבואות ביירות עושה רושם שהוא היה נכנס גם בלי שרהל'ה.

חנוכת הבית הפרובוקטיבית של הסופגניה, עתירת השומן מהזי ומהמת גם יחד, הפכה את הדת היהודית לבדיחת זוועה עם פיטריות ממולאות במת וריבת כותל במיץ מזוזות, ואת הציונות לארוחת שחיתות רומאית בצל משטר ככר, ברוטב משמר הגבול, שעשה עבודה טובה בשטח.

זה לא היה אקט מגעיל רק נגד הערבים, אלא נגדנו. פשע נגד העם היהודי, שאחרי אלפיים שנות גלות וארבעים שנות התיישבות החליט לתקוע מזוזה ברוטב יפאני בגרונם של הערבים, ובמצפונם העמוס לביבות של היהודים.

ושלא תעיזו לטלטל אותי, כי אני אקיא.

רופא מפורסם אשר טיפל בהצלחה באישים מפורסמים מכריז: "הימנעו מתרופות"

ד"ר בילר: "אני מתנגד לתרופות, הנה לפניכם הדרך שלי כיצד להיות בריא ולהישאר בריא"

מאת ניקול קארפאנטייה

מדוע המזון הוא התרופה הטובה ביותר וכיצד לזכות בבריאות איתנה ובחיוניות שופעת?

התחדשות הרקמות הטבעית

יותר מ-40 שנה של עיסוק ברפואה לימדו את ד"ר בילר, כי: "התרופות הטובות ביותר אינן תרופות כלל, אלא המזונות שאתה אוכל".

וכך הכריז הרופא המפורסם: "גם אם היית שבר־כלי במשך 20 שנה, 30 או 40 שנה, יוכלו הרגלי אכילה חדשים ונעימים למלא אותך אנרגיה, להמריץ את חיוניותך ולהעניק לך בריאות מוצקה.

לעתים קרובות, תוכל לטפל במחלות רבות ושונות על־ידי כך, שתקפיד אך ורק על הדיאטה, אשר תיקבע לך לפי ספרי, והמורכבת ממאכלים רגילים הנמצאים בשימוש יומיומי, אשר מסייעים לגוף לפלוט מתוכו את הרעלים ההורסים את הבריאות!"

ד"ר בילר: "מאכלים מסויימים הורסים את הבריאות; אחרים - משקמים אותה."

ד"ר בילר מספר, כי הגיע, על סמך נסיונו המצטבר, לשלוש מסקנות בסיסיות:

1. לא החיידקים גורמים למחלות, כי אם ההרעלה המנוונת את התאים, פורצת את הדרך להתרבות החיידקים.
2. השימוש בתרופות מזיק כמעט בכל מקרה. התרופות גורמות לתופעות לוואי מסוכנות, ולעתים אפילו למחלות חדשות.
3. המחלה ניתנת לריפוי על־ידי שימוש מתאים בתזונה נכונה. קביעה זאת נדמית אולי פשטנית, אולם אני הגעתי להכרה בכך, בעקבות מחקר מעמיק בתחום מורכב ביותר, שהוא - הכימיה הקולואידית של בלוטות ההפרשה הפנימית.

ד"ר בילר: "תנו לטבע לטפל בכם"

"השתמשתי בתרופות כימיות, רק במקרים דחופים" - אומר ד"ר בילר - "ובהזדמנויות חריגות ונדירות. לעומת זאת, השתדלתי לרשום לחולים שלי תרופות־נגד שהטבע העמיד לרשותנו. ספרי - 'המזון הוא התרופה' - מלמד אתכם, מהו לדעתי המזון הטוב ביותר שיכול לשמש גם כתרופות הטובות ביותר."

המקרה של אשה בת 55

האשה סבלה מדלקת מיפרקים (ארטריטיס), מיתר לחץ־דם, מנדודי־שינה ומעודף משקל. כיום היא בריאה לגמרי וחזרה למשקלה הנורמלי. תוכלו לקרוא בספרו של ד"ר בילר, כיצד היא הגיעה למצב זה, כאשר התרופות שהיא השתמשה בהם לא היו אלא מאכלים פשוטים. אותן שיטות פשוטות עצמן, של תזונה נכונה, ריפאו גם גבר בן 61, שהיה מרותק למיטתו במשך יותר משנתיים עם עודף נוזלים שהצטברו ברגליו ובבטנו. אשה בת 58 שסבלה מהתנפחות הזפק. אשה שסבלה מיתר לחץ דם וכן הלאה.

ד"ר בילר מצטט דוגמאות רבות אחרות של חולים שהוא טיפל בהם, אך ורק בעזרת מזון מתאים (חולי סוכרת, טרשת העורקים, בצקת, קצרת, כיבים, תפקוד לקוי של הכליות ושל הכבד, הזדקנות מואצת, שיבושים בפעולת הבלוטות, וכדומה).

עדותן של שתי כוכבות מפורסמות שד"ר בילר טיפל בהן

גלוריה סוונסון (הכוכבת המפורסמת של שנות ה-30): "סבלתי ממחלה רצינית. התייעצתי עם 4 רופאים גדולים. כולם פסקו: דרוש ניתוח. ד"ר בילר ריפא אותי בעזרת דיאטה פשוטה".

גרטה גרבו (השחקנית הבלתי נשכחת): "אני בטוחה שספרו זה של ד"ר בילר יביא הצלה גדולה לאנשים רבים, במאבקם נגד המחלות שהם סובלים מהן".

דעתו של רוקח צרפתי

"הספר 'המזון הוא התרופה' הוא יוצא מן הכלל. נתתי אותו לכל אחד מילדי. הייתי מודאג כבר זמן רב מן הרעילות של התרופות הכימיות".

כיצד תוכל להעזר בספר זה ולהפיק ממנו תועלת רבה

כאשר תקרא בעיון את מפתח העניינים שבספר, מתחילתו ועד סופו, תגלה בן־רגע תיאור של מחלות רבות, חולשות, כאבים, אשר יתכן שפגעו גם בך. פתח את הפרק המצוין וראה כיצד ד"ר בילר מטפל באותם תחלואים ללא תרופות.

"כאביך, סבלך ומחלתך נובעים מתזונה מוטעית ומשימוש בתרופות כימיות"

(מתוך ספרו של ד"ר בילר)

מעולם לא היה ספר כה חשוב ומשמעותי עבורך!

ספרו של ד"ר בילר יגלה בפניך לא רק את פרי יותר מ-40 שנות טיפול רפואי בעזרת מזון בריא. אלא - ודבר זה אולי חשוב עוד יותר - הוא ילמד אותך כיצד להכיר, להבין ולטפל באותות המצוקה שגופך שולח אליך.

האם לא היית רוצה להרגיש טוב יותר? האם לא היית רוצה שידידיך יתפעלו ממראה פניך הטוב? "לא רק שתיראה צעיר יותר, אתה תיעשה צעיר יותר", מדגיש ד"ר בילר.

ניקול קארפאנטייה

Dr. HENRY BIELER

ד"ר בילר מכהן כפרופסור בקתדרה על־שם טילדן־וגר־בילר לרפואה דיאטטית, בחסות האוניברסיטה של קולומביה של ארה"ב. וכך הוא מכריז:

"אני מאמין באמונה שלמה שהטבע, אם ניתנת לו הזדמנות, יהיה תמיד המרפא הגדול ביותר. לעתים קרובות, נמצאתי במחלוקת עם רופאים אחרים המפטמים את החולה בתרופות, מתישים אותו בסמים חזקים ולבסוף נאלצים לרפא את נזקי התרופה".

גם אם אינך מרבה לקרוא ספרים, אתה חייב לעצמך את קריאת ספר זה (ותוכל לקראו ללא כל התחייבות מצידך).

אם לאחר שתקרא בספרו של ד"ר בילר לא תרצה להחזיק בו, החזר אותו תוך 30 יום בצרוף החשבונית/קבלה וכספך יוחזר לך תוך 10 ימים, לאחר שהספר המוחזר יגיע לידינו. כל זאת ללא תנאים כלשהם ומבלי לבקש ממך הסברים.

האם אתה יודע את הסוד-

אשר יבטיח לך בכל בוקר התעוררות דינמית? הסוד אשר יעניק לך עיכול "קל" כפי שרצית שיהיה לך תמיד? כיצד לאבד קילוגרמים ממשקלך ולהגיע למשקלך האידיאלי? כיצד לסייע לפעולתן התקינה של הבלוטות שלך? כיצד יכולות הנשים לעבור את תקופת המעבר בסבל מינימלי וללא תרופות? אלו רק דוגמאות מעטות מתוך שלל העצות המעשיות המובאות בספר. רכוש אותו וקרא בו ללא התחייבות מצידך.

ספר גדול, שבו 18 פרקים

הגוף - סדנת תיקונים ★ העיכול: קו ההגנה הראשון נגד המחלה ★ הכבד: קו ההגנה השני נגד המחלה ★ בלוטות ההפרשה הפנימית: קו ההגנה השלישי נגד המחלה ★ גופך בעיני הרופא ★ הכולסטרול ובעיות הלב ★ החלבונים עלולים להרוס את הגוף ★ דיאטה של ירקות לשיפור הבריאות ★ חלב ושמרים, כמזון וכתרופות ★ כיצד להמנע מהצטננות ★ כיצד לטפל בקצרת, בטרשת העורקים, בקדחת השחת, בכיבים, בסוכרת, בחצבת וכו'.

זמזום הדבורה

גנני ושר הבריאות דאז אליעזר שוסטק. "נשלחתי לדבר בטלוויזיה על מימצאי ועדת החקירה על ביה"ח 'מורע'. אף אחד לא היה מוכן להופיע ולהגיד מה באמת קרה שם".

(המשך מעמוד 15)

וכשאני מבקשת משוסטק שיספר קצת על גנני הוא אומר: "אני מצטער. אין לי כל אפשרות לדבר. זה הכל. ושלום". ומניח את שפופרת הטלפון.

האוצר היה, מבחינתה, אתגר מקצועי. אז עוד לא היו שם טלוויזיות צבעוניות ומעמד המשרד היה בשפל המדרגה. כך גם של השר. היום אומרת גנני: "היו לו, לארידור, הצדדים היפים שלו. למשל? הוא איש חכם ואינטליגנטי". באותה תקופה היא השתמשה בביטויים קצת יותר אמוציונאליים, כמו "איש חם. אדם רגיש" וכגון אלה. חבל, היא אומרת היום, שלא הספיק הזמן לבנות ולעשות יותר במשרד. אבל ארידור התפטר, והיום גם הוא מסרב לדבר על גנני. הוא מסביר: "בכל כתבה כותבים גם דברים טובים וגם רעים. אני לא מעוניין שדברים רעים שיכתבו בכתבה, ייוחסו לי, למרות שלא אמרתי אותם. אני מעדיף שלא להיות שם בכלל".

- ???????

"כן. באופן עקרוני אני לא משתתף בדברים כאלה".

כשאני שואלת את גנני איך זה שכל השרים שעבדה איתם אינם מוכנים לומר מלה בשיבחה או בגנותה, משיבה גנני שהיא חושבת שהם צודקים. שהם לא צריכים לדבר. שגם היא לא היתה אומרת מלה לולא היתה נאלצת. "זה לא נושאים שמדברים עליהם. זה נושא שבין השר לעובד שלו. נושאים שהשתיקה יפה להם".

אבל יש מי שכן מוכן להתייחס לכישוריה המקצועיים של גנני. גדעון ריבלין, בעל חברת "כנס", מכיר את גנני שנים רבות. עוד מהתקופה שעבדה אצל ספיר. מבחינה מקצועית, הוא מציין, הוא מאוד מעריך אותה. היו תקופות שחשב להציע לה להשתלב

> "היא לא מגינה על מדיניות התיירות, אלא על השר שנוסע לחו"ל"

[ב]עסקיו. "היא אשת יחסי ציבור מעולה. נאמנה בצורה [ש]מי רגילה למי שהיא עובדת איתו. השרים שהיא עבדה איתם לא יכלו לחלום על עוזרת יותר מסורה [ו]יותר דבקה במשימה".

מה שלא מוצא חן בעיני ריבלין הם יחסי הציבור שהיא עושה לעצמה. "כל אחד יודע מה היא בדיוק עושה, וכמה ילדים יש לה, ושהיא לבד. היא דואגת תמיד שתופיע איזה תמונה שלה. כולם יודעים איך היא מתלבשת ואיך היא נראית. זה דבר שלא צריך לדעת על דובר, זה לא צריך לעניין אף אחד. ויש בזה [ג]ם לפגם מבחינה אתית, שמלווה אותה לאורך כל הקריירה שלה".

הוא צודק מאה אחוז, תגיד גנני, ותזכיר לי בפעם [ה]מי יודע כמה עד כמה התנגדה לראיון הזה. "אני חושבת שדובר לא צריך לעשות יחסי ציבור לעצמו. [א]בל כתבו עלי כאשה ראשונה במשרד ממשלתי, [ש]אמא לא נשואה. אח"כ כתבו על המעבר שלי למשרד האוצר. ועל ספרי השירה שלי. וכשהייתי דוברת משרד הבריאות נשלחתי להופיע בטלוויזיה [ב]תוכנית 'כניסה חופשית' לדבר על מימצאי ועדת [ה]חקירה על בית־החולים 'מורע'. אף אחד לא היה מוכן להופיע ולהגיד מה באמת קרה שם. ואני הוריתי [ל]מנהלים ודברתי על דרכי תיקון. וגם בנושא של

מאבקים עקרוניים, ניהלתי באופן ציבורי מאבקים שחשבתי שהם צודקים. נלחמתי כאשה לוחמת על נושאים עקרוניים". בהמשך תגיד גנני שבארצות־הברית, למשל, "הדוברים הם בפרונט. השרים יוצאים קדימה רק בדברים גדולים ומשמעותיים. ובכלל, ראית אותי בארבע השנים האחרונות בצילום בעתון עם השר שליז?"

בעתון אולי לא, אבל יש הרבה אנשים שמוכנים להעיד בשבועה שאת פניה של גנני הם מכירים כמו את אלה של השכנה מהדלת הסמוכה, וזה רק מהפעמים שהציצה מעבר לכתפו של שריר בטלוויזיה.

איך זה, אני תוהה, אם היא דוברת כל כך טובה, יש לשר שלה תדמית כל־כך גרועה?

"השרים שהיא עבדה בשבילם הצליחו להיכשל בציבור מבחינת התדמית שלהם, למרות מאמציה", אומר לי כתב ותיק, וגנני עונה: "את טועה מאוד. יש הערכה רבה למה שעשה השר כשר התיירות. גם בתקשורת וגם בציבור. היום ברור מעל לכל ספק שמי שקידם את נושא התיירות לענף כלכלי ממדרגה ראשונה, הוא באופן אישי השר שריר". נושא התיירות, היא תסביר לי, הוא נושא קשה מאוד ל"מכירה". שהרי זה לא חדשות. ובכל זאת, כל הכתבות, גם ברדיו וגם בטלוויזיה, הן דיווח חיובי.

אני מזכירה לה את הדימוי של השר. הבריחות. הנסיעות הבלתי־פוסקות לחו"ל. הבן שלומד בפנימיה באנגליה. אישתו שמנהלת את המשרד.

גנני: "אנחנו לא מוכרים את השר באופן אישי, אלא את העשייה שלו. ובכל מה שקורה בנושא המשרד, הקרדיט הוא של השר. וזה לא נכון שהדימוי שלו נמוך. אנחנו נוסעים פעם בשבוע לכל מיני מקומות, ואת צריכה לראות באיזו הערכה הוא מתקבל בכל מקום".

חוץ מנושא הנסיעות לחו"ל, גנני לא מכירה שום ביקורת על השר. להפך. לדעתה מעריכים מאוד את עבודתו כשר תיירות ובמיוחד כשר משפטים. היא תאמר שקשה מאוד, במדינת ישראל, שתהיה תדמית טובה לאיש ציבור. "זו ארץ קטנה, עם מעט מאוד אמצעי תקשורת. אם משהו נכתב באחד העתונים, כל הארץ קוראת את זה". והשיטחיות, הדיווח הלא־אמין. הרוע. היא הלא מכירה את התקשורת. כמה אנשים לא רציניים עובדים שם. "כשהיינו באנגליה, כל העתונאים שסיקרו את הביקור של שריר לא שאלו על המפגש עם שר המשפטים האנגלי, על הסכמים. על מה הם שאלו? על הבן שלו. בשביל זה נסענו? זו תקשורת רצינית?"

אני שואלת על הבן שלו.

זה עניין לגמרי אישי, היא תגיד, ותסרב לגמרי

המראות, נחיתות

בתגובה לביקורת על נסיעותיו התכופות של גנני לחו"ל הוגשה הרשימה הבאה:

- 1984, נובמבר, 6 ימים צרפת ואנגליה, ביקור ממלכתי.
- 1985, אין נסיעות.
- 1986, מרס, יום אחד במצרים, ביקור ממלכתי.
- 1986, אפריל, 4 ימים גרמניה, ביקור ממלכתי.
- 1986, מאי, 5 ימים יוון, ביקור ממלכתי.
- 1987, ינואר, איטליה, ביקור ממלכתי.
- 1987, נובמבר, אירופה וארה"ב, ביקור ממלכתי.

להתייחס אליו. היא רק מבטיחה לי שאם העתונאים היו מכירים את כל הפרטים, הם לא היו ממהרים לפרסם את העניין.

למען הדימוי האישי של השר היא עושה הרבה מאוד שיחות אישיות. היא מאמינה גדולה בקשר עם מעצבי דעת קהל, עתונאים, עורכי עתונים וסתם אנשים. מספרת על העשייה היומיומית שלו. דואגת להרבה מפגשים עם קהל. "אנשים משנים את דעותיהם בעקבות מפגשים איתו. יש איזו בעיה בחיצוניות שלו שגורמת לנתק עם אנשים. הוא לא שר שמתרועע עם כתבים, שיושב במזנון הכנסת מוקף בעתונאי־חצר. העבודה שלי היא עבודת נמלים יומיומית שבה אני מספרת על העבודה שלו, על העשייה".

עבודת הנמלים שלה מתחילה בכל בוקר בשעה מוקדמת בלשכת שר התיירות. חדר קטנטן עמוס עציצים ירוקים, מפות רקומות בצבעים חמים, כלי

> "אסור שיהיו בעבודה יחסים אישיים ורומנים. אז איפה את כאשה, כאדם?"

נחושת ושולחן כתיבה ישן מעץ ועליו זכוכית. מתחת לזכוכית עשרות פתקאות, בכתב יד, מודפסות, תלושות ביד גסה, כתובות בכתב ילדותי, קטעי שירים, תמונות, רישומים קטנים. כולם מסודרים כאילו ביד לא מכוונת כך שיפנו אל היושב ממולה. להקל על הקריאה. על השולחן אגרטל קטן עם נרקיסים (טבעיים).

במשך השעות הארוכות שתעשה במשרד יכנסו אליו עשרות אנשים, אנשי המשרד וחברים שעברו בסביבה. הם יעקפו בחופשיות את השולחן, יחבקו אותה, ינשקו אותה. היא תציע להם מהקפה המתקרר על שולחנה, מחפיסת הסיגריות הפתוחה לרווחה, תשאל אותם בהרבה אינטימיות והום "מה העניינים" וכשהם יענו, היא גם תקשיב. תוך כדי כך תשיב לעשרות שיחות טלפון ותחלק בחביבות הוראות ל"מיכוש" (מיכל) ולאה, העוזרות שלה, תנסח הודעות לעיתונים.

"אנשים, או שהם מתאהבים בגדולה, או שהם נשברים ממנה. אני מתאהבת בה", אומרת לי חיה אסתר, משוררת וציירת, דמות ירושלמית יוצאת־דופן שקפצה למשרד כי עברה בסביבה, ומספרת שבגילגולה הקודם - דבורה בעצם היתה מלך. כשגנני תיכנס לפגישה עם השר תשרבט חיה אסתר קווים מעוגלים על פיסת נייר. מעל השירבוטים תכתוב "לדבורהלה - מהרוח, מהשפע, משיפעת הוות, מהמרחבים", ותצא אל שפעת המרחבים. כשגנני תחזור, היא תחזור בתשומת לב את החלק הכתוב ותכניס אותו בזהירות מתחת לזכוכית שעל שולחנה, (כשפניו אלי). תוך כדי כך היא מדברת עם משרד המשפטים, מנסה לארגן פגישה בין הפרקליטות לבין היועץ המשפטי בעניין חילוקי הדעות בפרשת רייסר־גרות. "אותה הסיפור הזה יתגלגל כמו כדור שלג. וצריך לטפל בסיפור הזה מבחינת התקשורת", היא אומרת למי שמקשיב מעברו השני של הקו.

בשלוש וחצי אחר הצהריים, בדרך למשרד המשפטים, היא תתנצל בפני נהג המונית שהיא לא יושבת לידו. "זה בגלל תגובת הבטיחות, אז אל

(המשך בעמוד הבא)

זמזום הדבורה

(המשך מהעמוד הקודם)

תייאלכ, אה"נ, תשבש בפינוק ותוציא את כלי האיפור. הוא לא נעלב. הוא אוהב אותה. היא ערנית וסקרנית ומתעניינת וקשובה ותוך כדי כל זה גם מתאפרת בקמצנות. במשרד המשפטים, בחדר רחב ואפור עם שולחנות פורמייקה וארונות עץ צפופי ספרים ותיקים מרכרת גנני אולי בפעם העשירית היום עם בנה עמוס. "מי זה?", הוא שואל כשמרים את השפופרת. "קראפי", היא עונה. "ואתה? אריק שרון."

היא מגדלת לבד את ילדיה, וזה קשה להיות לבד, היא אומרת. כמעט בלתי אפשרי. "זה כמו מלחמת עולם אחת גדולה עם המון הרוגים ופצועים. ובכי. מלחמה שמתחילה בבוקר ונמשכת עד הערב ולעולם, בעצם, לא מסתיימת". וכנושא הגופני, המיני, צריך להקים מחיצות. "אני מהווה איום על המון נשים. אני אשה שחיה לבד, וללא קשר למה שאני משדרת, מאיימת על כל אשה נשואה. אם אני רוצה עבודה נקיה, אני מוכרחה להקים מחסומים. וזה מביא אותי לחיים אישיים מאוד קשים, עד כדי סגפנות. אסור שיהיו בעבודה יחסים אישיים ורומנים. אז איפה את כאשה, כאדם? ברגע שאני מראה קצת חולשה וקצת רגשנות, מתיחסים אלי בזילזול. אומרים: אל תתנהגי כמו אשה. אל תהיי היסטרית. אבל כשמנצלים את התכונות החיוביות שלי, כמו האינטואיציה והיכולת לראות מצבים סבוכים, זה טוב. זה בסדר".

אשת ברזל, קוראים לה. "היא תוצר מאוד בוטה של מוסד הרוברת", אומרת לי עתונאית. "היא תמיד נוכחת בראיונות עם אנשים שהיא הרוברת שלהם, ועתונאי לא תמיד צריך או רוצה שהדובר יהיה נוכח בשיחה. נוכחות כזו אולי מקובלת בצבא, אבל לא במקרים כאלה. והיא יושבת לפעמים ליד השר כאילו היא היועצת הבכירה שלו. והיא לא".

בלישכת השר יודעים לספר ש"הקירבה של גנני לשר והעובדה שנהפכה יועצת שלו במצבים בעייתיים נובעת מהחוכמה שלה, ומהיכולת שלה למצוא פתרונות מקוריים". זה נכון שהיא קרובה מאוד לשר, ושהוא מתייעץ איתה בנושאים שונים. אבל, מוסיפים שם, היא לעולם לא תשתמש בזה כדי להתפאר ולהאדיר את שמה. "יש בינינו יחסי עבודה טובים מאוד", אומרת גנני. כך, בעצם, היו יחסיה עם כל השרים שאיתם עבדה. "בכל מצב, ומה שלא יקרה, ובעולם הפוליטי קורים ויקרו דברים, מערכות יחסים עם שר הן סבוכות ורגישות. ולעולם, לעולם לא אשתמש במשהו שראיתי או שמעתי בעבודה, כדי להשיג משהו. מערכת של דובר עם השר שלו היא מערכת דיסקרטית שחייבת להישאר כזו גם במקרה של מוות, או אסון, או פשע. וכבר הייתי במצבים של מתחים עם השר, כשאנשים ניסו לסכסך והעבירו מידע לא נכון".

יגידו שהיא בוטה, שהיא וולגרית, שהיא משתמשת יפה מאוד בעובדה שהיא חיה לבד ומגדלת את ילדיה בכוחות עצמה. ויש גם מי שאומרים דברים אחרים לגמרי. שיש פה אלמנט חזק של קינאה. של חוסר פירגון. אשה שהוכיחה את עצמה מבחינה מקצועית, שלא צריכה מאצ'ו לידה, שגם גידלה שני ילדים משגעים וגם עשתה קריירה ונוסף לכך עוד מתעסקת בשירה – זה כבר יותר מדי.

"היא נענשת על זה שהיא מצליחה", אומרת המשוררת דליה רביקוביץ. "אשה שמגלה עמרה של חוסן, שלא מפילים אותה בקלות, נוטרים לה על זה. לא אוהבים אשה שיש לה שתי מוכירות". רביקוביץ אישית לא מכירה מישהו שלא אוהב את גנני. בכל אופן לא כאלה שמכירים אותה מקרוב. "אני מכירה רק אנשים שאסירי תודה לה. היא חברה טובה שתמיד מוכנה לעזור. גם מתוך שיריה קיבלתי את הרושם שבדרך־כלל רואים את הצד הלא נכון שלה. חושבים שהיא הרבה יותר קשוחה מאשר היא באמת". ודורנת לשעבר אומרת: "הסיפור שלה הוא סיפור אנושי שגובל בפתטיות. כשאני רואה אותה בא לי פשוט לחבק אותה, להגיד לה 'תרגעי, תרגעי, הכל יהיה בסדר'".

לגנני חשוב מאוד שיכירו גם את הצד האחר שלה. שהיא לומדת קבלה ו"משקיעה בזה המון", שיש לה קשרים חמים והדוקים עם אורי זוהר ועם הרב ליפשיץ ואפילו עם מישהו ממאה שערים שמביא לה לשבת חמין וגפילטע פיש. בשבתות היא יורדת לבית ג'אלה או לחברון, שותה קפה עם חברים ערביים, מסתובבת ברחובות. ויש השירה. שלושה ספרי שירים – האחרון, "גלימת המשי" – יצא לפני מספר שבועות. דליה רביקוביץ עזרה לגנני לבחור את השירים שפורסמו בספרים. על השירים של גנני היא לא מוכנה לדבר. לא, לא בגלל שהיא לא חושבת שהם לא טובים. היא לא מתייחסת לשירים של חברים שלה.

בשמונה בערב, במועדון "סקופ" במרכז ירושלים, קורא המשורר יעקב יעקב משיריה של דבורה גנני. על קיר לבן תמונה של זאב ז'בוטינסקי. סביב שולחנות פורמיקה חשופים שבמרכזם צלחות פלסטיק עמוסות ביסקוויטים יושבים אנשים כפופים, חרושי קמטים. במרכזו החדר תנור נפט ישן, נשים מחממות בו ידיהן העסוקות בסריגה. ילדיה של דבורה מוכרים לנוכחים את ספריה, 10 שקלים העותק.

גנני, בסבלנות רבה, עונה על שאלות של קהל אוהד. שבועיים קודם־לכן, במועדון הירושלמי של יוסי אופק, עם כוסית שמפניה ביד, מוקפת ומלוטפת בחברי כנסת, אנשי תקשורת ופקידי ממשלה, ברך אותה השר שריר בחום רב על צאת סיפרה החדש. הערב, במועדון "סקופ", אומר בעל המועדון למאזיניו העייפים וקשי היום: "זאב ז'בוטינסקי כתב באחד מספריו שהאשה ארוגה מחוטי משי ופלדה. אין הגדרה יותר קולעת מזו לתאר את דבורה גנני".

סימה קדמון

עולמות מתנגשים בג'וליס

(המשך מעמוד 15)

עד שיצאה האמת לאור כירסמו הייסורים עשרה קילו ממשקלו.

טריף: "כשנכנסתי למועצה, לא היה תקציב, לא היה כלום. רק חמישה עובדים והתמונה על המתוז אומר שזה מספיק. כל קול שהיה בכפר נגד הפיתות, דרכתי עליו והמשכתי לעבור. היום יש 40 עובדים וזה חצי מהתקן. היום זו מועצה בלי אוטוויציה אוטומטית, עם מערכות דיון ענייניות בוועדות ובכפר בכלל. כשהיה צריך לשפץ בית תפילה, כינסתי את הזקנים ושאלתי לדעתם. כשצריך לבנות ספריה, אני קורא לצעירים ובודק מה הם אומרים. השיתוף של התושבים סייע".

סלח טריף חש היום את השינוי שחל בהתייחסות הכפר למעופו המהפכני. הוא כועס על הממסד היהודי שמתייחס אליו בקשת־חושים, שמעדיף להשאיד אותם במאה שעברה. "עובדים עלינו בעיניים כל הזמן, בצורה מבישה", הוא אומר. "אני לא זוכר שהשגתי תקציב באופן ליגלי לחלוטין. כשהעשייה צריכה לעבור דרך אינוס המערכת לשלם בגרעונות – זה הורג אותי. זה משאיר בי טעם מריר. עלי לא יכולים לעבוד, לא פקיד ממשלתי בכיר ולא זוטר. הם יודעים שלא יכולים למכור לי לוקשים. אז מה אומרים לי? 'אתה צודק, מגיע לכם, אבל אין מה לעשות'. על כל שקל שאני מקבל, ישוב יהודי מקבל 11 שקל או 15 שקלים; ובמקרה הגרוע, אם זה ישוב מבוסס במרכז הארץ – 7 שקל. פי שבעה מאיתנו ואני לא מדבר על פארקים ומדשאות ומחשבים לבתי־ספר, אלא על מחסור בחדרי לימוד, על העדר ביוב בכפר ועל מאות בתים ללא מים וחשמל".

תן דוגמה ללוקשים שמוכרים לכם.

טריף: "למרות ששר האוצר אמר שאין תקציב, שרי הליכוד החליטו לצרות חול בעיניים והודיעו על תכנית מילולית, להשוואת הישובים הדרוזים ליהודים. הם הפיצו את זה בכלי התקשורת. שרים גם באו לראש העירה ובישרו לו. עברו 6־7 חודשים מאז שהתכנית אושרה, ואין בה למעשה תוכן. זה מעליב. זה פוגע עד עמקי הנשמה. ואני צעקתי תמם כי ידעתי שאלו דברים ריקים. וזה ניצול ציני של גורמים פוליטיים לעשיית רווח אלקטורלי. כל חוכות הישובים הדרוזים לא מגיעים לחובות של העיר צפת. בכולם יחד הגרעון מסתכם בחמישה מיליון שקל. כשאתה מביא את זה בפרופורציה לחובות התק"ם והמושבים ועיירות הפיתות, אתה פשוט נבהל מהיחס המזלזל. אף אחד לא חש באסון שהולך ומתקרב מהזילזול הזה. ואני משתמש במילים קשות כי זה לא יכול להמשך ככה. אני כישראלי חש שהכל עניין של לחצים".

גם את הראיון הזה אתה מנצל להפעלת לחץ?

"מה לעשות שאנחנו הדרוזים לא מסוגלים להפעיל לחץ כמו הדתיים, ואין לנו בכנסת נציגים המייצגים את ענייני העדה. אנחנו כדרוזים עדיין לא הצלחנו לגבש את הכוח שלנו להוות לחץ פוליטי כמו ש"ס למשל. מצד שני, ברגע שנהיה כוח פוליטי כדרוזים, זה טומן בחובו סכנה. כי אני רואה סכנה במצב של אנחנו ואתם, של קרע, של ניכור. מכאן נובעת החלטתי, מאז הייתי ראש־מועצה, להיות גורם פעיל במישור הארצי בפוליטיקה הישראלית ולפעול במסגרת תנועת העבודה". אפילו אחרי ששמעון פרס, כראש ממשלה, ערך פעם ביקור בישובי הצפון ופסח על כפרי הדרוזים. סלח טריף לא קיבל את דין התנועה ותקף את ראש מפלגתו בתקשורת. הוא רמז לפרס שלא יפה להפלות בין דם לדם. גם הכפרים הדרוזים סובלים מהפגזות, וגם הם שולחים את בניהם לצה"ל, ולא מעטים מהם נפלו במילוי תפקידם. בג'וליס לבדו משרתים בצה"ל 120 בנים מתוך 720 המשפחות. לכתבים חוזר טריף ומזכיר שהוא סרן במילואים.

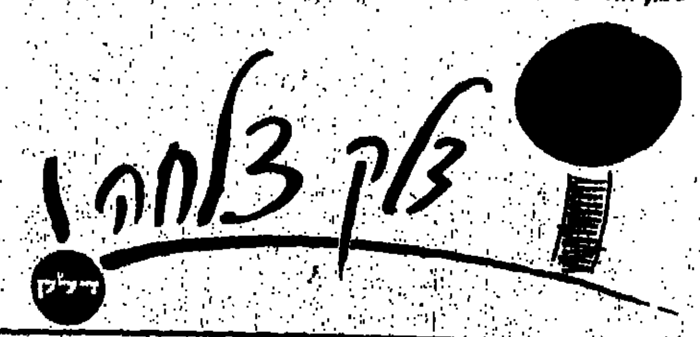
יש בג'וליס שכונה לחיילים המשוחררים, גם היא נקודת ציון על צומת וקיפוח והזילזול. יש לה קשר־עין עם הווילות במצפה טל־אל הסמוך, ודברים שרואים מכאן לא רואים משם. חומר להשוואה ולמחשבה. טריף: "45 זוגות נכנסו לשכונה לפני 15 שנה, ורק לפני שנתיים חוברו לרשת החשמל. ואל תשכח שזו שכונה לחיילים משוחררים. בטל־אל המדינה נתנה חינם קרקעות מהשטח של ג'וליס, וכאן יש עדיין 60 בתים בלי מים וחשמל. זו אפליה. בגלל אילוצים פוליטיים, לערבים יש יותר כוח מאשר לדרוזים. יש להם יותר קולות. זה הופך אותי לאזרח ממדרגה שלישית. חלה נסיגה איומה ביחס לדרוזים. דורשים מאתנו את כל החובות כמו היהודים. נותנים לנו זכויות פחות מהערבים".

סיור בג'וליס שמעבר לרחוב הפרחים ופנסי הרחוב המסוגננים, מזכיר ביקור מאחורי הקלעים של תפאורת סרט קולנוע. מי שופכין זורמים ברחובות. הצינורות שנועדו לתשתית רשת הביוב החדשה מוטלים בערימה כיון שלא הספיק הכסף לטמון אותם באדמה. עוד יש לו הרבה מה לעשות בכפר, אבל אצה לו הדרך לרוץ לכנסת ולהתמודד על המנהיגות הפוליטית של העדה הדרוזית. הוא רואה את המכשולים, בעדה ובעיקר במפלגה. "אני צריך להתמודד מול מוזות, מול גושים, מול חק"ם ומושבים. לא קל לשריין ברשימה מקום לדרוזי במקום לעוד עסקן מתל־אביב שיצביעו בשבילו אולי אשתו וילדיה. הם לא תופסים שאני אלכד אחרי את העדה הדרוזית. ש־65 אחוז מהדרוזים הם אנשים בני גילי ואני מייצג אותנטי שלהם".

גם אם אותם צעירים מוכנים לחתום עליו בינם לבין עצמם, כלפי חוץ לא כולם יעזו לתמוך בו. בפועל, סלח טריף מאיים היום על יותר מדי בעלי אינטרסים בעדה הדרוזית, ולא מספיק חזק כדי להישרד במערבולת הזרמים המתנגשים שם מתחת לפני השטח. יודעי דבר בעדה ומחוצה לה חוששים שמרוב התלהבות עצמית הוא יחנוק את הקריירה הציבורית שלו בטרם עת, אם ינסה לחרים ראש מעבר לרמתו הנוכחית. איש ציבור יהודי מוכר הסביר זאת כך: "סלח רץ מהר מדי, ועלול לשבור את הראש בקיר. הדרוזים לא אוהבים את משפחת טריף, ומי שאוהב אותו צריך להגיד לו לרדת להילוך נמוך ולעזוב מהר אפילו את הדירקטוריון של השק"ם. אילו היה יהודי, סיכוייו להגיע לצמרת היו גדולים יותר. מפלגת העבודה יכולה לעזור לו הרבה אם היא עושה חשבון לטווח ארוך. היא חייבת לשריין לו מקום כבר בכנסת הבאה. את הדיווידנדים תקבל מהבחור המוכשר הזה בעוד שתיים־שלוש קדנציות".

יצחק בן־חורין

מאת נילי פרידלנדר
צילמה שי גינות
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

49. דרך נוף כרמל

דרך טובה לנסיעה חוצה את יערות הכרמל הטבעיים והנטו־עים, מעל המצוקים עם הצמרות הירוקות של האלונים כשהמבט נוחת לעמק למטה, לכיוון טבעון ושפר־עם, לראות ירוק כל הזמן, זה היחוד של דרך נוף כרמל. פעם קראו לה דרך היער־נים. זוהי דרך עפר לבנה, רחבה ועבירה לכל רכב שעברה לאחרונה תיקונים ושי־פוצים. אחרי גשם לא יהיה פה אבק.

דרך נופית ברכס המיוער, בין הכביש הק־ער המפותל שיורד מהכביש הראשי של הכרמל (משכנות אחוזה עד צומת אלי־קים) לנשר, זה הכביש עם הקרוניות. כאן נכנסים לדרך וממשיכים לנסוע בה כ־14 ק"מ עד שעולים למוחרקה, המנזר הכרמ־ליתי במקום הכי גבוה בכרמל. מכאן ממ־שיכה הדרך ויוצאת קרוב לצומת אליקים על כביש ואדי מילח (ממחלף שרון ליקנ־עם), אלא שהקטע הזה – בחורף – יכול להיות קצת הרפתקני ולא עביר לכל רכב. דרך נוף כרמל, שם קבוע, משולטת בעדי־נות בשלטי עץ קטנים, והנסיעה בה – עם תחנות, הליכות קצרות ופיקניקים היא את החוויות היפות בכרמל עכשיו.

• **איך מגיעים:**
מתל־אביב: מהכביש המהיר ת"א־חיפה פונים במחלף זכרון לכיוון יקנעם ונוסעים בואדי מילח עד צומת אליקים. פניה ימי־נה לעין השופט וגלעד. פניה שמאלה לכר־מל, לכיוון המוחרקה והכפר הדרוזי הדרומי בעולם, דלית אל כרמל.

הנוסעים לכיוון הכרמל רואים מיד שלט קטן שמפנה לחניון שער הכרמל, חניון מיוחד במיוחד עם שולחנות מאבני סלע, תחת חורשות האורנים, לארוחת בוקר קלה.

משמאל רואים את "יער הסיירת הירוקה", השלט המוצב בו גדול מן האורנים הצ־עירים שניטעו במקום שבו התיישבו בדר־ך... מכיר אל מכסור בגליל באותן לא... אחר־כך רואים את השילוט המפנה לדרך נוף כרמל, אבל ממשיכים לנסוע עוד עד הפניה לקרן כרמל (במרחק 4.5 ק"מ מצומת אליקים).

פונים ימינה בכביש המוביל לחניון בין האלונים ולמינזר. משם יש שילוט להמ־שך דרך נוף כרמל שאותה נתאר בהמשך, בכיוונים הפוכים, לבאים מכיוון כביש ... מכיוון כביש החוף המהיר אפשר גם ... במחלף עתלית לכיוון בית אורן, ... לכרמל בכביש יפהפה מזמן ..., וכצומת דמון פונים שמאלה ונוס־עים עוד שני ק"מ עד לכביש המפותל ... לנשר.

כביש בית אורן, מספר 721, נחשב כבר ... לכביש היפה ביותר בארץ, ואפשר לתאר אותו כבביש המחבר גם את כלא עתלית עם כלא דמון.

• **המוחרקה:**
מנזר כרמליתי ישן במקום הכי גבוה בכר־מל, שבו לפי המסורת היהודית והנוצרית שחט אליהו הנביא את נביאי הבעל. בחצר המנזר ניצב פסלו של הנביא, ומומלץ לעלות למרפסת הגג של הבניין כדי להי־בית סביב. הכניסה בתשלום צנוע. פתוח משמונה בבוקר ועד 11.30, ובין אחת לארבע. סגור בחג המולד, חג הפסחא ויום כיפור.

בכביש למוחרקה יש מזבלת לא חוקית של תושבי דלית אל כרמל, בושה למקום שמתפרנס גם מתיירות. מצאו מקום לז־רוק זבל, במקום הכי מטוייל בכרמל!

• **אל דרך נוף כרמל מכביש נשר:**
לכאן מגיעים מהעמקים ומהקריות דרך נשר, מלמטה, ומכיוון חיפה והאוניברסי־טה מלמעלה. כשעולים לכרמל בכביש נשר הפניה לדרך נוף כרמל היא משמאל. כשיורדים מהכביש הראשי של הכרמל אחרי האוניברסיטה פונים לכיוון נשר, ואחרי שחוצים את נחל נשר, על הגשר, יש בקצה העליה דרך פנימה ימינה שמע־ליה עוברים חוטי מתח גבוה. יש דרך כור־כר רחבה ונכנסים לנוף של שמורת הטבע אשדות־יגור. מי שעשה את הטיול הזה בתנועה או בצופים יכול לחזור, להביא את ההורים והילדים ולעשות אותו שוב – בדרך הקלה. לדרך אחראים רשות הגנים הלאומיים, קק"ל ורשות שמורות הטבע. מעל לדרך, חניונים ויער נטוע של קק"ל מעורב בחורש הטבעי. מתחת לדרך, רק הטבע הנהדר של ההר הירוק תמיד. איזור שאותו העיד ארתור רופין, אבי ההתיישבות הקיבוצית בארץ לפני המדינה, להיות שמורת טבע.

הנסיעה בדרך קלה ונוחה. מגיעים לחניון, למעלה, בצל אלונים שיש בו מים ושירו־תים. מלמטה רואים את נחל יגור. לאורך הדרך עצי קטלב עם גזע אדום. מגיעים לשביל היורד ליגור ונקרא "שביל הדרו־זים" ובו ירדו אנשי הכפרים הדרוזים על הכרמל ליגור כשעבדו עם ההגנה במאבק על המדינה היהודית שבדרך. יש שביל שעולה לעוספיה, למחנה תנועות הנוער. ממשיכים לנסוע ישר, בדרך, ורואים שלט "עוד 8 ק"מ למוחרקה". פניה שמאלה לדר־ך ללא מוצא שמובילה ל"מיצפור בר יהו־דה", על שם שר התחבורה לשעבר שהיה חבר קיבוץ יגור. בני בר־יהודה של יגור שומרים על נקיון המקום. כאן נטעו יערני קק"ל אורני גלעין (או אורן הסלע) שעו־שים צנוברים. משמאל רואים אורנים קנ־ריים שאינם עושים זרעים אבל מתחדשים אחרי שריפה. כאן פתחו, יש־ הקק"ל חלונות על חוף למטה, מבט נהדר על גבעות אלונים, שפרעם, טבעון. הנה גשר האבן התורכי של הרכבת בצומת העמקים, ועם קצת חיפושים רואים אולי את האלה האטלנטית העתיקה שנשמרה ע"י אנשי מע"ץ בעת הרחבת כביש צומת העמקים (נ'למה) יגור.

• **סיפור האלה:**
סלמן אבו רוכן, בן עוספיה וסגן מנהל מחוז מרכז ברשות שמורות הטבע, מכיר ואוהב את האלה מילדותו, עוד כשהיה ישן תחתיה במקשת האבטיחים של מש־פחתו. הסיפורים של סלמן והשיכנוע הע־דין אך תקיף שלו – שצריך לשמור על עץ עתיק – פתח את ליבם של אנשי מע"צ והם עשו מיבנה מיוחד, מין עציץ כזה, כדי לשמור על העץ באמצע הכביש. כל הכבוד.

ממצפור בר־יהודה חוזרים לדרך נוף כרמל. ממשיכים לנסוע עד שרואים מימין קטע של זיתים ושביל יורד לצומת העמקים. כאן האלונים גבוהים וזה סימן – אומר סלמן – שכאן הרועה הולך בלי גרזן ובלי מגל. העיזים מכסחות את הענפים בגובה עז, וכך נפתח החורש הסבוך והאלון צומח לגובה.

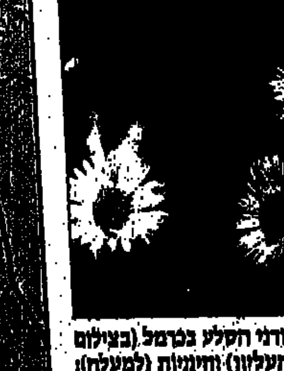
ממשיכים, ואפשר גם לחלץ את העצמות וללכת בדרך כמה שרוצים, ושהנהג יאסוף אתכם אחר־כך. והנה יש דרך שפונה ימינה למוחרקה. אם פונים בה ימינה מגיעים ישר לכביש הראשי חוצה־כרמל. אם פונים שמאלה מגיעים לכביש מזופת, שחור, שבו מגיעים אל המוחרקה. על המוחרקה כתבנו קודם ואם לא נכנסים למנזר יש תצפית יפה לפניו, משמאלו, היכן שכתוב ש"אסור לישון בשטח המנזר". מכאן חוז־רים לכביש השחור, ואחרי החניון פונים שמאלה ויוצאים אל הכביש הראשי.

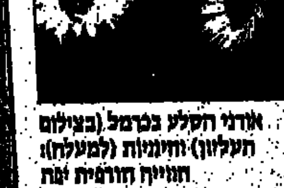
• **המשך נסיוני:**
הדרך שממשיכה ישר ולא עולה למוחרקה מתחברת בסופה עוד 7 ק"מ בערך לצומת אליקים, ולא תמיד היא עבירה לרכב כי לפעמים יש קטעים שנסחפים. אז לשים לב.

אחרי שיוצאים מהמוחרקה לכביש חוצה כרמל אפשר לפנות שמאלה ובצומת ימינה לתל־אביב ולכביש המהיר, ואפשר לפנות ימינה לחיפה, לדלית אל כרמל ולצומת דמון בכביש בית אורן, דרכו אפשר לרדת בחזרה לעתלית ולכביש החוף.

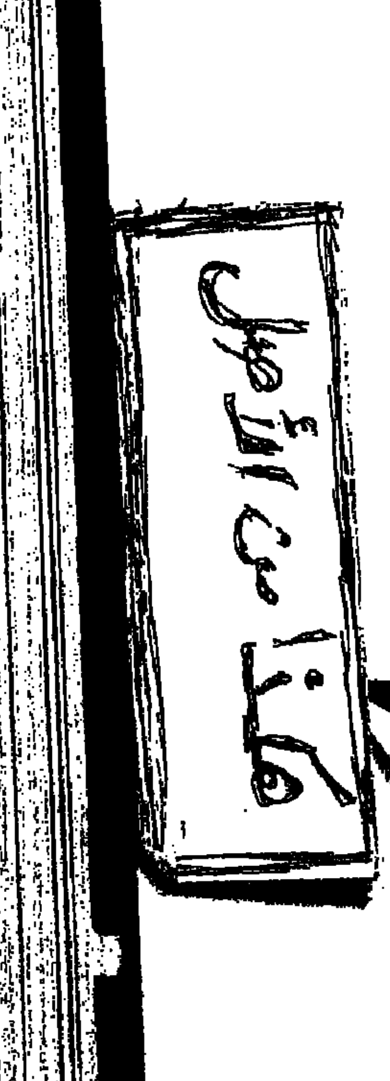
קחו חמש־שש שעות לטיול הזה ועשו אותו בקלות ולאט לאט, כדי ליהנות מה־כרמל.

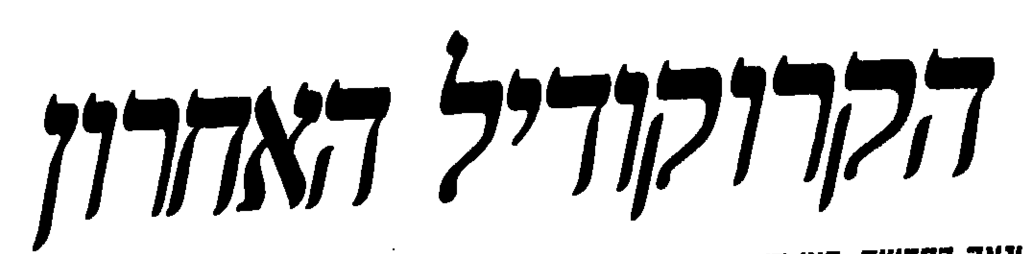
חניון יש גם ליד המוחרקה, מלא בדרך־כלל. על שער־הכרמל סיפרנו ויש גם חניון אורני־הסלע, כשיוצאים מהמוחרקה לכ־ביש הראשי ופונים שמאלה. קילומטר אחד אחרי הפניה, מצד ימין של הכביש.

אורני הסלע בכרמל (בצילום העליון) וחיננית (למעלה): חוויית חורפית יפה

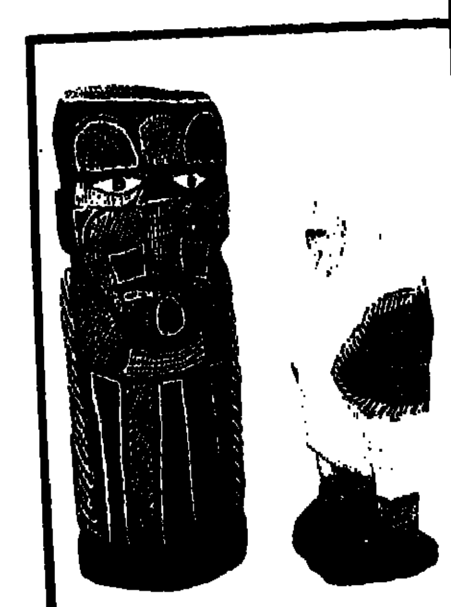

הקרוקודיל האחרון

פפואה גינאה החדשה. האי השני בגודלו בעולם. כ־700 שבטים שמדברים בכ־700 שפות. היסטוריה ומורשת שעוברות בע"פ, מאב לבן. כל שבט ומנהגיו, וטקסיו, וכליו. מארק סידלר, לשעבר מוטי זיידלר, לשעבר מהאי דארו, לפני־כן מאוסטרליה, לפני־כן מתל־אביב. בעל אוסף נדיר שמוערך בלמעלה ממליון דולר של פריטים וחפצי אמנות מחלק העולם שהוא מכנה "הבלתי־נודע האחרון". עכשיו הוא פה, מנסה להיאחז מחדש בארץ שעזב כילד, עם הוריו, לפני 32 שנה, מחפש את הדרך הביתה.

מאת אירית רותם

מארק סידלר (בצילום המרכזי) ופריטים מאוספו: יש שם, בין היתר, פסלונים, מגינים, ציורים על קליפת עץ, קרדומים, כידונים, מסכות, סכינים, תלבושות, כלי־בישול, קשתות, חיצים ותופים.

היה היה פעם, שהרי כי מתחילות כל האגדות, תנין קרמון שחשק באשה בשר ודם. צאצאי אותו זיווג, בני שבט הגוגודאלה, אחד השבטים הקטנים בפפואה, גינאה החדשה, יודעים עד עצם היום הזה שגבר אמיתי הוא רק מי שנולד דרך פי התנין. את חווית הלידה מחדש זוכה לעבור כל בן שבט שמגיע לבגרות. ילדים ששיער ערותם צימח מצפים בהתרגשות לחגיגת ה"בר־מצווה" שלהם – טקס ה"איקוה", שלאחריו יוחשבו כגברים לכל דבר.

ביום הגדול נלקחים הנערים לג'ונגל, ובמשך כשבוע לומדים שם ממדריכים מבוגרים כל מה שצריך לדעת על החיים. מלאכת הציד, מנהגי השבט ומבחני אומץ הם רק כמה משיעורים בקורס המרוכז שמבדיל בין ילדות לבגרות. בתום הלימודים מתקיים טקס שבשיאו הם "נולדים מחדש" דרך פי התנין. על כתפי הנערים "מולבשת" סירת קאנו בדוגמת ראש תנין שכפיו מונח ילד, ואת "תהליך הלידה" משלימים ריקודים, תפילות ומזמורים. לנשים אסור להשתתף בחגיגה, ולגברים – שעמלו במשך חודשים בהכנת הקאנו – אסור להתקרב לנשים. לאחר הטקס מושמדת הסירה כדי להיפטר מהרוח השוכנת בתוכה. שתי סירות קאנו נדירות כאלה נמצאות ברשות מארק סידלר, שני פריטים באוסף עשיר ויחיד במינו של חפצי אמנות ופולקלור מ"קצה העולם".

דארו, אי זעיר בפפואה־גינאה החדשה שמצפון לאוסטרליה, סוף העולם. מארק סידלר גר שם 11 שנה. עכשיו, בתל־אביב, הוא מנסה להתרגל מחדש לשמו הישראלי הישן – מוטי זיידלר. מנסה לחבר משפטים בעברית, שפה בה כמעט לא השתמש 32 שנה. חזור לאנגלית, זה יותר קל. בתל־אביב יש שמים כחולים

(המשך בעמוד הבא)

סירת תקאנו בדוגמת ראש תנין של בני שבט הגוגדאלת (משמאל) ודוגמאות נוספות מהאוסף של מארק.

(המשך מהעמוד הקודם)

ושמש. בדארו, הוא אומר, ראה מעט מאוד שמים ושמש. כמעט תמיד כיסו אותם עננים שהיו תלויים נמוך מעל לראשים כמו ערפל ניצחי, מין אובך של אדץ שטופת מים שהאדים עולים ממנה ונעצרים למעלה ואין בסביבה שום רוח שתזיז אותם משם. לשמים הכחולים ולשמש הישראלית העזה התגעגע כל השנים.

נער ישראלי בן 17 נוסע עם הוריו לאוסטרליה. נפרד זמנית מהחברים, מבטיח לחזור. המצב הכלכלי בבית קשה. בסידני מחכה להם דוד עשיר. מדברים על שנתיים־שלוש. ההורים מתכוונים לעשות קצת כסף, להסתדר בחיים, לחזור. אבל השנים עוברות והם נשארים שם. מוטי זיידלר נהפך למארק סידלר. תל־אביב נהפכת לזכרון רחוק, לגעגועים. עם ההורים (שנפטרו בינתיים) דיבר גרמנית. עם החברים החדשים – אנגלית. העברית נשכחה. התוכניות לחזור למולדת נידחו. עכשיו הוא פה, עמוס בזכרונות, סיפורים ופרטי האוסף הנדיר שלי, בן 49 ומחפש את הדרך הביתה.

בתחילת שנות ה־70 הגיע לדארו. לפני־כן חי באוסטרליה והתעסק בנדל"ן ובבנייה. קנה ומכר קרקעות. בנה בניינים. יום אחד פגש באיש מבוגר שרצה לקנות דירה בסידני ולמכור בית־מלון שהיה לו באי דארו. מארק סידלר מכר לו דירה וקנה ממנו את המלון. הגיע לשם עם אשתו השניה ג'ודית־אליזבט, אוסטרלית שהתגיירה ונהפכה ליהודית־אלישבע – ותינוק בן כמה שבועות שחלה במלריה ונפטר בן שישה חודשים. לא ידע בדיוק לאן הוא מגיע. האפשרויות עליהן שמע – להרוויח כאיים הרבה כסף – קסמו לו. הסיפורים על פפואה גינאה החדשה, ארץ בראשית, הלהיבו אותו. "הבלתי־נודע האחרון", הוא קורא לה.

דארו, סיסת אדמה בים, היקפה אינו עולה על 5 ק"מ. מארק בטוח שאף ישראלי עדיין לא הגיע לשם, לפחות לא בשנים בהן היה בעליו של המלון היחיד באי. תיירים אינם מגיעים לדארו. מגיעים רק מי שמוכרחים – אנשי מינהל, טכנאים, אנתרופולוגים, מיסיונרים, נציגים של אירגוני בריאות בינלאומיים, רופאים וחוקרים. למטיילים (היחסית מעטים) בפפואה גינאה החדשה אין מה לחפש באי הקטנטן שזכה לכינוי "מושבת העונשין" בפי מי שנאלצו לחיות בו.

חיים קשים ופרימיטיביים, בלי תנאי נוחות מינימליים להם מצפה בן המערב. אילו ידע זאת קודם־לכן, אומר מארק, אולי לא היה נכנס להרפתקה. מזג־אוויר קשה, שתי עונות בשנה. אחת ארוכה ויבשה, עם טמפרטורות גבוהות מאוד ולחות איומה – והשניה קצרה יותר ורטובה, עם גשמים שיורדים בלי הפוגה ומציפים את כל האיזור. היום כבר קשה לו להבין איך החזיק שם מעמד כל־כך הרבה זמן.

בבית המלון, בניין עץ בסגנון קולוניאלי, עבדו ילידים, מאלינזיים שחומים מאוד, מקורזלי שיער, שדיברו אנגלית דלה שלמדו מהמיסיונרים. לגבי בני הזוג סידלר הסתכמו החיים בעבודה – ושינה. הוא פיקח על העובדים, רכש מצרכים, עסק בתיקונים וסחיבת משאות. אשתו, בלונדית יפה ואלגנטית (אפילו בדארו), אירחה את באי המלון. משחקי הסנוקר סביב שולחן הביליארד היו הבידור היחיד. בכל חדר התחלקו כמה אורחים, זרים זה לזה. את החשמל סיפק גנרטור שנהג לשבות מעבודה לפחות ארבע־חמש פעמים ביום. כשרצו לטלפן תיקתקו למרכזנית שישבה בסניף הדואר. שיחות לחו"ל עברו בגלי רדיו. לא תמיד אפשר היה לשמוע. לחם ומוצרי חלב הגיעו במטוס, אחת לשבוע, ויתר אספקת המזון – באניה מפורט־מורסבי הבירה. לפעמים, כשהאניה התקלקלה, עברו שבועות וחודשים בלי ירקות טריים, קמח או סוכר. אבל דגים, סרטנים, צבים, בננות ובטטות היו כשפע. וזה בעיקר מה שאכלו שם.

בכל יום הגיעו למלון ילידים שהציעו למכירה – בפרוטות – פריטים שונים: הגברים מכרו כלי נשק ונגינה, פסלונים, מסיכות עץ וקרדומי אבן. הנשים הביאו סלים ומחצלות, תלבושות קש, כלי בישול ואיכסון, מיני קישוטים ותכשיטים. מארק סידלר קנה. אז עוד לא העלה בדעתו שלאחר זמן ייהפך לאספן נלהב. אבל השמועה על האיש הלבן שקונה הכל התפשטה למרחקים, המוכרים זרמו והחפצים שקנה התחילו להצטבר במחסנים. אחרי־כן החל לערוך בעצמו מסעות: עבר בג'ונגלים ובלאגונות, בביצות ובהרים, חרש את האי לאורך ולרוחב בחיפוש אחרי חפצים אמיתיים, מיוחדים. היום, הוא אומר, יש לו האוסף הפרטי הגדול בעולם מסוגו.

"אם מישהו מהילידים חושב שרופא האליל כישף אותו, הוא ימות. ראיתי אנשים שמתו בלי שום סיבה חיצונית נראית לעין. רק בגלל כישוף".

פפואה גינאה החדשה היא האי השני בגודלו בעולם (אחרי גרינלנד), אך על־פני שטחה מפוזרים כשלושה מליוני בני־אדם בלבד, אוכלוסיה שמורכבת מכ־700 שבטים שמדברים בכ־700 שפות שונות. אין להם שפה כתובה וסיפורי ההיסטוריה עוברים בעל־פה, מאב לבן, כל שבט ומנהגיו וטקסיו. כל שבט וכליו. מארק סידלר, אספן טוטאלי, התייחס לתחביבו החדש כמעט כמו אנתרופולוג. במסעותיו ברחבי האי הקשיב לסיפורים, חקר את מקורם של מנהגים שונים, נכח בטקסים. פעמיים־שלוש בשנה נסע לאוסטרליה בענייני עסקים, הסתובב שם בגלריות ורכש חפצים נוספים.

האוסף, שכיום כולל כ־7,500 פריטים, מאופסן בשני קונטיינרים עצומים שמחכים לו בקנזאס, ארה"ב. תשעה חודשים, הוא אומר, לקח לו לארוז. את הקונטיינרים יפרוק רק "בתחנה האחרונה", במקום שיהיה הבית. עכשיו הוא בפרשת דרכים, בודק אפשרויות להשתקע בישראל. אם לא יצליח כאן – אולי אמריקה. הכל תלוי בפרנסה ובאפשרויות להציג או למכור את האוסף. בינתיים, בסידני, מחכה האשה היהודית־אלישבע להחלטה שלו. השניים לא התראו יותר משנתיים, מאז נסע להונולולו שבהוואי להציג ולמכור כמה מהחפצים. הם מדברים בטלפון, מתכתבים. היא תלך אחריו לאן שיחליט ללכת.

מארק סידלר שבא לדארו לעשות שם הרבה כסף, הפסיד את רוב הכסף שעשה בהשקעות לא נכונות. אבל זה לא נורא, הוא אומר, זה כבר קרה לו קודם. הוא התחיל מלמטה, ומוכן להתחיל משם שוב. רק שעכשיו יש לו אוסף שמוערך בלמעלה ממליון דולר, נסיון אישי בבניית בתים ובניהול בית־מלון – וגם דונם אחד של אדמה בתל־אביב שכרגע אי־אפשר לעשות איתו שום דבר.

כשנולד, קנה אביו קרקע ליד הים, לא רחוק משדה דב, באיזור שלימים נקרא שיכון ל'. חלם לבנות עליה בית קטן קרוב לחוף, לנטוע עצי־פרי, לגדל תרנגולות. כשהילדים יגדלו, חשב, יבנו גם הם בתים קטנים לידו, וכל המשפחה תחיה יחד, מאושרת. אבל השנים עברו והקרקע הזו אפילו לא התקרמה לכיוון פרצלציה, וההורים, שנאבקו בבעיות פרנסה, החליטו – אחרי 21 שנה בארץ – לנסוע לדוד העשיר באוסטרליה. למימון הנסיעה נאלץ האב למכור אוסף בולים פלשתינאים שהיה לו. "זה שבר לו את הלב", אומר הבן.

האב והבן נסעו, האם נשארה. רק אחרי שלושה חודשים הצליחו לגייס כסף לכרטיס גם בשבילה. מהדוד סירבו לקבל עזרה, התייחסו לאפשרויותיו הכספיות ונכונותו לעזור כמו אל תעודת־ביטוח, שפודים רק במקרה חירום. במשך שנתיים הסתובבו עם טנדר ברחבי היבשת ומכרו בגדים. אחרי־כן התחילו לייצר בעצמם. בשנה השלישית היו הבעלים של מפעל משגשג. קנו בית גדול ויפה. חיו טוב. בשנה השביעית היה שם מיתון, והמפעל נסגר.

מארק סידלר החליט שזה הזמן לחזור לארץ, והגיע עם אשתו הראשונה ושתי בנות קטנות. רצה לבנות בית, אבל על הקרקע המשפחתית, אז כמו היום, עדיין אי־אפשר היה לבנות. חיפש עבודה, בדק הצעות. זה לא הלך. האשה לחצה. אחרי שלושה חודשים הם חזרו לאוסטרליה.

החזרה הובילה לשינויים בחייו. גירושין מאשתו הראשונה, החלפת המקצוע ובמיוחד המעבר לדארו – חיים בפלנטה אחרת. ארץ פרימיטיבית שאמנם התקדמה בעשרות השנים האחרונות אבל עדיין ניתן למצוא בה תושבים שחיים כמו בתקופת האבן, רופאי אליל וקוסמים, ציידי גולגלות וקאניבלים.

פפואה גינאה החדשה, ארץ טרופית יפה. "הארץ הכי מרגשת, מעניינת ואקזוטית בעולם. יש בה נהרות ומפלי מים, לגונות וביצות, ג'ונגלים עם צמחייה מטורפת, הרים מושלגים, פרחים מרהיבים וציפורים יפהפיות". הוא הגיע לשם בתקופת השלטון האוסטרלי ועזב לפני חמש שנים, שבע שנים אחרי שפפואה גינאה החדשה קיבלה עצמאות מלאה במסגרת חבר העמים הבריטי.

"בשנים האחרונות המצב שם נהפך ליותר ויותר קשה. אחרי קבלת העצמאות המקומיים רצו את הלבנים בחוץ. הגיע הזמן לעזוב", הוא מספר. את בית־המלון שלו לא הצליח למכור. חוקי המדינה החדשה אוסרים מכירת רכוש ללבנים, ולאף שחור, הוא אומר, לא היה מספיק כסף לרכוש את הנכס. מאז עזב אין יותר מלון בדארו.

את האוסף העביר לסידני. אחרי־כן טס לארה"ב לברר אפשרויות להציג תערוכה במוזיאון כלשהו.

(המשך בעמוד 69)

אני מכור לשמירה על החופש שלי

יהושע סובול: "זה בית מאוד חופשי, אף אחד לא רוכב על השני עם הגבלות ודרישות".

ה זמן שלי מחולק בין הבית לתיאטרון. הבית שוקק חיים, ונעים לי בוה. אני חושב שאני לא כל־כך זקוק לתחושת בטחון והגנה; לא את זה אני מחפש בבית. הבית לא נותן תחושה של מסגרת קשה. הוא מתפקד נכון עם הצרכים של כל אחד מבני המשפחה, מעין מוקד שלכל אחד מהשותפים נעים וטוב לעשות בו את פעולותיהם.

זה בית מאוד חופשי, אף אחד לא רוכב על השני עם הגבלות והדרישות. אני חושב שאני מכור לשמירה על החופש שלי. זה מתבטא בלעשות מה שאני רוצה איך שאני רוצה, להגיד מה שאני חושב בלי חשבון, לבטא בדיוק מה שאני מרגיש שצריך לבטא בלא לקבל מיגבלות. אני חושב שאני מאוד מחובר לעצמי בדברים שאני רוצה לעשות וחושב שצריך לעשות, וקשה להזיז אותי מזה.

עד לפני שנה וחצי עישנתי הרבה בזמן הכתיבה. כשהפסקתי, גיליתי שבעצם העישון היה בשבילי בריחה מריכוז והתמודדות. בכל פעם שהייתי צריך להיכנס עמוק יותר, הייתי מדליק סיגריה ומבזבז אנרגיה על בריחה הצידה. אני אדם עם משמעת פנימית חזקה מאוד, ומאז שהפסקתי לעשן, הכתיבה נעשתה עניין עם משמעת עוד יותר חמורה.

מחזאות זה לא מקצוע. אצלי, זו כנראה התמכרות. להחיות את הדמיון על במה. להפוך את הבמה לביטוי של חלום. התיאטרון הוא סוג של חלום בהקיץ. אני לא הולך ברחוב עם פנקס ורושם לעצמי רעיונות, לא מצלם מצבים וחושב – זה יכול להיכנס אצלי למחזה. הפעילות היא אחרת. יש תקופה ארוכה של הבנה, קריאה, תחקיר, בשלב הראשון, עליו אני שולט, אני נטען. אחר־כך מגיע שלב שבו אני מחכה. גם בשלב הזה אני פעיל, אבל אינני יודע בדיוק איך. אני כאילו מצפה לאיזו אינטואיציה חזקה שתלכד את כל הנושא באימאז' אחד, כשזה קורה – פתאום אני יודע שאני יכול לגשת לכתיבה.

אני ניגש לכתיבה רק כשברור לי לחלוטין המיבנה המדוייק של המחזה, ואז דרוש לי רק זמן קצר – שבועות – לעצם הכתיבה. ובשלב הזה אני פשוט לא

שטח פרטי

יי סובול

יהושע סובול

מחזאי

יליד 1939, תל־מונד, בוגר תיכון חדש, שירת בנח"ל, היה חבר קבוץ שמיר, למד פילוסופיה בסורבון, השתלם בניתוח מערכות מחשבים. כתב טור סאטירי ב"על המשמר". ב־1971 הועלה מחזהו הראשון ("הימים הבאים"), ומאז מועלה מחזה חדש שלו כמעט כל שנה. מחזהו החדש, "סינדרום ירושלים", פותח את חג המחזה המקורי במסגרת חגיגות ה־40. מזה 3 שנים הוא המנהל האמנותי של תיאטרון חיפה בשיתוף עם גדליה בסן. גר בת"א. נשוי, אב לבן ובת.

ניתן להפרעה, בלתי־קומוניקטיבי לחלוטין. חדר העבודה משותף לעדנה, אשתי, ולי. בדרך כלל איננו עובדים באותן שעות. אני כותב הרבה בלילה. למעשה, אני מסוגל לכתוב כמעט בכל התנאים. גם ברעש.

כשאני כותב אני לא שומע מוסיקה. האזנה למוסיקה היא עיסוק בפני עצמו, לא רקע לדברים אחרים. אני מקשיב הרבה למוסיקה קלאסית. בזמן האחרון מאזין לרביעיות של בטהובן, לשוברט והרבה ליצירות הווקאליות של מאהלר. אני אוהב מוסיקה ווקאלית, לאו דווקא אופרות. חודות לילדים, אני שומע גם פופ ורוק מודרני.

הטלוויזיה נמצאת בחדר של הבן. אני התנתקתי מהמכשיר הזה עוד לפני השביתה. לדעתי, הוא נועד לרפורטז'ות דוקומנטריות, וזה סוג התוכניות שאני אוהב לראות. בזמן האחרון גם וידאו קליפ, אם הוא עשוי היטב: זה יכול להיות ז'אנר אינטליגנטי והקצב וקצב ההתרחשות בו מתאים למדיום הזה. לא אוהב לראות סרטים בטלוויזיה. היא משטחת מאוד. לא אוהב את המימדים שלה, את העובדה שהיא חלק מהיומיום. אני חושב שכדי לחוות חוויה אמנותית ואסטטית צריך לצאת מהשיגרה, מהיומיום. ההליכה לקולנוע

> "משה הס מרתק אותי. אדם אינטואיטיבי מאוד ויחד עם זה תיאורטיקן. כנראה היה בו משהו שיש בי. הוא משמש לי מעין מודל של עצמי, מדבר חזק אל תת מודע שלי".

ולתיאטרון, ההתערבות בקהל, המעבר להתנהגות אחרת – אלה מרכיבים חשובים בתוך החוויה.

כשאני רוצה לכתוב, אני לוקח חופשה מהתיאטרון, ואז סדר החיים משתנה. בתקופות שאני מנהל, אני מבלה בחיפה חצי מהזמן. אני נהנה מהנסיעות, זה מאורר לי את המחשבות. השעה הזאת על הכביש חופשית מכל הטרדה. עד 78' גרנו בחיפה על הכרמל, עם ענגים פרטיים בקיץ והמון ירק. אבל רוב העבודה היא בת"א ועדנה מעצבת תלבושות ותפאורות, ולכן עברנו.

אני אוהב את הדירה הזאת. היא נעימה, מלאת אור ואוויר. חלק מעבודות הנגרות, כמו הכוננית המיטות של הילדים, עשיתי בעצמי. אני מאוד אוהב לעבוד בעץ. יש לי ידיים מאוד מיומנות וחושים טכניים די מפותחים. אני נהנה להתמודד עם אתגרים כמו פירוק מכשיר טלפון מקולקל ותיקונו, את התיקונים בבית אני עושה בעצמי. בתקופות שעדנה עובדת בלחץ אני עושה קניות ולפעמים מבשל. בדרך־כלל בישול פונקציונלי ומדי פעם – בישול [illegible], וזה מרגיע. יש כמה תבשילים שאני מאוד אוהב להכין, למשל פאלייה או שוקרוט אלזסי. אני לא [illegible] ולא גסטרונום ובכלל לא מרבה באכילה, אבל [illegible] אני אוהב אוכל מעודן, בילוי נפלא להיות [illegible] עם חברים למסעדה טובה.

כשאני מגיע לביקור קצר [illegible]

> "לא אוהב לראות סרטים בטלוויזיה. היא משטחת מאוד. לא אוהב את המימדים שלה, את העובדה שהיא חלק מהיומיום. אני חושב שכדי לחוות חוויה אמנותית ואסטטית צריך לצאת מהשיגרה, מהיומיום".

רץ לתיאטרון לראות מה נותנים ומשתדל לחטוף כמה שאפשר. בשנים האחרונות הייתי הרבה בנסיעות, בעקבות ביצוע מחזות שלי במקומות שונים. ניצלתי את ההזדמנות להכיר תיאטראות, לראות איך עובדים במקומות אחרים.

גם מאז שאני הולך פחות לתיאטרון, גם מפני שזה מסקרן אותי, גם מפני שאני חייב לראות מה אחרים עושים [illegible]

[illegible]

יותר ויותר אני מחפש ריאליזם בסרטים. בתיאטרון דווקא לא. אני מאוד אוהב למשל את הקולנוע הצ'כי של סוף שנות ה־60', את הקולנוע הפולני. ויידא מוצא חן בעיני. מעניין אותי קולנוע פוליטי עם טיפול פסיכולוגי בדמויות. אני אוהב את פליני, ואחר־כך דברים בודדים, פה ושם משהו.

אבל ככל שהשנים עוברות, אני אוהב יותר תיאטרון מקולנוע. אני מוצא שהוא יותר מרתק ומעניין, נהנה הרבה יותר ממשחק טוב בתיאטרון מאשר בקולנוע. יחד עם זה, הדרישות מהתיאטרון עולות והסלקטיביות גוברת ולצערי, היכולת ממש להיסחף פוחתת והולכת. כאילו את כל הצ'כובים והמולייריים הטובים, המלהיבים, כבר ראינו בתקופת הלימודים בפאריס. לעיתים רחוקות קורה שנסחפים. זה קרה לי לאחרונה בפאריס, בהצגת יחיד של ז'אן מורו ("יומנה של החדרנית צ'רליך" ע"פ הרמן ברוך), וזו היתה חוויה גדולה מאוד. מורו שחקנית אדירה. היא משחקת אשה מזדקנת ובחורה צעירה מבלי לשנות משהו באיפור. לרגעים היא נראית בת 20 ולרגעים יורדת עליה זיקנה. זה היה מרגש מאוד.

בחו"ל אני חוזר הרבה למוזיאונים שאני מכיר והולך לראות ציורים שאני אוהב ובשבילי הם חגיגה של הזיכרון – ציור פלמי, למשל. פעם הייתי משוגע על האימפרסיוניסטים, ומתוכם – ואן־גוך היה בשבילי החוויה הגדולה ביותר. עד שבאחד הביקורים גיליתי את הגדולה של מונה, את הצבעוניות האדירה שלו. הציור החופשי, הפרוע, הכמעט מוסשט שלו פתאום דיבר אלי. בביקורי האחרון ניגנה הלכתי למוזיאון רק כדי לראות שוב את ברויגל. אבל בדרכי לאולם של ברויגל, חלפתי על פני רובנס, צייר שבעבר לא אהבתי, ופתאום גיליתי בו דברים אחרים לגמרי, שבעבר לא הייתי פתוח ומודע אליהם. תמיד חשבתי שהוא מתקתק מדי, כובון של צבעים. עכשיו גיליתי שהוא משתמש בשני גוונים, ארום ואפור, ובתוכם מגלה ועושה את כל העבודה.

> "אני חושב שאני מאוד מחובר לעצמי בדברים שאני רוצה לעשות וחושב שצריך לעשות, וקשה להזיז אותי מזה".

בתוקף תפקידי בתיאטרון חיפה אני קורא הרבה מחזות. לא תמיד בהנאה: זו קריאה שהיא עבודה. למעשה, נותר מעט זמן לקריאה כבילוי זמן. מדי פעם אני קורא ספרים חדשים ויש קלאסיקנים שאני חוזר אליהם, צ'כוב, שלום עליכם, קאמי, תומס מאן, אני קורא די הרבה שירה, מאוד אוהב את נתן זך, אורי ברנשטיין, דליה רביקוביץ' ואהרון שבתאי.

בשנים האחרונות, רוב הקריאה היא קריאה עם כוונות. אני גורר איתי נושאים שהבצתי לתוכם. תפגעתי חומר על תקופת בית שני, למשל. התחלתי לעסוק בזה ומן קצר אחרי מלחמת יום הכיפורים וכתבתי תסריט שלא בוצע ומחזה ("מלחמות היהודים"), היום אני מבין איתה את הקושי, וזה הביא את "סינדרום ירושלים" ואני מרגיש שבזה העניין שלי בתקופה עדיין לא מוצה.

העיסוק שלי בשורשי הציונות הביא אותי ל"ליל העשרים" (משם לויינינגר ולוינה של סוף המאה, והנה כדי קריאה אני... [illegible] במשה הס והוא מרתק אותי. אדם אינטואיטיבי מאוד ויחד עם זה תיאורטיקן. כנראה היה בו משהו שיש בי. הוא משמש לי מעין מודל של עצמי, מדבר חזק אל תת מודע שלי. כמובן שאינני יכול לתאר בדיוק למה. תמיד [illegible] אותי [illegible] שבהיה [illegible] אידיאולוגי חזק. יחד עם זה יש בו צד רציונלי חזק. המאבק בין שני האלמנטים מרתק אותי. וכשאני [illegible] אותו כאשת או כחושבת זה קושר אותי מאוד.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: ראובן קסטרו

שטח פרטי

מה ישראלי בעיניך? מבט נוסטי שלא פוגשים במקומות אחרים. מעורבים בו סקרנות, תהייה וחדירה לתחום הפרטי. וסוג היחסים בין האנשים, מצד אחד אגרסיה נוראה, מצד שני פתיחות עצומה.

מה אתה שונא בארץ? את המקומות הקדושים ומה שעשו מהם ומה שכתוצאה מזה עשו לנו. טענו הכל ברוחות של מתים ועשו את זה למקום שמאיים על החיים.

מה מחזיק אותך פה? תקווה שדברים ישתנו, אמונה שיש פה סיכוי גדול בצד אימה מהאפשרות לאבד הכל בקטסטרופה איומה.

במה אתה ישראלי? כנראה גם בסוג הבעיות שמעסיקות אותי וגם בצורת התייחסותי אליהן.

מה ההחלטות החשובות שקיבלת בחייך? לצאת מהקיבוץ ולנסוע ללמוד בצרפת, לחזור ארצה, להשקיע את רוב האנרגיה שלי במחזאות.

מה היתה נקודת המיפנה שלך? כשניגשתי לכתוב את "נפש יהודי".

במה השתנית בשנים האחרונות? נעשיתי יותר רגוע ויותר מקבל את עצמי.

מתי אתה צוחק הרבה? בחזרות ובחברת אחי.

מתי אתה נעלב? כשמייחסים לי כוונות זדון.

מה מקומם אותך? התחסדות וצביעות וכשאני רואה שבני אדם נותנים לטפשות להשתלט עליהם.

מה מעצבן אותך? אי סדרים.

מה עקב אכילס שלך? אני לא ערמומי, לפעמים אולי כמעט טיפש, נותן אמון בבני אדם בצורה כמעט עיוורת.

איזו תכונה מאפיינת אותך? כושר עבודה.

מה לא מוסרי בעיניך? להשתלט על אנשים אחרים, לנצל אנשים אחרים.

באיזה מצב אתה שונא להימצא? במצב של בטלה טוטאלית.

על מי צר לך? על קורבנות המלחמה האחרונה.

את מי אתה מכבד? אנשים שיכולים לחיות את החופש של עצמם ולכבד בו־זמנית חופש של אחרים.

למי אתה בז? לאנשים שאין להם כוח להתמודד עם החופש שלהם, ומתוך רפיסות מוח מחפשים מנהיגים, גורו, משיחים למיניהם.

בחברת אילו אנשים אתה מרגיש נוח? אנשים מאוד ספונטניים שלא מעמידים פנים.

מה מפחיד אותך אצל אנשים? היכולת לאבד את חופש הבחירה, הקלות שבה הם נשלטים.

על מה קשה לך לסלוח? כשאני מרגיש שמישהו ניצל אותי ועשה בי שימוש לרעה.

על מה אתה גאה? על איך שילדי יצאו.

מה רצית להיות בילדותך? מדען.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? גרנו בתל־מונד, בבית גדול, עם סבתי ודודתי. יום אחד, בגיל שנתיים וחצי, לקחתי שתי מזוודות גדולות והלכתי לשכנה כדי להודיע לה שאני נוסע.

איזה ספר השפיע עליך בילדותך? דון קישוט.

מה קיבלת מהביתך? הרבה רוחניות, לא מעט שגעון ולא מעט בטחון

תמונות מהארון

כמו אנה פרנק, גם לורה הרמן־פינטוס, ציירת, בילתה את שנות נעוריה במחבוא, ארון סתרים מאחורי שני חדרוני־צינוק בבית ישן באמסטרדאם, כותבת, מציירת, מזייפת מסמכים למחתרת ההולנדית. עליית הנאצים לשלטון הפכה על פיו את עולמה השאנן, הבטוח – הדקדנטי אפילו – של המשפחה היהודית העשירה והמתבוללת מברלין. הם טולטלו להולנד, משם נשלח הבן אל מותו במטהאוזן. ההורים והבת הוסתרו על ידי מכרים קלוויניסטים עד שהוסגרו, נשלחו למחנות, ניצלו. 46 שנים אחרי מוציאה לורה לאור את הספר שכתבה במחבוא. כתב־היד הוסתר עד תום המלחמה מתחת לדוכן תפילות בכנסייה. תיעוד של עולם שהיה ואיננו. מסמך.

מאת אביבה מץ

לא קל לחיות בארון, וזה עוד פחות אפשרי כשמתחת לחלון החיים מתנהלים כסדרם ועולם כמנהגו נוהג. "חיינו בבידוד מוחלט, ואני אפילו לחלון לא יכולתי להתקרב, בגלל הפנים הכהים שלי", זוכרת לורה פינטוס־הרמן, "אבל בחוץ היה קיץ ואחרי־כן סתיו וחורף. ילדי השכנים הלכו לבית־הספר. אמסטרדם 'הרגישה' את המלחמה פחות ממקומות אחרים. רק אנחנו ישבנו בצינוק הפרטי שלנו. מה שהחזיק אותנו היתה המחשבה שהכלא הצר הזה בו נסגרנו מרצוננו, אך מאונס, הוא גן־עדן בהשוואה לגיהנום שמצפה לנו אם רק נצא מתוכו ויתפסו אותנו".

שנתיים וחצי נמשך הסיפור ה"אנה־פרנקי" של לורה ומשפחתה. כלואים בשני חדרונים הם ניסו לחיות. לא ללכת עם היהודים האחרים שהועמסו על הקרונות וגורשו למחנות המוות. המלאך שלהם היה פסל הולנדי ידוע, פיט אסר. הוא בנה ארון־קיר מיוחד בתוכו היו מסתתרים על־פי סימן מוסכם מראש, כשנראה שסכנה מוחשית מתקרבת. "בכל פעם ששמענו צלצול בדלת, למטה אצל התופרת, היינו נכנסים לארון, וזה היה קורה כמה פעמים ביום".

שנתיים וחצי בסיר־לחץ משפחתי. קמים בבוקר, מסתובבים בחדר, קצת אוכלים, כשהיה מה, בערב הולכים לישון, וחוזר חלילה. כל יום דומה לקודמו ולבא אחריו: "לאט־לאט שקענו ביאוש. פתאום היתה בעיה – לשמור על שפיות הדעת. היינו צריכים לבנות לעצמנו מסגרות, אחרת נתפורר לגמרי. אני חושבת שהכוח זרם ממני. להורי כבר לא היה איכפת מה קורה".

לורה הרמן־פינטוס, בת 66, ציירת, גבוהה, סבתא אצילית שינקה את החיות העזה שלה מהתופת. משפחה יהודית־סופר־מתבוללת מברלין: אבא, אמא והתאומים, לורה השחרחורת והיינץ הבלונדי. "כשהיינו ילדים בכלל לא ידענו שאנחנו יהודים. קיבלנו חינוך גרמני טהור. לא כמו היהודים במזרח אירופה שהיו גאים ביהדותם. ראינו בגרמנים הנאורים והתרבותיים את פיסגת הציוויליזציה, וזאת על־אף שהילדים ברחוב, עוד הרבה לפני עליית היטלר, רצו אחרי וקראו לי 'יהודיה'. אמרו לי: 'מה את עושה הצגות, את שחורה מדי'. אבל בבית הסתירו מאיתנו את היהדות.

"אבי היה עשיר גדול. ניהל את חברת הדלק 'של' בגרמניה. חיינו בפיסגה. מאוד מפונקים. בית־חלומות של 14 חדרים בשכונת היוקרה של עשירי ברלין, מכוניות ונהג צמוד, עוזרת צמודה ומחנכת אנגליה כדי שנלמד אנגלית טובה. ההורים ערכו מסיבות מפוארות וארחו את כל ה'המי ומי'. באמת חשבנו שאנחנו גרמנים לכל דבר".

מסיבות בנוסח שנות ה־20 העליזות. נשים יפות, שמלות משי דקות, חשופות־גב, פרוות יקרות, כובעים מצועצעים, סיגריות בפומיות ארוכות. גברים משופמים ועבי־בשר חנוטים בסמוקינגים, עם סיגרים צמודים. עולם דקדנטי עולה בענני עשן. עולם שבו הילדים לא ניראו רוב הזמן. האומנת היתה מביאה אותם בערב לומר "לילה טוב" נימוסי להורים ולאורחים, ומחזירה אותם מהר לאגף הילדים המרוחק.

עד שבלילה אחד השתתקה התזמורת. "שיחקתי 'מחבואים' עם ילדי השכנים והסתתרתי מאחורי שיח. פתאום ילדה אחת אומרת לי – 'אל תצאי, ההורים שלי באים'. שאלתי אותה: 'אז מה?' והיא ענתה שאסור לה לשחק עם יהודים. הבנתי שיהודים זה בטח איזו מחלה או אסון, ושאני צריכה להתבייש. ישבתי מאחורי השיח ובכיתי נורא. אמרתי לעצמי שלעולם לא אצא. בסוף באתי הביתה וסיפרתי להורים, אבל הם, כרגיל, לא הקשיבו. מעולם לא הקדישו לנו תשומת־לב. היינו רק קישוט בבית. השחורה והלבן. הם המשיכו להיות עסוקים בתענוגות שלהם. הילדים רק הפריעו להם.

"עד שיום אחד, כעבור שנתיים, באנו הביתה ואבא אמר שנוסעים לטייל לאח שלו באנגליה, לעשות סקי בסקוטלנד. כל אחד מאיתנו לקח מזוודה, ויצאנו בלילה. לא שאלנו שאלות. רק אחרי שחצינו את הגבול אמא שלי פרצה בבכי, כאילו הורידה מעצמה את כל המסכות. היא אמרה שלעולם לא נחזור לגרמניה. אבל אפילו ברגעים האלה הם לא סיפרו לנו מה באמת קורה.

"הגענו לאמסטרדם וגרנו בפנסיון קטן. אחי ואני דווקא נהנינו מהמצב. סוף־סוף קצת ביחד. במקום קטן, קצת יותר קרובים זה לזה. בבית הגדול בברלין הלכנו לאיבוד. אני לא זוכרת שהנפילה מהשפע של ברלין לחיי הדחקות בפנסיון הפריעה לי. מה שכן הפריע לנו היתה העובדה שלפתע נהפכנו למהגרים, חסרי־בית, כי ההולנדים לא סבלו אותנו, אף־על־פי שלנו אישית לא היה קשר עם הגויים. גם ליהודים ההולנדים הפרענו. אבל רוב המהגרים הגרמנים התלוננו כל הזמן על הבלגאן בהולנד וסיפרו כמה שבגרמניה הכל היה יותר מסודר. ההולנדים התפוצצו מזה.

"במשך הזמן השתפר המצב הכלכלי של המשפחה. אבא החל לסחור בחומרי רפואה, ואנחנו עברנו לדירה מרווחת יחסית, רק שישה חדרים. בקיץ ההוא גם הלכתי לעבוד בקייטנה ליד הים, וכאן התחיל סיפור המלאכים שלי ששמרו עלי במשך כל שנות המלחמה. בקייטנה ישנתי בחדר אחד עם בחורה הולנדית נוצריה, קארי שמה. היא התעניינה ביהדות ובתנ"ך וכל לילה היינו מדברות על הציונות.

"בראשית מאי 1940, באמצע מסיבת יום ההולדת שלי ושל אחי התאום, שמענו פתאום אזעקות ופיצוצים. רצנו לחלונות. השמים היו מלאים צנחנים.

"רציתי לעלות לארץ מיד, אבל גבי אמר שזה בלתי אפשרי. מצבי הגופני לא היה טוב, רגלי היו מלאות מוגלה, בקושי יכולתי ללכת. התאהבנו, אבל הוא היה ביישן".

לורה בצילום מתימים החם עם בעלה, גבי הרמן ז"ל.

לורה הרמן־פינטוס: "כשהיינו ילדים בכלל לא ידענו שאנחנו יהודים. ראינו בגרמנים את פיסגת הציוויליזציה" (צילום: שמואל רחמני).

"בחוץ היה קיץ ואחרי־כן סתיו וחורף. רק אנחנו ישבנו בצינוק הפרטי שלנו. מה שהחזיק אותנו היתה המחשבה שהכלא בו נסגרנו מרצוננו, אך מאונס, הוא גן־עדן בהשוואה לגיהנום שמצפה לנו אם יתפסו אותנו".

כדין הודיעו שהגרמנים כובשים את הולנד. אבא שלי נדהם. הוא לא האמין שהגרמנים יעברו בתעלות עם הטנקים שלהם. וודאי שלא תאר לעצמו שהם יבואו מהאוויר, ועוד בדיוק ביום ההולדת שלנו. אחרי ארבעה ימים הכל היה גמור.

"לגבי היהודים ההולנדים היתה לגרמנים תוכנית שונית. הם לא מיהרו. הלכו לראשי הקהילה וביקשו שיתוף פעולה, לשלוח יהודים לעבוד במזרח, 'למען המאמץ המלחמתי'. כך קיבלו בלי מאמץ את רשימת כל יהודי אמסטרדם. אחרי־כן בכל פעם המציאו חוק חדש: אסור ליהודים לצאת בערב, אסור לשמוע רדיו, ולבסוף – הטלאי הצהוב.

"לא נכון שכל ההולנדים היו מצילי יהודים. יום אחד הגיעו אלינו שני הולנדים שעבדו עם הגסטפו. הם חיפשו את אחי. בידם היתה רשימה חברי 'מכבי הצעיר'. הרגשתי שמשהו קורה. פחדתי. אחי לא היה בבית והם אמרו שיחזרו בערב. היתה לנו עוזרת הולנדית שאמרה לנו לבוא אליה אם יהיו בעיות. כשאחי חזר הביתה, שלחנו אותו אל העוזרת. ברחוב, בדרך אליה, הם עצרו אותו ושאלו אם הוא יהודי. אחי היה בלונדי, בהיר כמו ארי ואפילו לא נימול. הוא היה יכול לומר שאינו יהודי, אבל אמר 'אני יהודי'.

"בערב הם חזרו ואמרו לאמי שאחי נמצא בידיהם, ואם את רוצה אותו בחזרה – תני לנו את כל התכשיטים שלך. אמא פרשה פרווה על המיטה וזרקה לתוכה את כל מה שהיה לה, בשמחה. הם הלכו, אבל את אחי לא ראינו יותר. באותו יום תפסו את כל חברי 'מכבי הצעיר'. אחרי חמישה שבועות קיבלנו מכתבים ממחנה מטהאוזן שכולם כבר לא בחיים. לפני־כן קיבלנו ממנו מכתב פרידה בו הודה לנו על הכל וסיפר שלא יחיה יותר. את אחי הוציאו להורג בצורה אכזרית ביותר, לאט־לאט, אחרי ניסיונות רפואיים. באותה תקופה מטהאוזן היה יותר גרוע מאושוויץ.

"ב־'41' התחילו הטרנספורטים למזרח. יהודי הולנד עדיין לא ידעו אז מה קורה במזרח אירופה. רק הרגישו שמשהו איום מתרחש. כבר היה אסור לי ללמוד בבית־הספר. אספתי ילדים יהודים ועשיתי להם גן, כי גם להם כבר אסור היה ללכת לגן עם ילדים גויים. יום אחד ישבתי בשדרה עם הילדים שלי, ופתאום קפצה עלי בחורה שרכבה על אופניים והתחילה לחבק אותי. זו היתה קארי, הבחורה שהיתה איתי בקייטנה, לא ראיתי אותה שש שנים.

"היא אמרה לי: 'אתם נמצאים בסכנת מוות, אני רוצה לעזור לכם'. היא זכרה אותי ואת השיחות שלנו בקייטנה והחליטה להציל אותי, כאילו איזה כוח עליון שלח אותה אלינו ברגע האחרון. הראתה לי כרטיס רכבת, שבאותו יום היא התכוונה לעזוב את אמסטרדם, אבל משהו עצר אותה, היא עלתה על אופניים ורכבה ברחובות עד שמצאה אותי. שני אחיה היו כמרים קלוויניסטים. היא הלכה לכומר שהכירה באמסטרדם, פרופסור לתיאולוגיה, ויחד עימו תיכננה להחביא אותנו. הם שמצאו את התופרת הזקנה שהסכימה שנעבור אליה, להתחבא בשני החדרים הקטנים, ואת הפסל שבנה את ארון הקיר המיוחד שנוכל להסתתר בו. ההורים שלי לא כל־כך רצו להתחבא. בעצם הם די רצו למות. אבל אני לא ויתרתי, שיכנעתי אותם שצריך לנצל את ההזדמנות ולנסות לחיות. כך הגענו את הצינוק הפרטי שלנו שהיה ביתנו במשך שנתיים וחצי.

"הקשר שלנו עם העולם החיצון היה הכומר הקלוויניסטי, פרופסור לואי סמליק, שהיה בא לבקר אותנו פעם בשבוע. בינו לביני נרקמה מערכת יחסים מיוחדת במינה. הוא הבין מה עובר עלי וניסה להקל בכל דרך אפשרית. שלח אלי סטודנט שלימד אותי לזייף תעודות זהות בשביל המחתרת ההולנדית, זו היתה מעט תעורה שיכולתי להושיט להם. זייפתי בשבילם מאות תעודות. הסתכלתי על הצילומים של האנשים שזייפתי בשבילם תעודות ושיחקתי במשחקי דימיון. מי האיש, מה הוא עושה ואיך הוא חי. לא כולם היו יהודים. זייפתי גם בשביל גויים.

"ערב אחד קיבלתי מין התקפה שאני רוצה – חייבת – מוכרחה – לצאת מהמחבוא. התחלתי לבכות. שום דבר כבר לא עניין אותי, דווקא התופרת הזקנה הבינה. אמרה שאני צודקת, שמגיע לי לצאת. היא הלבישה אותי במעיל גשם עם כובע גדול, נתנה בידי מטריה ואמרה לי לחזור בעוד שעתיים. יצאתי בהיסוס. בחוץ היה חושך, ובגלל הגשם לא היו הרבה אנשים ברחובות. במרחק שמונה דקות הליכה משם היה הבית שלנו. כל־כך קרוב וכל־כך רחוק. הצצתי פנימה, ראיתי שם אנשים אחרים בין הרהיטים שלנו. זה היה נורא. הסתובבתי עוד מעט, בלי מטרה, וחזרתי למחבוא".

לורה פינטוס, כמו אנה פרנק, העבירה את רוב זמנה במחבוא בכתיבה. "כתבתי ספר, לא יכולתי לכתוב יומן בגלל שהחיים שלנו באותה תקופה לא היו ראויים לתיעוד. לא רציתי לקחת בהם חלק. ניסיתי לברוא לי עולם אחר. רציתי לחזור אל ימי הילדות שלנו בברלין. במחבוא הייתי נוכחת רק בגופי. לא בנפשי. בייחוד אחרי שאחי נלקח ולא חזר. הרגשתי שלקחו חלק ממני, כמו חתכו גוש מבשרי. כל־כך אהבתי אותו. בלעדיו היה לי קשה להמשיך לחיות. הכתיבה כאילו החזירה אותו אלי".

היא כתבה סיפורים ושירים, כשהדימיון מעוגן במציאות, מהווי ילדותם בבית הבורגנאי האמיד והמנוגן, כאילו אין מלחמה בעולם. פרופסור סמליק ליווה אותה בכתיבה ועודד. משקרא את הסיפורים,

(המשך בעמוד הבא)

תמונות מהארון

(המשך מהעמוד הקודם)
אמר שחייבים לשמור על כתב־היד במקום בטוח, עד שהכל ייגמר. הוא לקח והסתיר אותו עד סוף המלחמה מתחת לדוכן התפילות בכנסיה שלו. כך ניצל כתב היד ולורה קיבלה אותו חזרה אחרי השחרור.

עכשיו, 46 שנים אחרי, היא מוכנה להוציא אותו לאור. כתב־היד תורגם לעברית. הספר נקרא "היינ'", כשם אחיה. הוא מוקדש לו ול־300 חבריהם מ"מכבי הצעיר" שניספו במטהאוזן.

לורה: "לא היה לי כוח לעשות את זה קודם. רציתי לשכוח, לפתוח דף חדש בחיים. פחדתי לחזור אל השואה. עד היום אני לא יכולה לנסוע לגרמניה. גם להולנד לא חזרתי. הולנד בשבילי היא בית־קברות, ומי רוצה ללכת לבתי־קברות? עד היום אני גם לא נוסעת ברכבות ולא נכנסת לתחנות־רכבת. עכשיו, כשהנכדים שלי שאלו אותי שאלות על המלחמה, ואיך ניצלתי, החלטתי שהגיע הזמן לספר להם ולכולם מה עבר עלי. היום אני ממשיכה לכתוב. בספר מסופר רק מה עבר עלינו עד 1941. את ההמשך אני משלימה בימים אלה. ביקשו ממני לכתוב את זה גם כתסריט.

"אבל תסלתי לי אם אחזור לרגע אל הכומר הנפלא הזה, פרופסור סמליק. היתה לו תינוקת בת עשרה חודשים. יום אחד כשבא לבקר אותנו אצל התופרת, הביא איתו את התינוקת, ואמר שהוא ואשתו החליטו להשאיר אותה אצלי פעם בשבוע ליום שלם. שתהיה לי תעסוקה. קשה לתאר מה זה היה בשבילי. הרגשתי שוב כמו בן־אדם. אני כל־כך אוהבת ילדים. הוא כאילו הקריב את התינוקת שלו קורבן ליהדות, מפני שבכל רגע היינו צפויים להיתפס ולמות, והוא ידע את זה. בכל זאת השאיר את בתו אצלי בכל יום שלישי משבע בבוקר עד שבע בערב, עד היום שבאמת תפסו אותנו.

"זה קרה בגללי, בגלל הזיופים. כל הזמן ראגנו שאיש מחברי המחתרת לא ידע מה מקור התעודות המזויפות. אחרי־כן התברר שהיה חבר אחד שידע. כשהגסטפו תפסו ועינו אותו, הוא גילה להם איפה אנחנו נמצאים. יום אחד, בשמונה בבוקר, דפקו בדלת ביתה של התופרת. מיד נכנסנו לארון. שני בחורים במעילי גשם התחילו לחפש בכל החדרים. המיטות שלנו עוד היו חמות, והבת של הכומר היתה למטה, עם התופרת. הם עלו לחדר שלנו, דפקו על הארון וצעקו: 'צאו מכאן, ההצגה נגמרה'. זה היה כמו איזה קטע סוריאליסטי. הנאצי ההולנדי פתח את הארון, עמד שם עם אקדח, והושיט לי יד לצאת כאילו הוא מזמין אותי לריקוד. בחיפוש הם מצאו את התעודות המזוייפות שהכנתי. הם חשבו שאבא שלי הוא הזייפן. בתו של הכומר ניצלה רק מפני שלא היתה אצלנו בחדר ברגע שהם נכנסו.

"המזעזע בכל הסיפור היה שבאיזה מקום חיכינו שיתפסו אותנו. בתת־ההכרה אולי רצינו בזה, כי היתה בלב איזו תחושה של הקלה ברגע שהם מצאו אותנו. סוף־סוף אנחנו בחוץ, 'חופשיים', מעכשיו אנחנו כמו כל היהודים. לא צריכים יותר להסתתר. היום זה נראה לי כמו טירוף. אבל אז פשוט נשמתי לרווחה. יהיה מה שיהיה, העיקר שלא נצטרך יותר לשבת במקום הנורא הזה ולהסתתר".

משפחת פינטוס הושלכה לבתי כלא, עברה חקירות ועינויים עד שהועברה למחנה וסטרבורק. מחנה מעבר, לא אתר השמדה. בדרך נס לא נשלחו לאושוויץ. אחרי־כן הפרידו ביניהם. לורה נשארה בוסטרבורק. את ההורים שלחו לטרזיינשטט. אבל גם משם ניצלו. אחרי המלחמה נפגשו באמסטרדם, כמו שתיכננו לפני הפרידה. ההורים היו שבורים בגוף. על הנפש לורה לא מדברת. היא מציירת. בביתה שברמת־גן היא עוברת ממצב למצב בזריזות וגמישות ילדותית. הקירות מכוסים בציוריה וברישומיה, בקווים עדינים ובצבעים פסטליים עליזים. אין בהם זכר לשואה.

לורה: "הכל נשאר עמוק למטה, בפנים. אני לא נותנת לזה לצאת. כל חיי מתנהלים במעין פאראנויה. בזמן שחייתי את השואה, בניתי לעצמי חומה נגד הזוועות, כדי לא להיפגע. בראתי עולם משלי. מנקודת המבט של היום, עד כמה שזה נשמע אכזרי, ולמרות שמאוד נפגעתי, אני יכולה לראות את השואה כמשהו חיובי. כעם – התגבשנו. ראיתי אנשים רבים שעזרו אחד לשני, הצילו זרים בלי לעשות חשבון. גם בעצמי גיליתי כוחות־נפש שבחיים 'רגילים' לא היו באים לביטוי. לכל האנשים הטובים שפגשתי בחיי היתה נגיעה בשואה דווקא. משונה, אבל דרך השואה למדתי מה זה להיות בן־אדם במובן הנעלה ביותר".

באמסטרדם, ב־'45, היא פגשה את גבי הרמן, מי שעתיד להיות בעלה. בן למשפחת הרמן המפורסמת מצ'כיה (אביו היה הוגה דעות ציוני שכתב הרבה ספרים, מהקבוצה של קפקא ומקס ברוד) שהיה ממקימי עין־גב והגיע להולנד מארץ ישראל, עם הבריגדה. "רציתי לעלות לארץ מיד, אבל גבי אמר שזה בלתי אפשרי. מצבי הגופני לא היה טוב, רגלי היו מלאות מוגלה, בקושי יכולתי ללכת. התאהבנו, אבל הוא היהביישן, לקח לו שמונה חדשים עד שהציע לי חתונה פיקטיבית, כשיטה להביא אותי לארץ. לא סיפר לי שהוא בעצם מתכוון ברצינות".

זה גם לא היה קל. אחרי המלחמה, פליטת שואה היתה יכולה להתאהב אבל לא להתחתן. אסור היה לנתין בריטי לשאת אשה ילידת גרמניה, אפילו שניהם יהודים. בסוף הצליחו להינשא אחרי ששיחדו פקיד בשתי חפיסות סיגריות. אחר־כך נסעו לארץ והקימו משפחה. היא החליטה להשתלם בציור.

לפני מספר שנים התאלמנה. כואבת ורגישה, ויחד עם זה יש בהתנהגותה איזו שמחה מיוחדת, חיוניות יוצאת־דופן. את ציוריה הציגה יותר בחו"ל מאשר בארץ. מזה שלושים שנה היא מנהלת בביתה מועדון לציור בו משתתפות בעיקר נשים בגיל העמידה. הן לומדות, וגם שותות קפה, וכמובן מרכלות ומשוויצות בנכדים. מדי קיץ היא נוסעת לשוויץ. שם, בעיירה קטנה, היא מנהלת סדנה לציירים ומורים לציור, בני הקהילה הקלוויניסטית. אותה קהילה שהוציאה מתוכה את שני הכמרים שבתקופת השואה היו צינור החיים שלה בין הצינוק שבארון לעולם. נסגר מעגל.

אביבה מץ

הקרוקודיל האחרון

גילה שזה לא כל־כך פשוט. אירגון תערוכה בסדר־גודל כזה, אמרו לו, זה עניין לשנים. בעייה של מקום וסדר עדיפויות מצד המוזיאונים שמחסניהם גדושים בחפצי אמנות ופולקלור. המוזיאונים הגדולים, הוא אומר, דווקא גילו התעניינות, "אבל אמרו לי שאי־אפשר לדבר תכלעס עד שהסחורה לא תגיע לאמריקה". חצי שנה הסתובב שם עם אשתו, המומים מהשפע ומקצב החיים. אחרי־כן חזרו לסידני לארגן את משלוח האוסף לארה"ב.

סירות הקאנו הטיקסיות של בני שבט הגוגמאלה עיכבו את מארק בסידני לעוד שנה וחצי. את הסירות, שאורך אחת מהן 6 מטרים ואורך השניה 12, סירבה חברת התעופה האוסטרלית להטיס בשלמותן. "הם רצו לחתוך את הגדולה, ואמרתי להם 'על גופתי'. כל הזמן הזה הייתי במו"מ עם מחלקת ההנדסה של החברה, עד שמצאו דרך להטיס את הקאנו בחתיכה אחת".

האשה נשארה בסידני. מארק סידלר והאוסף המריאו להונולולו. שנתיים, הוא מספר, לקח לו לקטלג ולצלם את כל הפריטים. כמה עשרות מהם הציג בבית הכל־בו הענק "ליברטי האוז". רשת בתי־מלון רכשה 61 פריטים – מגינים, מסכות, תופים ופסלונים – בסכום המתקרב ל־70 אלף דולר. יותר אינו מעוניין למכור פריטים בודדים. "כדי לעשות זאת כך אצטרך לחיות 500 שנה בערך... אני גם לא רוצה להציף את השוק. אני כן מעוניין להציג את האוסף במוזיאון, ואם למכור – את האוסף בשלמותו".

יש באוסף, בין היתר, עשרות פסלונים, מגינים, ציורים על קליפת עץ, קרדומים, כידונים, מסכות, סכינים, תלבושות, כלי־בישול, קשתות, בערך 2000 חיצים וכ־400 תופים. תוף כמעט זהה לאחד התופים של מארק נמכר לא מכבר ב"סות'בי" ב־42 אלף דולר. התוף הזה הוצג קודם לכן בתערוכה כלשהי, וזכה להכרה רשמית ודוקומנטים מתאימים.

מארק יודע שגם אם הפריטים שברשותו הרבה יותר יפים ומעניינים מאלה שיצאו עד כה לשוק, יהיה לו קשה להעמיד אותם למכירה כזו. הם עדיין אנונימיים. לא נראו בשום תערוכה. לא מופיעים בשום קטלוג. ובכלל – האמנות הפרימיטיווית מפפואה גינאה החדשה – הוא אומר, הרבה פחות פופולארית מאמנויות פרימיטיוויות מאיזורי עולם אחרים. "מכירים אמנות אפריקנית, פרה־קולומביאנית, אינדיאנית. באמריקה יש גם כאלה שלא יודעים בכלל מה ההבדל – למשל – בין אוסטרליה וניו־זילנד. בא בחור מסידני ומדבר איתם על פפואה גינאה החדשה. מי, חוץ מהמעטים שממש התעניינו בנושא, יודע על זה משהו?".

האוסף כולל גם ערכת כישוף, שתי שקיות קטנות עשויות חבל שמכילות חלוקי נחל מחוררים וקשורים בחוט, כמו מטוטלת. וגם פיסת קוורץ משולשת, בצורת פירמידה. למארק אין מושג לאיזה פולחן שימשו, אבל מפקח המשטרה, בן המקום, שהחרים אותם מאחד מרופאי האליל, היה מבוהל עד מוות. סרב להחזיק ברשותו את הסחורה. מארק, למרות האזהרות, לא פחד לאמץ גם חפצים אלה.

"אנשים שאלו אותי אם אינני מפחד להחזיק בהם. הזהירו אותי מצרות ומזל רע. זה מגוחך. צריך להאמין בכישופים כדי שהם יפעלו. הילידים בפפואה יכולים להיות נוצרים מאמינים דור שני ושלישי, אבל האמונה בכוחו של מכשף השבט חזקה מהם. לנו קשה לקבל את זה. עליהם זה עובד. אם מישהו חושב שרופא האליל כישף אותו, הוא ימות. וראיתי אנשים שמתו בלי שום סיבה חיצונית נראית לעין, רק בגלל כישוף".

"למשל, פקיד הקבלה אצלי במלון. בחור שעזב את השבט ונסע ללמוד מלונאות בפורט־מורסבי. בחור אינטליגנטי, מתקדם במושגים שלהם. יום אחד ראו אותו מתוודר, הוא הצביע על אחד העצים ואמר שרופא הכפר עומד שם ומסתכל עליו. אף אחד לא ראה מה שהוא ראה, והרופא עצמו היה באותו זמן במרחק של קילומטרים רבים משם. אבל הבחור התעקש שהרופא מסתכל עליו ורוצה שהוא ימות. מאותו רגע הוא הפסיק לאכול או לשתות, והתנהג בצורה מוזרה. אחרי יומיים לקחו אותו לבית־חולים, עשו לו את כל הבדיקות ולא מצאו דבר. היה בריא לגמרי. אבל אחרי שבוע הוא מת. רופא האליל הודה שהטיל עליו קללה. הוא היה גאה בזה. זו היתה הפעם הראשונה שמכשף הועמד שם למשפט, הודה והורשע".

על החוויות שצבר בפפואה גינאה החדשה יכול מארק לדבר שעות, והסיפורים קולחים בקצב מוהמם. פעם, כשיהיה לו זמן, אולי יכתוב על כך ספר. בינתיים הוא מנסה להיאחז שוב בארץ שעזב לפני 32 שנה. "אני בודק מתי אפשר יהיה לעשות משהו עם הארמה שאבא הוריש לי. אני נמצא בקשר עם מוזיאון ירושלים, מברר אם אפשר יהיה להציג שם את האוסף. מוכן גם להשאיל חפצים לתצוגות ותערוכות. אשמח לתרום פריטים מסויימים למוסדות. אני גם מחפש כאן עבודה בתחום המלונאות. אם משהו מאלה יסתדר, גם אשתי תבוא".

מארק סידלר, עכשיו שוב מוטי וידלר, רוצה הביתה.

אירית רותם

בבוקר, עם שיר חדש

כל חייה היא זרה. חילונית בין דתיים, מאהבת בין נשואים, כנענית בין גולים, חשוכת ילדים בין הורים, משוייכת לימין בין שמאלנים. ספר חדש לש. שפרה, משוררת, אשתו אחרי רומן סודי בן 12 שנים של מתי שמואלביץ, מגיבוריה הכמעט־מיתולוגיים של לח"י. כשהוא היה מנכ"ל משרד רה"מ תחת מנחם בגין היא סרבה לעבור לירושלים, מיעטה להשתתף באירועים ממלכתיים "כי איך יכולה לעניין אותי חבורת אנשים שלכל אחד מהם בדור שוולתו לובש מסיכה?". הוא סרב בגללה לקבל על עצמו תפקיד דיפלומטי בחו"ל. הנאמנות, אצלם, עובדת לשני הכיוונים. בין הנאמנויות שלה היא מעדיפה את זו שקמה איתה בבוקר.

מאת יאיר לפיד
צילומים: שמואל רחמני

ל

את, כמעט בשנאה, ש. שפרה מקלפת מעליה את הקורים המסובכים של הביוגרפיה שלה. נפטרת מהם בקושי, משחקת בלגעת ולא לתת בחיים שאותם הניחה, חשופים, בארבעת ספריה. כל חייה היתה זרה. חילונית בין דתיים, מאהבת בין נשואים, כנעניה בין גולים, חשוכת ילדים בין הורים, משוייכת לימין בין שמאלנים. איכשהו היא התרגלה לזרות הזאת, היא מתכנסת לתוכה, כמעט מקווה להיעלם.

בספרה האחרון שיצא לאור בימים אלה היא כותבת: "לְהִסְתַּלֵּק עֲוִירִית נִרְאָה/ פִּתְאוֹם בְּבִטְחוֹן נָכוֹן וְיָאֶה/ מַמָּשׁ כְּמוֹ/ שֶׁחָיִיתִי/ מֶרֶגַע/ לְרֶגַע".

ודווקא בשנים האחרונות רגעיה נוחים, נינוחים. בעל, דירה בגבעת שמואל, קומה 5, בלי מרפסת אבל עם ארגניות. חתנו המזוקן של בעלה עומד בטריינינג כחול על סולם ומתקן למענה את מנורת ההאלוגן שבכניסה. ומן הנינוחות הזאת צמח "חצבים נרות נשמה", ספר שירים דק, נפלא, שלפיו החיים מציבים שלוש ברירות: להשתגע, למות, או להחזיק מעמד כנגד כל הסיכויים.

היא יושבת על כורסה בחדר העבודה שלה. אשה יפה, עורה הלבן מרגיש את התחושה – שצילום לעולם לא יוכל לתפוס – שדולק בתוכה איזה אור תמידי, פלורסצנטי. מסביב פזורות מלים, אלפי מלים. רק במבט מקרוב אתה מבחין באי־הסדר המכוון כמעט שבו הן שרויות. הספרים מונחים זה בצד זה ללא תכנון. מחקר על שיר, פרוזה על קובץ מאמרים, סיפורים קצרים על מילונים ארוכים. במגירות דחוסים הדפים זה על זה. דפי שורה, דפים חלקים, דפי חשבון, דפים מקומטים, מוכתמי מלים, מעוקמי שוליים, שרוטי פנים, דפים שבתוליהם הסיביים שלמים עדיין, דפים ששורה אחת על גבם, וגם היא מחוקה בקו דק.

בכתיבתה, כמו בחייה, נוח לה להיפטר מן הכרונולוגיה, להשאר רק עם המשמעויות. הנסיון לבנות תאריכון סביב 56 שנותיה מעורר בה אי נחת. לפעמים היא שוכחת את עצמה, מזנקת בין האפיזודות, זוועות, נסוגה, מתקדמת, נכנעת בקושי לצורך להישאר צמודה לסדר השנים.

השנים הראשונות עברו בבני־ברק. לא זו החשוכה, הקודרת, של היום, אלא מושבה קטנה, שקטת פרדסים, שלרחובותיה אין שם – אבל יש ריח. אביה היה מורה, חסיד קרלין שעזב את ירושלים, בה חיתה משפחתו כ־130 שנה, ואחרי תקופת נדודים ארוכה החליט להקים לעצמו בית קבוע. הוא היה אדם חי מאוד שלא ראה סתירה בין אלוהים לטבע, בין קדושת הארץ לבין חיים בשכנות טובה עם ערביי הסביבה.

"על הגבעה, סמוך מאוד לבית, היה פרדס ערבי גדול. היו שם כל הניחוחות שהיום אנחנו מכירים רק מן הספרות: המשאבה הפועמת בלילה בנקישות קבועות, שיחי היסמין על שפת בריכת ההשקאה. יללת התנים בלילות. לא היתה קונוונציה סיפורית, אלא הקדמה לנוצות המרוטות בחצר בבוקר.

"הרחוב שלנו היה הופך מדי בוקר לשוק. בשבת היינו הולכים לבקר את שומר ה'וואקף' שבבית הקברות הערבי, במקום בו עומדת היום השלישות הראשית. ברוך אבא, שהיה מורה לטבע, הראה לנו כל שיח, כל פרח, כל צמח, קרא להם בשמם. היינו מגיעים לכפרים הערביים שבסביבה – ג'אמוסין, סומייל,

(המשך בעמוד הבא)

"יותרתי על ילדים כדי שאוכל לכתוב. זו לא היתה החלטה מודעת. החיים אינם ברורים עד כדי כך. אבל כדי לכתוב סיפור צריך לחיות אותו 24 שעות ביממה. הייתי צריכה להתפנות מן האשה שבי".

בבוקר, עם שיר חדש

(המשך מהעמוד הקודם)

סאלמה – והכפריים היו יוצאים לקראת אבא, חולקים ל'מועלם' (מורה) כבוד. בחורף היה הוואדי עולה על גדותיו ומציף את הסביבה, ואנחנו שמחנו, כי יכולנו לא ללכת לבית־הספר".

את תמונות הנוף האלה, הטריוויאליות, היא כותבת שוב ושוב, משחזרת ומשכתבת ומנסחת מחדש. מצליחה ונכשלת בנסיון שמאות סופרים הצליחו ונכשלו בו – לתאר צבע, ריח, קול.

בבית ההוא, שאביה הוסיף לו במו ידיו חדרים קטנים, מעוטי קירות, תבלה ש. שפרה את רוב חייה. היא תלך ותחזור אליו גם בגיל שבו רוב הנשים בגילה כבר הקימו בית משלהן. שם היא תתחיל לכתוב, במחברות קטנות, גזורות לרוחבן, בכתב סודי, ילדותי, שהמציאה לעצמה. שם, בגיל שמונה עשרה, היא מאכרת את אלוהים:

"בשבילי, שתמיד ידעתי שאעסוק במלים, היה משהו קשה וסוגר במערכת המצוות. הייתי סבורה אז שההתנסות והכתיבה הולכות יד ביד. העולם הרתי כבל אותי. למה שמישהו יקבע לי את חוקי החוויה, ההרגשה, החשיבה? לא יכולתי לקבל את זה. אז שברתי. מרד חד וגלוי. יכול להיות שבלעדי המרד הזה לא הייתי כותבת. כמה סופרים ומשוררים דתיים יש בארץ? אני לא יכולה לחשוב על אף אחד חוץ מחיים באר. יכול להיות שזה קשור ביכולת להעמיד סמני שאלה על הכל. אבא ניסה לשכנע אותי שאני טועה, נכשל, וויתר. בשבתות הייתי נסגרת בחדרי, מדליקה את האור וכותבת".

בזמן התיכון התגייסה, כמו כולם, ל"הגנה". כשפרצה מלחמת השחרור היתה סטודנטית בסמינר לוינסקי וניגשה, שוב כמו כולם, ללשכת הגיוס. מסיבות בריאותיות נדחתה ולאחר שקיבלה את ההסמכה החלה ללמד ילדי עולים. בית־הספר המאולתר שכן במבנה הגדול, המפחיד במקצת, שבו ממוקם היום תיאטרון נווה צדק. אם היתה תקופה בחייה שבה ניסתה לשחק "לפי הספר" – זוהי התקופה.

היה לה אז חבר קבוע, בחור נחמד, מבוגר ממנה במקצת, והמלה "ילדים" ריחפה באוויר, צמודה למלה "חתונה": "אני שיגעתי אותו", היא אומרת, "ביום הייתי אומרת 'כן' ובלילה הייתי שוכבת במיטה ואומרת לעצמי, 'השתגעתי? להכנס לכלא הזה?' ומיד הייתי מודיעה לו שהחתונה מבוטלת".

שנים אחרי־כן, כשכבר היתה משוררת מוכרת, נתקלה שוב ושוב במשפט המלגלג־שובינסטי: "נו בטח, אין לה ילדים, אז מה יש לה לעשות חוץ מלכתוב שירים". אבל המקרה שלה הוא הפוך: "אני ויתרתי על ילדים כדי שאוכל לכתוב. זו לא היתה החלטה מודעת. החיים אינם ברורים עד כדי כך. וודאי שלא אוכל לומר שאפשר לוותר על האמהות מתוך רצון חופשי. אבל כדי לכתוב סיפור צריך לחיות אותו 24 שעות ביממה. הייתי צריכה להתפנות מן האשה שבי". והיא אינה הופכת את הכאב לסוד, גם לא את כשלון הנסיונות המאוחרים מדי. וכשהיא באה לסכם את עצמה, לקראת גיל חמישים, היא כותבת: –

מצאי

אַיִן
לֹא הָיוּ
כִּמְעַט חָיוּ
כְּבָר לֹא יִהְיוּ –
יְלָדִים
הָיָה בַּיִת עַל
הָאֲדָמָה שָׁם הָאָב
מִיכָאֵל הָיָה –
וּשְׁנֵי בְּרוֹשִׁים יֵשׁ רַק
בַּחֲלוֹמוֹת דֶּלֶת שְׁתֵּי כְנָפַיִם וּזְכוּכִית
צִבְעוֹנִית מְרָאשַׁי לִבְכּוֹת – מְדִירַת
לְדִירָה עוֹבֶרֶת בַּעַל אֶחָד
יֵשׁ – אָהוּב לֹא שֶׁלָּךְ
לְעִנְיָן אֲבָל אַיִן – וְחָרֵף
כִּמְעַט כָּלָה בְּפַעַם
הַחֲמִישִׁים".

ש. שפרה: "בשבילי, להיות שנתיים בחו"ל, זה לבלות שנתיים בלי לנשום"

אבל רשימת המצאי הזו היא מאוחרת, באה מן ההבנה שלאחר המעשה. אז, בגיל 21, החיים הובילו אותה אחריהם, מטילים את קסמיהם בדרכה פעם אחר פעם. שלושת הספרים הראשונים שלה, עד ל"חצבים נרות נשמה" המלאנכולי, הם הסתערות מילולית מתלהבת על המציאות. מיניים, הרפתקניים, מלאי תשוקה.

אחר־צהריים אחד, בסוף העבודה, הלכה לבקר ידידה, מורה גם היא, חברת לח"י לשעבר. אצלה פגשה את מתתיהו שמואלביץ, מתי, אחד מהגיבורים הכמעט מיתולוגיים של הלח"י, ממנהיגי הפריצה מכלא עכו, מי שיהיה, לימים, מנכ"ל משרד רה"מ תחת מנחם בגין. "ואז השתנו חיי", היא אומרת.

שמואלביץ היה אז בן 32, נשוי, אבא לשתי בנות. היא רצתה אהבה שאין לה גבולות, או קירות, או מסגרת. אצלו מצאה אותה. במשך 12 שנה התנהל הרומן שלהם בחשאיות מוחלטת, אבל בפומבי. ככל שהיתה סודית בחייה, היתה חשופה יותר בכתיבתה. כבר ב־1952, כשהשירה הנשית הישראלית הסתובבה סביב רחל ולאה גולדברג, היא כתבה שירים אירוטיים כמו "גאות": –

"וְהָיָה לְאֶחָד/ דָּמִי בֶּהָרִים/
וּמָזַג גּוּפֵנוּ/ יָעִיר אֶת הָאֵשׁ./
וְגַאוּת פְּטְמוֹתַי/ עַל חָזֶךָ שֶׁלִּי/
תַּעֲלֶה עִם שָׁדַי כָּל הַשִּׁים/
וְצַמְּרוֹת בְּרוֹשַׁי".

קשה לה, לשפרה, לדבר על שנות האהבה־האסורה הזו. היא מתכווצת, מפרפרת בפינה, כמעט מתחננת על זכות הפרטיות שלה. אבל מולה עומדות העדויות בשורות קצרות שהיא כתבה. וזה אולי אכזרי, אבל השירה – בכל צורותיה – תמיד אוטוביוגרפית, וזכות הכותב לפרטיות מופקעת ממנו החל מן הרגע שבו מתחילות מכונות הדפוס לעבוד. הרומן הזה התפרש על כל נעוריה. על הימים שבהם היתה מורה, על הגיוס המאוחר שלה, בגיל 25, שעמד בצל המאבק לשרת בתל־אביב, כי מתי היה שם.

"לא", היא אומרת, "זה לא היה קל. אבל גם לא עצוב. היה לי ברור שלא אתחתן איתו ואז, אחרי השחרור, בגיל עשרים ושבע, עליתי לירושלים לחפש לי לשון". היא נרשמה לאוניברסיטה, למדה ספרות עברית, פילוסופיה יהודית וקבלה. המורה שלה היה גרשום שולם. "תמיד נדמה היה לי שהוא מתייחס באירוניה קלה לעיסוקי". מן החכם היהודי העצוב הזה למדה את עקרונות הקבלה במשך שנתיים: "הסימבוליקה הקסימה אותי. הטקסטים פחות. משולם למדתי את עקרון הצמצום, שאומר שכדי לברוא את העולם האלוהות צמצמה את עצמה בתוך עצמה".

זה היה אחד המחזורים הטובים של האוניברסיטה העברית. במקביל לה למדו א.ב. יהושע, דליה רביקוביץ', ויסי סתוי, אבל היא, כדרכה, הרגישה לא שייכת. גם לא ניסתה להשתייך. ולפני בחינות הגמר עזבה הכל ונסעה הביתה. לבני־ברק. ואביה, שידע על הרומן שלה עם מתי ושתק, פתח לה את חדרה הישן כדי שתוכל, בתוכו, לצמצם את עצמה בתוך עצמה ולכתוב את ספרה הראשון "שיר אשה", שיצא לאור ב־1962, כשהייתה בת 31.

כבר הספר הראשון סיווג אותה, בעיקר בעיני הביקורת, ככנענית. הידידות הממושכת שלה עם המשורר יונתן רטוש, מייסד התנועה הכנענית, עוד חיזקה את הרושם הזה. "הכרתי את רטוש דרך מתי. אליו הבאתי את השירים הראשונים שלי, אבל כשהכרתי אותו כבר הייתי עבריה. תחושת המקום שלי היתה מוחלטת. לא הייתי זקוקה לאידאולוגיה שתבסס אותה".

היחס שלה לאדמה, לשכנים הערביים, למושג "ארץ", נקבע תחת מנורות ה"לוקס" בשכונת שפאר בבני־ברק. העובדה שהשמאל הספרותי תבע לעצמו עם השנים זכות על המושגים האלה, מרגיזה אותה: "היחס שלי לאדם הערבי, למשל, נעדר את המימד הדמוני שהספרות הישראלית החדשה העניקה לו. מעניין, לדוגמה, לבדוק את הדימוי של הערבים ביצירות הספרותיות של עמוס עוז ולהשוותו לדימוי שלהם בתפיסתו הפוליטית, כפובליציסטיקה שלו". ואולי צריך להזכיר, למען ההגינות, שעוז, כמוה, צמח מן הארץ הזאת, מתוכה, מנופיה. ואולי אצל שניהם, כרגיל, הדעה מכתיבה את הידיעה, ולא להיפך.

ב־1964 עזב מתי שמואלביץ את ביתו ועבר לגור לבד. שפרה, במקביל, עזבה את בית הוריה ושכרה לה דירה בתל־אביב. הוא פיתח אז קריירה עיסקית והיא לימדה ילדים משכונת התיקווה ומכפר שלם. אחרי שנתיים הם התחתנו. שפרה, כמעט באנחת רווחה, הפסיקה ללמד וחזרה לאוניברסיטה. שם סיימה את לימודיה וכתבה מחקר על יצירתו של ניסים אלוני. מאוחר יותר גם ערכה והוסיפה מבוא ל"ספרות יהודית בלשון העברית" של רטוש. היא כתבה סיפורים קצרים, ושירים, והתחילה – ולא הפסיקה עד היום – ללמוד שומרית ואכדית.

העובדה שהלימודים האלה מעוררים לפעמים בסביבה חיוך מסויים, מביאה אותה אל סף ההתפרצות: "רק במדינה מטורפת כמו שלנו יכול להיראות מוזר למישהו שהלכתי ללמוד את השפות המתות האלו. רק במדינה שבה האידאולוגיות עיוותו לחלוטין את החשיבה, שבה תלמידי היסטוריה בבתי הספר לא לומדים על יוון ורומי ומצרים העתיקה, אלא על כל מני 'שטייטלים' במזרח אירופה. אנחנו כל הזמן 'מתחרדים ומתייהדים', כאילו חיים מפרעות לפרעות. לי היה ברור שאגיע אל השומרית והאכדית. זה חלק טבעי מן החיפוש אחרי מקורות תרבותיים וספרותיים, אחרי קשר למקום, לשפה העברית, למקרא".

(המשך בעמוד 42)

לאכול בחוץ

במחסן, על המים

בנמל יפו נותרו הרבה מחסנים מהימים שעדיין שימש נמל של ממש. חלק מן המחסנים נהפכו למסעדות. לאחדות מהן יש אמנם טעם של מחסן. אחרות ראויות שנסעד בהן.

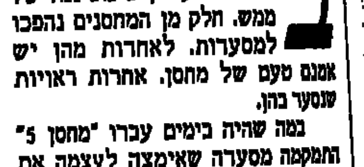
במה שהיה בימים עברו "מחסן 5" התמקמה מסעדה שאימצה לעצמה את כינויו של המחסן. לא, אין לה טעם של מחסן. ולמרות שאינה שוכנת על הרציף ואינה משקיפה היישר למעגן, יש לה כמה וכמה יתרונות: אתה יכול לעלות עם מכוניתך על ה"רמפה" בה שוכנת המסעדה ולחנות ממש בפתחה. "צ'ופר" גדול בתקופת החורף. יתרון אחר הוא הבאר הגדול ונעים־הישיבה שקבוע באחד האגפים, ועוד יתרון: הצ'ולנט (חמין, בעברית צחה) שמגישים שם בשבתות. אבל לפני הצ'ולנט יש, כמובן, מנות ראשונות ומנות ביניים. ומי שצ'ולנט היא משימה כבדה מדי לביטנו – ימצא כאן מבחר של דגים ופרי ים וכמובן אומצות וצלעות ואפילו אוסריבוקו אפוי עם ירקות.

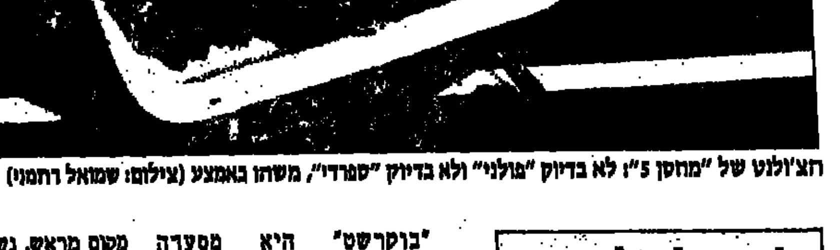
הצ'ולנט של "מחסן 5" אינו בדיוק "פולני" אבל גם לא "ספרדי". משהו באמצע, עם נטייה מסויימת לפולניה. הוא מוגש יבש למדי, כשכל מרכיביו שלמים, לא נימוחים, לא מתפוררים, לא נהפכים לעיסה מבעבעת. הוא מוגש לסועד על גבי קערה אוואלית, ואתה מוצא בה תפוד גדול־גדול בשלמותו, חום לחלוטין; מעי ממולא, שלם אף הוא, נותך ואינו מתפורר; נתח בשר שבילה את שעותיו יחד עם שאר המרכיבים; תערובת של שעועית, גריסים וחימצות; ביצה קשה בקליפתה. החימצות הן "דרישת שלום" צפון־אפריקנית לחמין הכמעט "פולני" הזה. אלמלא קיטניות אלה והתיכול, היה הצ'ולנט כאן אשכנזי למדי.

בטרם בוא החמין קיבלנו צלחת עם מליחים ומעושנים – פלמידה ברוטב חורת, מטיאס בטבעות בצל ופיסת אילתית, צלחת כוו – בלווית כוס בירה צוננת, לחם שחור מחומם ומימרח חמאה מתובלנת – סגולה בדוקה לפתיחת התיאבון.

נוסף לנזכר קיבל שולחננו מנה אחת של קיש־לורן, עשוי כהלכה, והג פורל מטוגן יחד עם בייקון, שהיה קצת יבש לטעמנו. ניחוח הבייקון לא הציל אותו מסתמיותו. לקינוח קיבלנו אגס ביין ורוטב שוקולד, וקרפ קרמל עם גלידה, אגוזים וקצפת. לא התפעלנו מהמישרה בו טבל האגס, לעומת זאת הקרפ היה מעולה. תפריט המסעדה מציע גם מבחר של אומצות בקר וצלעות.

מחירים: פלמידה ברוטב שמנת – 5 שקלים. קיש לורן – 7 שקלים. פורל מטוגן – 20 שקלים. אגס ביין – 6 שקלים.

הצ'ולנט של "מחסן 5": לא בדיוק "פולני" ולא בדיוק "ספרדי", משהו באמצע (צילום: שמואל רחמני)

לאכול ולרקוד

צלילי הצ'ורבה

אם בא לכם לסעוד לצלילי כינור צועני ושאר כלי־נגינה המלווים אותו; אם בא לכם לשאוב את הצ'ורבה שלכם כששירתו של זמר מחפה על קולות המציצה והמיצמוץ והגריסה של עצמות המרק החשוב הזה; אם בא לכם לשסע את המטיטה הריחנית שבצלחתכם לקול מיצהלות אקורדיאון – תוכלו לעשות זאת בבוקרשט. לא בבוקרשט של רומניה. שם, מרווחים כלי התקשורת, שורר מחסור חריף במצרכים היסודיים ביותר. שם, כפי שניתן להבין, הכינורות לא סתם בוכים. הם בוכים בדמעות.

אנחנו מדברים על "בוקרשט" התל־אביבית, זו השוכנת בקצה שדרות־חן, סמוך לכיכר מלכי ישראל. כאן השפע חוגג, כמו בכל מוללות הארץ הזו. כאן הכינורות מיבבים מעל קרן־השפע יבבות של ערגה ונחת והתרפקות סנטימנטלית.

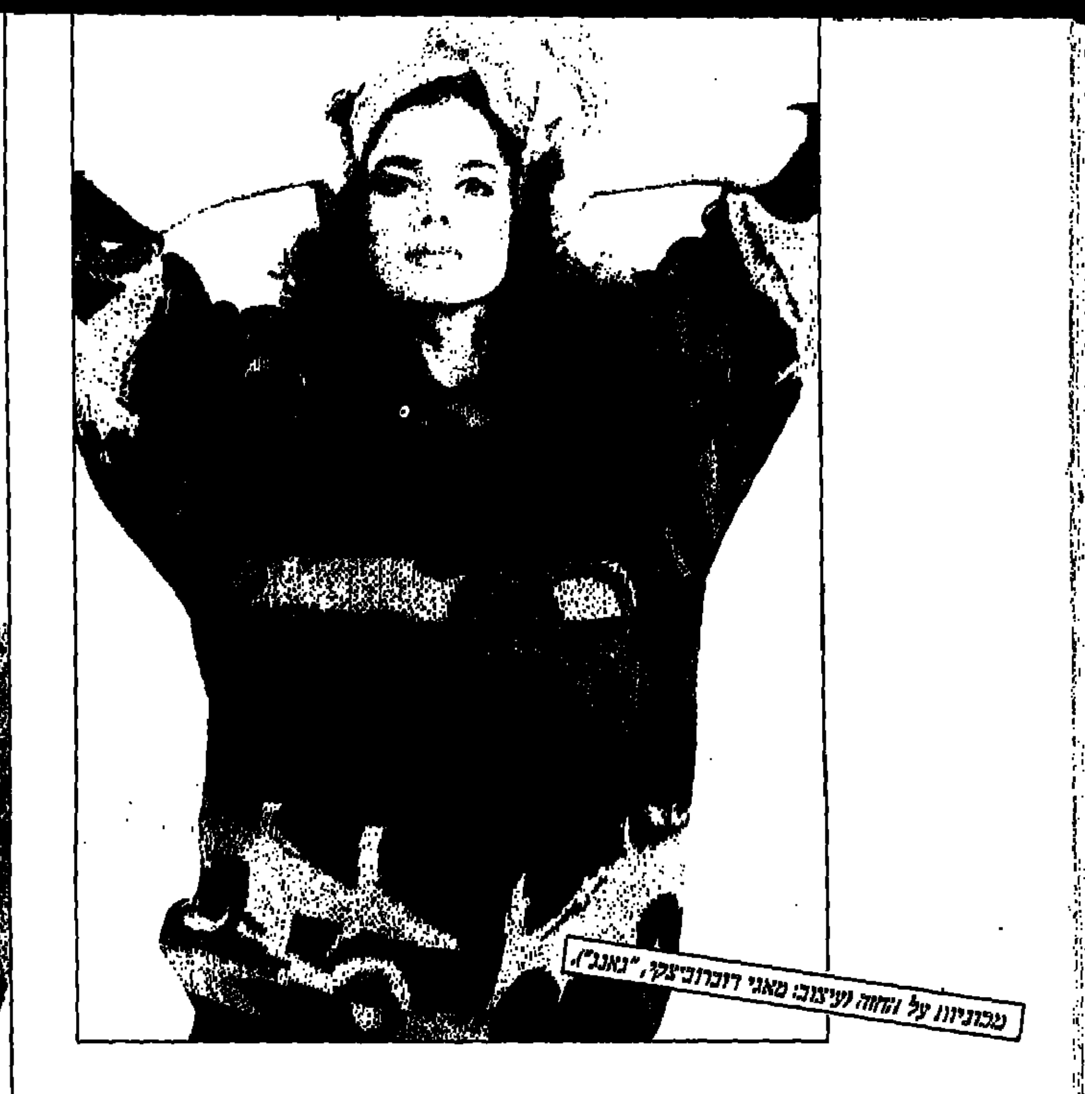
"בוקרשט" היא מסעדה רחבת־ידיים, מן המהודרות במסעדות הרומניות שבארצנו. התפריט – כמקובל בהן איקרה עם ערימת בצל קצוץ, סלט חצילים, סלט שעועית, דג אספניול, דג מלוח כבוש בציר חלבי, מצופף בטבעות בצל, מרק צ'ורבה, פטריציאן, מומיצה, כליות, אומצות וכן הלאה וכן הלאה.

המחירים בצהריים זולים מאלה הניגבים בערב, והמחירים בערבי ימי החול זולים מאלה הניגבים בלילות שבת, בשבת בצהריים ובמוצאי שבתות. וכל כך בגלל התוספות המוסיקאליות. אז הסדר המוסיקאלי הוא כזה: בלילות שבת ומוצאי שבתות יש תזמורת ריקודים ויש רחבה קטנה שעליה ניתן לחולל לזכר הצ'ורבה שנלגמה ולכבוד סטייק האנטרקוט שמתהפך ברגע זה למענכם על האסכלה הלוהטת. חוץ מזה יש לחקה צוענית עם זמרת, כנר ואקורדיוניסט וגם זמר "איטלקי". בשבת בצהריים ינעימו את ארוחתכם כנר ואקורדיוניסט. בשאר הערבים – "רק" להקה צוענית.

לפיכך בערבים רגילים התוספת על מחירי התפריט היא של 15 אחוזים בלבד, ואילו במועדים המיוחסים יותר היא עולה ל־25 אחוזים. בלילות שבת ושבתות המקום מפוצץ, מי שלא הזמין מקום מראש, נשאר בחוץ. מי שמחפש אוכל מן המטבח הרומני בלי תוספות מוסיקאליות ובלי מחול, יכול לבוא לשם בצהריים, ולבקש תפריט עיסקי שמחיריו מאוד מאופקים.

ארוחתנו ב"בוקרשט" כללה מבחר של מנות ראשונות, למן סלט גמבה ועד לסלט חצילים מעוכים. שום בשורה מיוחדת ושום מלה רעה. ראוי לציון רווקא המטיאס הכבוש, שהיה, קוס־כל, דג טוב ושמן מתכית טובה, שטופל ביד יודעת ונכבש כהלכה. מרק הצ'ורבה (עם תכולת עצמות) היה די רגוע בטעמיו, חמוץ במתינות. ממבחר הבשרים על האש ראויים לציון המומיצה (שקדי העגל), ומח העצמות – שקדי בתפריט חוט־שדרה. עשוי כמו שעושים הרומנים. המטיטה (קבאב רומני) היה לטעמנו האישי מתון מדי בטעמיו ובעסיסיותו. הסראלאיה (בקלאווה) היתה בסדר גמור, וכמוהו פרפה־השוקולד (תוצרת קונדיטוריית "לונדון").

מאוויל

מכנזיון על וחזה ועיצוב: מאגי דוברוביצקי, "גאנג".

בעיניים של חורף

מאת יהודית חנוך

עין ועוד עין ועוד עין ושורה ועוד שורה ויש בגד. יותר נכון סריג. החורף הם חוזרים, הסריגים. בגדול ובקטן, בצמוד ובצר, בארוך ובקצר.

סריגים הם הדבר הכי חם בחורף הזה, להיט אופנתי שהזיז הצידה את הפוטרים, מתחרה באריגי צמר – מכסה הכל. בחגיגת הסריגים שממלאים את החנויות משתתפים לא רק יצרני הסריגים המסורתיים, גם יצרני בגדים סתם, וכולם עבדו קשה כדי לתת לסריג תדמית צעירה, צבעונית ועליזה. לאפודות הוסיפו גם חצאיות – ממיני חושף ברכיים עד קרסולית צנועה – וגם מכנסי־גרב כמו גאטקעס צמודים לשוקיים ולירכיים, שמלות שפופרת ארוכות ואפודות גדולות שמתפקדות על תקן של שמלת מינימום, וגם מערכות בשני חלקים. יש גרביים סרוגים ויש צעיפים, וכשקר אפשר להתעטף בעיניים סרוגות מכף רגל ועד מצח.

הסריגים חזרו לאמצע האופנה גם משום שהם מתאימים לצללית העכשווית, הצרה והצמודה, וגם משום שפיתוחים טכנולוגיים מאפשרים למעצבים להשתולל באין סוף אפשרויות. ציורי "קומיקס" צבעוניים, אבסטרקט מחברבורות נמר מסוגננות משולבות בפסי זברה, נקודות ופסים ומשבצות ביחד, ליצנים עם בלונים־ומכוניות מירוץ על חזית אפודה – והכל גם בצבעי טכניקולור וגם בשחור ולבן, נקי ומינימליסטי, וגם בשילוב הישן־חדש של חומים ושחורים.

אבל יש כבר סימנים שפסטיוואל האמנות השימושית על חזית הסריגים מתקרב לסיומו. לא מפני שהעיניים מתעייפות מהר מכל הקשקושים, יפים ככל שיהיו, אבל בעיקר בגלל נתונים כלכליים מסויימים: האיטלקים – אחרי שמכרו לכל העולם מכונות ממוחשבות שיכולות לסרוג את הדגם הכי מסובך אחרי שתיכנתו אותן לכך – עושים עכשיו הופ, הפכנו הם החזירו לאופנה את הסריגים הקלאסיים והחלקים, אלה שמקושטים בשני פסים צבעוניים בשוליים, ואת הקרדיגאנים הקלאסיים כמו אלה שלובשים הסטודנטים בקולג'ים יוקרתיים. חולצות הסריג עם צווארון הגולף שמתקפל על הצוואר הן הכי "מו" עכשיו, לא רק לגברים – גם לנשים. ואפודות "יוניסקס" שהולכות יופי גם עם מכנסיים וגם עם מיני. החזרה לסריג הנקי והפשוט היא שאיפשרה לכל יצרן בגדים להצטרף לחגיגת הסריגים.

איפה קונים, וכמה זה עולה?

תמצאו אותם בכל בוטיק, אבל הכי־יפים ואיכותיים הם אלה של היצרנים המתמחים רק בסריגים. והם ממשיכים לייצר, לצד הסריגים הצעירים, גם סריגים לבנות הארבעים פלוס, לקוחותיהן הנאמנות לפני פלישת הנעורים. "זום דורינא", "אומן" (שגייסו גם את עודד גרא לצוות העיצוב שלהם), "סריגי הלן" (שמייצרים גם סריגים הנושאים את התווית של מעצב האופנה האיטלקי נינו צ'רוטי), "גבי מודל", "ליז", "גז", "מאג", "גאנג" ואחרים.

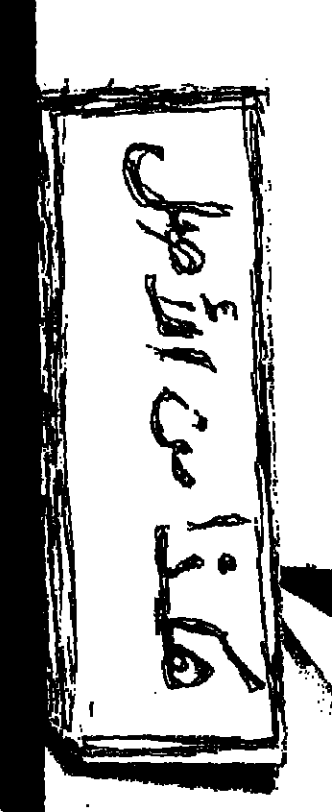
אם רוצים סריג־סריג – המיבחר הגדול ביותר והמחירים הסבירים ביותר יהיו בחנויות המפעל הצמודות לרוב החברות הנ"ל. אצל יצרני הבגדים קל יותר לציין את מי שאינו מציע סריגים. אוספים עתירי סריגים אפשר למצוא בחנויות של "פולגת", "ראש אינדיאני", "סאבי", "טופר" ו"גולף".

מחירים: אפודות – בין 35 ל־90 ש"ח. מערכות בשניים־שלושה חלקים – בין 100 ל־190 ש"ח.

סריג וצבעוני מקודגל ועד ראש ועיצוב: נגה שלזינגר, "זום דורינא".

שחור ואדום. סריג וצמוד ועיצוב: אילנה כרמלי, "ראש אינדיאני".

משהו:

עד 12 שנים לשנת 2000. מי באו לא לעשן, לא לנהוג, לא לזהו. להזהר מקדחת במזרח הרחוק, מנחשים באמזונס. עם מזל משוגע לא תחטוף סכין בארץ. יש סיכוי לעשות את זה כמו כלום.

יוסי לא מרשה לא לשנוא

כל שבוע אני נשבע לעצמי בכל מעט הדברים היקרים לליבי שהשבוע לא אכתוב שום דבר על השמאל. האם לא הגיע הזמן בגילי להיות סאטיריקן מהוגן, הכותב לפי דרישות משרד החינוך והתרבות.

כה אני מחליט, ואז אני שומע פתאום רדיו. גבי גזית ושלום קיטל, דווקא הם, שהיו צריכים לעוור לי בהחלטתי ללכת בדרך הישר, מספרים שיוסי שריד כועס מאוד. למה הוא רותח? כיוון שבדף הירוק הופיעו דברי שבח לאריק שרון, שר המסחר והתעשייה.

הדף הירוק, לחסרי תודעה מעמדית, הוא מוסף ב"על המשמר". "על המשמר", לאותם בורים, הוא עיתון יומי של מפלגה מצפונית שרובה חברי קיבוצים. (האם יש קשר כלשהו בין עתון המופיע כל יום ועולה מליונים לבין הסיוע הענק לקיבוצים? אוף, די. אני מכה על ידי המקישה על המחשב. תפסיק כבר עם המחשבות האלה. ככה לעולם לא תצליח להגיע לתמיכת קרנות גרמניות).

בודיו, יוסי שריד על הקו. מן הצד השני של הטלפון החבר לפיד, עורך הדף הירוק, שכתב את הדברים. גבי קיטל שואלים את יוסי שריד מה הוא רוצה. יוסי תוקע קול רדיופוני. הוא כנראה החליט לנצח בוויכוח. מה אני רוצה? הוא אומר, ב"על המשמר" כתבו שאריק שרון הוא שר טוב. איך אפשר לשכוח, ואין אפשר לסלוח?

"ומה בפיך, העורך המואשם?" מעבירים את המקרופון. העורך מתגונן: יוסי, בחייך, מה בסך הכל כתבתי, שאריק שרון מתפקד טוב כשר המסחר והתעשייה. רק כתבתי שהוא בסדר.

"זה נשמע משכנע", אומר גבי גזית

להפתעתי, או שהוא עושה את זה כדי לששות את יוסי שריד. ואכן יוסי לא מאכזב. בארצנו, שבה מי שיורד יותר חזק הוא הצודק, יוסי מזנק קדימה בכוח טורבו. בוודאי, הוא אומר, אתם (עכשיו גם גזית וקיטל אשמים), אתם אופורטוניסטים.

גזית, מתקפל. מה הוא צריך, שיוסי שריד יכניס לוז הוא סתם עבר בסביבה. הוא אף פעם

לא אמר על אריק שום דבר טוב. עכשיו לפיד נשאר לבד, ויוסי קוצץ אותו בפינה במסור שרשרת. אומר שריד, וזה ציטוט כמעט מדוייק, כי אני זוכר מה ששמעתי במו אוני המצילות: "אפילו אריק, המורגל במסאג' האוראלי של אורי דן, לא נהנה מזמן ממחמאות כאלו".

עכשיו לא משנה בכלל אם מחמאונת לאריק היא אשמה או לא, או אם אריק שר טוב או לא. למי שלא מכיר את תהליכי ההשתכנעות אצל השמאל אוכיר כאן שלהטוט לשוני כגון "מסאג' אוראלי" יוצא מנצח בכל ויכוח רעיוני. הם לא עומדים בצירופי לשון הכוללים משטמה ולועזית גם יחד. פאנאט ועמוס וחכם. יוסי, המאומן לירוק את לשונו לצליפות ממיתות, במיוחד כשטיעוניו עקומים, עשה זאת שוב. הסוטה הוקע. הוא עוד מתחנן מעט: "יוסי, אני נעלב שאתה משווה אותי לאורי דן". החיל מפני רצח אופי מחלחל בקולו, ובצדק.

הפשע, אם מישהו מקוראי לא זוכר מחמת הביטויים הנוצצים ככדורי כריסטמאס, איננו שאריק שרון מנהל מכון לאי־אלימות אלימה נגד ישראל, אלא שמישהו העז לכתוב שאריק שר מסחר ותעשייה טוב, העוור גם לפתור את בעיות הקיבוצים. יוסי שריד, השרוי כל חייו בג'אקוזי תקשורתי, קופץ משם ומכה על היר שכתבה שתי מלים טובות הססניות בזכות שרון.

אז מה אם שרון פועל כהלכה לטובת הקיבוצים? ומה על השינאה? אין כמו יוסי שריד היודע שאסור לשמאל להקל ראש בהתרופפות השינאה, כי היא המחזיקה את השמאל ביחד, וברגעים של איבוד דרך – והם רבים, אני מניח – השינאה התמימה עתירת הקלוריות היא הדבר היחיד הנותן לחבר'ה מרץ להמשיך קדימה.

מסה על יין

יש הרבה דרכים להבין ביין, אבל כולן מבוססות על עיקרון אחד: מה שעולה יותר, טוב יותר.

ובכן, אם אתה שותה יין שעלה בזול, אתה לא מבין ביין, אלא שאם אתה שותה יין יקר בלי להבין ביין, אתה פראייר.

עזי פנים יטענו שהם שותים את היין הטעים להם. מצחיק. לא אתה הוא הרשאי לקבוע איזה יין טעים לך.

קליירעת והנהנתנים יכולים לומר: אני לא שותה יין בכלל. לא הולך. לא מתאים לאנשים רציניים. מה גם שהם לא יעמדו בריבורם האמיץ. הם ייתקפו באימפולס לכוסית ברגע שימזגו לידם יין, וזה אפילו אם הם מקבלים כאב אוזניים מטעם.

פעם, כשהכל התנהל לפי מדיניותו האריסטוקראטית הנבונה של הברון רוטשילד, אפשר היה להסתדר אצלנו עם

לגימה אחת בערב שבת, בתהליך שתייה של לקיחת סירופ נגד שיעול. אדם סיים את חייו בכף יין אחת לשבוע פלוס ארבע פעמים בפסח, פלוס פעם אחת – מקסימום פעמיים שלוש – תחת חופה.

מאז כיבוש רמת־הגולן, בוסקה, ומאז שהרגלנו עצמנו לומר בוז'ולה באותה מהירות דיבור בה אומרים שכוליות, החיים הסתבכו. לא, לשאלתכם – אין מוצא. היום יום היין.

יין, כנראה, בא לעולם כדי להראות לנו שחיים זה לא סתם משהו להעביר בו אחר צהריים פנוי.

כלכלת החרדה

הדולר יורד. הבלטות בכל המדינה שוקעות. הבורסות בניו־יורק ובטוקיו מתמוטטות, והלב שלי מפרפר מפחד, שלא הקיבוצים השקיעו שם ולא הבנקים השקיעו שם ולא סולל בונה השקיע שם ולא אני לא יודע מי השקיע שם, כי אז אני אצטרך לשלם את זה.

פינת השלולית

"תקפוץ היא אמרה לי, תקפוץ" שר הצפרדע את שירו העגום, המספר מה אמרה לו הנסיכה כאשר הוא ביקש ממנה נשיקה.

מאיר עוזיאל

בבוקר, עם שיר חדש

(המשך מעמוד 36)

והחיים האלה, השלווים ביחס, נמשכים עד 1977. הסערות סערו רק מבפנים, והיא פוסעת אט־אט לתוך אותו שלב בחיים בו האדם מבין שהוא כנראה לא יהיה טייס חלל, או קוסם, אלא כבר יישאר הוא.

ואז, ביום אחד בנובמבר, משנה המהפך גם את חייה, והיא נהפכת ל"אשתו של" מנכ"ל משרד ראש־הממשלה. ואם חששה מתגובת הממסד הספרותי, השמאלי ברובו, שבתוכו חיה, לא היה לה ממה לחשוש: "היה משונה מאוד לראות איך השררה משפיעה על האנשים בסביבה. אפילו אנשים שחלקו עליו נעשו פתאום 'חברים'. וכמובן, היה מעניין מאוד יותר לגלות שהחברות נעלמה כשהסתיים התפקיד".

הזרות שוב חורה לעטוף אותה. היא מיעטה להשתתף באירועים ממלכתיים, סירבה לעבור לגור בירושלים, וכשהיתה כבר מגיעה לאחת מן הארוחות הרשמיות, השתעממה: "איך יכולה לעניין אותי חבורה של אנשים שלכל אחד מהם כרור שזולתו לובש מסיכה? הדבר שהציל אותי היו המלים. הפוליטיקה, כמו הספרות, מורכבת ממלים. הייתי יושבת ומקשיבה לנאומים שלא אומרים דבר ולשיחות־שולחן תפלות. נרמה לי שהייתי עסוקה כל הזמן באבחנות סגנוניות". את האבחנות האלה היא סיכמה בקטע מתוך השיר "כפרות": –

"הָאֲדִישׁוּת עוֹמֶדֶת תָּמִיד/
בְּיַחַס יָשָׁר לַחִיּוּכִים שֶׁמַּעֲנִיקָה/
הַסַּמְכוּת – הַיּוֹם/
רָאָה הַכֶּלֶב אֶת פְּנֵי/ אֲדוֹנָיו – /
הָאֱנוֹשִׁי – כְּשֶׁהַסַּמְכוּת מִתּוֹךְ/
אִי יַצִּיבוּת וְאוּלַי/
אֲפִלּוּ רִשְׁעוּת מְפַנָּה/ אֶת אֲחוֹרָיו".

החברים מימין, אגב, לא היו טובים יותר מן החברים משמאל. אחרי פרישת מנחם בגין המשיך שמואלביץ לכהן תחת שמיר עד לסוף הקדנציה. אחר כך חזר הביתה. "השלטון", אומרת שפרה ביותר מטיפת עלבון, "אוהב להקיף את עצמו באומרי־הן. באנשים שאינם מסרבים פקודות. מתי לא התאים לזה". והיא יודעת שמשפטים כאלה מחזקים את הנטייה לזהות אותה עם בעלה מבחינה פוליטית, אבל בין תנאמנויות שלה היא מעדיפה את זו שקמה איתה בבוקר.

הנאמנות, אגב, עובדת לשני הכיוונים. לשמואלביץ הוצע בזמנו לכהן בתפקיד דיפלומטי בחו"ל. הוא סרב, בגלל שיפרה: "בשבילי, להיות שנתיים בחו"ל, זה לבלות שנתיים בלי לנשום, בלי לכתוב, בלי לחיות. אשתו של דיפלומט, ככל שהיא יותר חסרת־פרצוף, היא יותר מתאימה. אני לא התאמתי".

והם נשארו בבית. ובעצם ככה טוב לה, כי הבעייה העיקרית של מי שהוא חסר פרצוף היא שקשה לו להסתכל על עצמו בפנים. והחיים, ככל שהם קטנים יותר, הם שלמים יותר. היא מעבירה סדנאות לספרות בבית־ספר תיכון, מוציאה חוברות שירה של תלמידים, כותבת, מתרגמת, לומדת שומרית ואכדית, מבשלת, מנקה, מסדרת, משקה את הבוגנביליות (וזו לא מטאפורה, באמת יש לה בוגנביליות). בסופו של דבר, גם לפי ספרה, גם לפי עדותה, המלחמה היא להתעורר כל יום עם עצמך:

מִכְּפָנִים

לָקוּם מִשְּׁנַת אַחַר הַצָּהֳרַיִם אֶל
אִשָּׁה אַחֶרֶת לְהִתְרוֹמֵם
עַל מַרְפֵּק לְהִתְבּוֹנֵן בְּגֶמַח
שֶׁבְּמִזְרָן תַּבְנִית אִשָּׁה זָרָה לָגַעַת
בְּעוֹר מִמְּפַנִּים נִכְרָזֶה עַד כְּדֵי מָאוּס
בִּבְרִיּוֹת הָאֶצְבָּעוֹת

יאיר לפיד

פנטהאוז

יגאל לב

המטומטם

רינה אוהבת לעבוד בפאב. לגביה זה שער לעולם מרתק. פגישות עם אנשים שאלמלא העבודה הזמנית הזו לעולם לא תהיה לה הזדמנות להכיר. בסופי שבוע, בחגים, בחופשות מבית־הספר היא עובדת כמלצרית. דניאל סגור, בעל המקום, ידידו הטוב של אורי, התחייב להחזירה הביתה בחצות.

גליה לא סובלת את הציפייה לבתה. "הרגעים האלה שאני מחכה לך על המרפסת לא שווים את השקלים שאת מרוויחה". אבל רינה בת 16, ובשבילה העבודה הזו היא לא רק מקור לדמי כיס אלא כרטיס לעולם העצמאות של המבוגרים.

דניאל סגור מנהל עוד כמה עסקים חוץ מהפאב, ולכן הטיל על גבריאלה, עובדת וותיקה, לנהל את משמרת הלילה. ביום חמישי הוא יושב בפאב ומכין את תוכנית העבודה השבועית של הבנות. מצייר טבלה מדוייקת עם שעות המשמרות, ומפקיד אותה בידי גבריאלה, הנאמנה שלו.

לאורי הוא נוהג להגיד: "בעסקים כמו שלי אתה מוכרח להאמין באנשים. אני לא יכול לחתוך את עצמי. אני לא יכול להיות בעת ובעונה אחת בכמה מקומות. הדרך היחידה לעמוד בזה היא לגדל אנשים שאוהבים אותך, להשקיע בהם, לתת להם משכורת גבוהה ובתמורה לקבל נאמנות מלאה".

רינה רואה בגבריאלה דמות נשית שהיתה רוצה לחקות. גבריאלה בראשית שנות ה־30 שלה, נאה ומטופחת, לבושה לפי צו האופנה, תמיד מריפה ניחוח נעים של בושם. יש לה עיני נשר שרואות כל מה שנעשה בפאב, באיזה שולחן ממתינים זמן רב לשירות, מי מהאורחים סובל מבדידות, למי האוכל אינו טעים.

היא גם תמיד יודעת במבט אחד מי הם ה"נודניקים המקצועיים". ממנה למדה רינה ש"תמיד יש בעשרה אחוזים מהלקוחות שיוצאים בערב לפאב או למסעדה לא כדי לבלות, אלא כדי... להתאונן. הם נהנים מהעובדה שהם יכולים להרשות לעצמם לנזוף, לצעוק, להחזיר אוכל או בקבוק יין. כל מה שלעולם לא היו מעזים לעשות בבית".

גבריאלה תמיד מאתרת את המתאוננים המקצועיים. וכאשר יום אחד גילתה ביניהם סופר מצליח שהחזיר בזעם צלחת מרק, אמרה לו בשקט: "יש לך מזל שאתה עוסק בספרות ולא במלצרות. תאר לך שקוראים היו באים לחנות הספרים ומחזירים בזעם את הספר שלך בטענה שהוא מעורר גועל, ודורשים את הכסף חזרה..."

רינה חוזרת הביתה מלאת התפעלות מחברתה החדשה, גבריאלה. לאמה היא אומרת: "מה שיפה אצל גבריאלה זה שהיא לא סיגלה לעצמה אופי של מלצר. אין בה דבר מהמשרת, ממי שמנסה לשאת חן, לקרוא את רצונותיהם של האנשים על פניהם. להמתיק".

יש מלצרים שמפתחים את תחושת העלבון של המשרת, של מי שתמיד צריך להיות נחמד וחייכן, גם כשבא לו לצקת את צלחת המרק על ראשו של נודניק כלשהו. אבל גבריאלה לא כזו. תמיד נסוך על פניה חיוך שרינה לא הצליחה לפענח את סודו. חיוך מעודן, בטוח בעצמו, חיוך של נשים יפות היודעות לקבל הערצה כמובנת מאליה. "אין בה אפילו העלבון של אשה באמצע שנות ה־30 שלא נישאה. ורוב לקוחות הפאב באמת מעריצים אותה".

היה שם אחד מיוחד, גבר עליז שתמיד הופיע בפאב ב־11 בערב ואכל בתאבון עצום. גבריאלה משרתת אותו אישית, כבוד שאין למעלה ממנו במושגי הפאב. הוא אינו חוסך מעצמו דבר. הארוחות היקרות ביותר, קוניאק, קפה, אפילו סיגרים. יש לו תיאבון אדיר וטעם יקר לא רק באוכל. גם בשאר תענוגות החיים. גם בלבוש. בערבים בהם הוא בא לפאב, הוא מסיים את ארוחת הענקים שלו ואחר־כך ממתין לגבריאלה שתגמור את המשמרת ונוטל אותה איתו. הם הולכים לדירתה והוא נשאר איתה בלילה.

לא. רינה אינה יודעת במה הוא עוסק. כשהיא מספרת עליו להוריה היא משתמשת במושגים כוללניים. "בחור משגע, מטריף, מדליק". גליה מתרגמת את כל אלה לתמונה של גבר בשנות ה־30 לחייו, נאה מאוד, בטוח בעצמו, בעל הרבה שמחת חיים הקונה את אמונן של נשים.

המלצריות האחרות מספרות שגבריאלה אינה ידידתו היחידה, אבל יש להניח שהיא החשובה שבהן.

דניאל סגור יצא למילואים. שלושה שבועות לאחר־מכן בא לבקר את אורי בבית, לספר לו סיפור שהוא "מוכרח לספר, אחרת אתפוצץ".

"אני חוזר עכשיו מהנגב", אמר לאורי ולגליה, "היה לנו תרגיל ארוך. בלילות ישבנו יחד וסיפרנו סיפורים. אתה הרי מכיר את זה. מספרים על נשים, על הצלחות, לפעמים – ברגעים של קירבה – נפתחים ומספרים גם על הצרות".

"הפעם הצטרף אלינו מישהו חדש, סרן צעיר במילואים, מהברנשים שאתה, אורי, היית מתעב במבט ראשון. אחד כזה בטוח בעצמו, יפה, מאלה שאין להם כלום חוץ מחיצוניות זוהרת שמקנה להם בטחון עצמי יותר מאשר היתה מקנה להם דיפלומה של פרופסור. באחד הלילות סיפר לנו איך הוא חי בלי שיהיה לו כסף משלו. תמיד מפתיע אותי מחדש לשמוע שיש אנשים שמצליחים לעבור את החיים בלי לעבוד, ועוד ליהנות ולחיות כמו מלכים".

דניאל סגור צחק בעצבנות, מנסה לכבוש איזו מתיחות של עלבון: "לך תאמין שיש אנשים שלא מוציאים פרוטה על אוכל ואוכלים כמו מלכים, וגם מתלבשים כמו נסיכים בלי לשלם. ידעת את זה?"

"הסרן הזה, ארנון, איננו עוכר, אבל חי לגמרי לא רע. הוא שיעשע אותנו בשורה של סיפורים מרתקים מהם יכולתי ללמוד איך אפשר להוציא פטנט על כך.

"אחד הסיפורים היה קשור בארוחות. צחקנו עד דמעות כשהוא סיפר כיצד הוא נכנס למסעדה בלילה. אוכל כמו משוגע. ואחר־כך, המלצרית עוד לוקחת כסף מהקופה כדי שהם יוכלו לשתות משהו לפני שהם הולכים למיטה...

"הממזר הזה היה שובב, ואני התחלתי להבין את סוד הקסם שלו. הוא פשוט נולד בלי מוסר. ובעולם שלנו, זהו יתרון בולט. נשים משתגעות אחרי הטיפוס הזה. אני זוכר שהתגלגלנו מצחוק. עצם הרעיון שכל ערב הוא נכנס לפאב או מסעדה, אוכל, מגהק בהנאה ואחר־כך עוד יוצא לכייף על חשבון בעל הפאב המטומטם – השכיב אותנו על הריצפה".

השתתק פתאום. גליה חשה לא נוח. אורי לא הבין למה הוא חותר. אבל דניאל סגור המשיך: "הוא תאר את המלצריות שהוא מתעסק איתן כדי לאכול חינם. התעכב על אחת מהן במיוחד: חתיכה אמיתית. יפה, שחומה, גבוהה. רק כאשר סיפר שיש לה נקודת חן מעל השפה העליונה, נקודת חן שהוא אוהב מאוד לנשק – התעורר בי החשד. קוראים לה גבריאלה. ואני הוא בעל הפאב המטומטם..."

הורוסקופ

מזל גדי

את הגדי ניתן לזהות בקלות על־פי... ארשת פניו, הנעה בין רציני־לחמור־לחמוץ. הוא מזכיר את הילד שלא הוציא הגה מפיו עד שבגיל ארבע יצא בהכרזה הדרמטית ש"חסר מלח בסלט". כשנשאל לפשר שתיקתו הממושכת, השיב: "עד עכשיו הכל היה בסדר, אז לא היה לי מה לומר".

בדומה לילד ההוא, הגדי אינו מרבה לחייך – כי "אין על מה". החיים, בעבורו, אינם סיבה למסיבה, אלא עניין רציני, מסכת מתמשכת של בורות ומהמורות שיש לתמרן ביניהם בזהירות ובכובד ראש כדי לשרוד.

ואכן, הגדי הוא אמן ההישרדות: זהיר, חשדן, תחמן, לא לוקח סיכונים. הוא לא יצלול לתוך בריכת החיים בקפיצת ראש נועזת, אלא יטבול את קצה הבוהן במים ורק אם יראה כי טוב – ישקיע גם את מחצית כף רגלו.

בשלב מוקדם של חייו בוחר לו הגדי במטרה, וכריאליסט מובהק המודע לכשרונותיו ולמגבלותיו ידאג לכך שזו תהיה בתחום השגתו. המטרה הנבחרת תיהפך לתכלית קיומו והיא שתעניק משמעות לחייו. הוא חותר למימושה בנחישות ובכוחות עצמו, תוך גיוס כל המשאבים העומדים לרשותו. הוא לא מצפה ל"ציפורים", לא סומך על המזל ומתייחס בחשדנות ל"קיצורי דרך". עם קשיים הוא מסתדר מצויין: קושי דורש התמודדות, והתמודדות היא הצד החזק של הגדי; אך מתנה המוצעת לו על טס של כסף – מעוררת חשד. "לא, תודה", הוא אומר, "אני אסתדר".

הזדמנות היא כמובן עניין אחר. הזדמנות תמיד מתקבלת בברכה, בעיקר אם אינה כרוכה בהסתכנות אלא מאפשרת לגדי להוכיח את עצמו ולהתקדם תוך השקעת עבודה ומאמץ. מבחינה מסויימת, גם ההזדמנויות הניתנות לו אינן מקריות אלא תוצאה של השקעה לטווח רחוק: לגדי לא אצה הדרך. הוא מוכן להישאר זמן רב מאחורי הקלעים, לקבל מרות ולמלא, באחריות מירבית, כל תפקיד שיוטל עליו. במשך שנים הוא יכול לחסות בצילם של טיפוסים מבריקים, נועזים ודרמטיים ממנו ולשרת אותם בנאמנות. בכך הוא רוכש את אמונם, נהפך ליד ימינם ותופש שליטה בענייניהם. בבוא היום – תגיע ההזדמנות: תתפנה המשרה (או משרה אחרת ראוייה לשמה) והגדי יכנס לתפקיד בקלות ובטבעיות.

שליטה היא מלת מפתח אצל הגדי, ואין הכוונה לשליטה באנשים אחרים דווקא, אלא בחייו, ברגשותיו ובענייניו. לא כל גדי שואף לנהל עסק או להיות ראש ממשלה. עקרת הבית הגדייה תסתפק בשליטה על מטבחה. המשותף בין ראש הממשלה לעקרת הבית תהיה הגישה הרצינית, האחראית והפרפקציוניסטית, זה לענייני המדינה וזו לענייני הבישול והנקיון. שניהם ישאפו להיות הטובים ביותר בתחום אחריותם.

הגדי שמרן באופיו ובהתנהגותו. חשוב לו מה חושבים עליו, מה יאמרו השכנים. הוא מופנם, משתדל לא להרגיז ולא להתבלט בהתנהגותו, לא לזעזע ומעל לכל – לא להיראות מגוחך או יוצא דופן.

המוזר הוא שבפנימיותו הוא אינדיבידואליסט ואפילו מרדן, השואף לשנות דפוסים ו"לתקן" את החברה. אפשר שהתנהגותו השמרנית אינה אלא דרכו האינסטינקטיבית לתחמן את החברה כדי שזו תקבל אותו ולא תפריע לו לממש את שאיפותיו. יש בו, בגדי, תערובת מוזרה של חרדה ובטחון. החרדה היא בעיקר מאיבוד שליטה – דבר שעלול למנוע ממנו את הגשמת מטרותיו. את הבטחון הוא רוכש בהדרגה, עם כל מאבק מוצלח וכל קושי שחוסל. נסיון מעניק לו בטחון.

בעודם קטנים, נצמדים מרבית הגדיים להוריהם, המהווים הגנה מפני המציאות הזרה והמאיימת; הם ממושמעים, אדיבים ונוחים להכוונה ולחינוך. ככל שהם מתבגרים, אוגרים נסיון ולומדים להכיר ולהתמודד עם מספר רב יותר של מצבים – הם רוכשים יותר בטחון ונהפכים יותר נינוחים ומשוחררים. מיעוטם מפגין את הייחודיות שלהם בתקופת ילדותם. הם המרדנים שבחבורה. לגביהם, תהליך ההתפתחות הוא הפוך: עם הזמן, הם לומדים לטפח את אותה ה"מסכה" השמרנית, שבחסותה יוכלו לממש את מאווייהם. לגבי הגדי הבוגר, מימוש המטרה הוא בעל עדיפות ראשונה; הפגנת יחודיותו הוא עניין מיותר ואפילו מסוכן משום שהוא נוגד את אופיו ומפריע לקידומו.

בדומה למזלות אחרים, גם הגדי יכול להפוך לטיפוס בעייתי, כאשר תכונותיו או שאיפותיו אינן מיושמות כראוי. קיימים שני סוגים של גדיים בעייתיים: א. זה שאינו מטפח שום מטרה מוגדרת. התוצאה תהיה העדר כיוון, היסחפות פאסיבית ואיבוד שליטה; טיפוס עצלן, נצלן וקנטרן. ב. זה שמרחיב את תחום שליטתו על סביבתו. הוא יהיה כפייתי, פנאטי, ביקורתי, שתלטן, לפעמים בעל עליונות מוסרית – רודן במלוא מובן המלה.

אך הגדי המצוי יודע להיכן פניו מועדות, ועל אף הציפיות, הדרישות והביקורת, אינו פולש לתחום מחייתו הפרטי של הזולת. הוא התברך בכושר ארגון, משמעת עצמית ורגש חובה. בעיותיו העיקריות – צורך בשלמות, קושי בהאצלת סמכויות ואחריות קולקטיבית: הוא אינו מסתפק במילוי מושלם של חובותיו; הוא גם מתקן טעויות של אחרים ומטפל במה שהם הזניחו. כתוצאה מכך, הסובבים אותו עלולים לפרוק אחריות מעצמם, שהרי יש מי שדואג לעניינים ומנהל את חייהם – אז למה להתאמץ? בעקבות זאת, הגדי מרגיש מנוצל. הוא מתחזק בדעתו ש"אין על מי לסמוך" ו"אם אין אני לי – מי לי" והוא ממשיך להתמודד לבד, חשדן ומופנם, אינו מבין את "תרומתו" למצב שנוצר.

בגלל בדידותו ואיפוקו, מואשם הגדי בקרירות רגשית. זוהי טעות. מאחורי המסכה המאופקת מסתתרים ברוך־כלל לב חם, כמיהה לרומנטיקה וצורך באהבה. נכון הוא שהאהבה אינה תנאי קיומי בשבילו. הגדי, יותר מכל בן מול אחר – יודע לחיות עם תסכים – כולל חסך רגשי. כאשר נגמרת האהבה, נשארת הנאמנות והדאגה לבית ולמשפחה – פיצוי מה לרומנטיקה שהסתלקה מחייו. יכולתו של הגדי להעניק אהבה היא גדולה – גם אם לא תתבטא בהשתפכויות רגשיות ומילוליות.

ובכלל, כשאתה נתקל בפניו התתומות של הגדי, עצור לרגע והצץ פנימה. אתה עשוי לגלות שם עולם סמוי של רוך וביישנות, של רומנטיקה, אידאליזם והומור. אז מה אם הוא לא מרבה לחייך?

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 25 ל־31 בדצמבר

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
בימים אלה אתם מאוד סנטימנטליים ונוטים לשקוע בנוסטלגיה. ידיד יעריך מאוד אם תתקשרו עימו מחדש אחרי תקופה של ניתוק הקשר. זה זמן טוב לטיולים ולביקורים. בתחום החברתי, אתם במרכז העילות.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
כדאי לצאת עכשיו לקניות, ואם אתם מחפשים מתנה למישהו – תמצאו בדיוק את הדבר המתאים. השבוע אתם עשויים גם להקדיש זמן או כסף לפרוייקט צדקה כלשהו. זה זמן לבילויים, לא לדאגות מיותרות.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
בתקופה זו אתם מאוד פופולריים ואנשים מבקשים את חברתכם. חדשות מידיד המתגורר במרחקים ישמחו אתכם מאוד. זה לא זמן טוב לבקש טובות מן הממונים עליכם, או לקדם תוכנית חדשה בתחום העסקים.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
השבוע אתם נהנים מזמנים שקטים ומקשר מיוחד עם בני משפחה. בתחום הקריירה, יש לכם עכשיו השראה מיוחדת. אתם נוטים ליזום ולקדם פרוייקטים הומאניטריים. אל תניחו לאחרים לדכא את המרץ חרב שלכם.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
ידידים ממלאים עכשיו תפקיד חשוב בחייכם; הם יכולים לשמח אתכם, אך גם להעציב. אתם עלולים להתאכזב ממישהו קרוב בעניין הקשור לכספים, או הבטחה שניתנה ולא קויימה. הקפידו להיענות להזמנות.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע אתם מרגישים קירבה עמוקה יתר לבן משפחה. יש לכם עכשיו גם מחשבות חדשות לגבי הקריירה, שנוטעות בכם מוטיבאציות מיוחדות. אם כי אינכם מקבלים את התגובות הרצויות, המשיכו במאמצים.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
יש לכם עכשיו תחושות מאוד חזקות, מגובלות בטלפאתיה, בקשר לקרובים אליכם, והקשרים הולכים ומעמיקים. פרוייקטים שלא נשלמו עומדים עכשיו בראש סולם העדיפויות. עם זאת, כדאי להשאיר זמן גם לבילויים.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
כדאי בימים אלה להישמר מפני נטיה לחדפזנות. התחום המשפחתי מודגש מאוד השבוע, וצפויות שיחות מעמיקות מאוד. עדיף עכשיו לבלות ברל"ת האמות, במקום להרבות ביציאות. אתם מרגישים עתה מותשים קמעה.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
זו תקופה מאושרת במיוחד, וצפויים בילויים נעימים. בתחום שבינו לבינה ישנה השבוע התפתחות יפה. כדאי בהחלט ליתנות מהרומנטיקה. אך אסור להזניח את עניני הבית השוטפים, כגון דברים הטעונים תיקון.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
מתנה שתקבלו מחבר לעבודה תהיה בעלת משמעות מיוחדת לגביכם. השבוע אתם עשויים לאמץ חיית־מחמד כלשהי, שתהיה תוספת מבורכת לבית. אתם מתחילים יחד עם פרוייקט מסויים – אל תיראו בגלל מכשול קטן.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
השבוע נמאס לכם קצת מהשיגרה, ואתם מחפשים דברים חדשים ומיוחדים. טיול, או בילוי במקום בו עוד לא ביקרתם עשויים לשעשע אתכם. בתחום הרומנטי – קחו יוזמה, ואל תנוחו לבעיות פיננסיות להפריע.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אתם מרוכזים עכשיו מאוד בחיי המשפחה ובזירה הביתית. צפוי לכם אירוע בבית, אך נסו לא להגזים בוליכה ובסבר. אם כי אתם מאוד רוצים לסדר מיד את כל הבלגן, לא כדאי להלחיץ את בני המשפחה יותר מדי.

בעמוד זה מבחר מהידיעות
והמודעות שפורסמו ב"מעריב"
בשבוע שבין 18.12.52 — 25.12.52.
הנוסח המקורי נשמר.
ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

גויטיין והנספח הצבאי הרצוג – ב'סטייט דפרטמנט'

ישראל הגישה אתמול תלונה לארצות הברית כי נשק נשלח למדינות ערב על אף הוסכם מצד אמריקה ובריטניה, שלא יהיה "מרוץ הזדיינות" באזור רגיש זה. בעת ובעונה אחת העלתה ישראל תביעתה לסיוע הצבאי מארה"ב.

התלונה הוגשה על ידי הציר הישראלי בוואשינגטון מר דוד גויטין, בפגישה עם ממלא מקום עוזר מיניסטר החוץ לענייני המזרח התיכון, מר ג'ון ג'רמיגאן. לאחר הפגישה, שנמשכה שעה ומעלה, אמר מר גויטיין לעתונאים, כי הנשק שנשלח לארצות ערב אינו בא מארה"ב, אולם במינע מלהשיב על שאלות בנוגע למוצא הנשק.

מר גויטיין אמר, כי הוא ואלוף־משנה חיים הרצוג, הנספח הצבאי הישראלי שליווהו בביקורו במיניסטריון החוץ, הזכירו למר ג'רמיגאן, כי עדיין לא נתקבלה תשובה סופית על בקשת ישראל מפברואר השנה, שארה"ב תעניק לה נשק.

גלי הים הרסו מועדון "טיר" בת"א

מועדון "טיר" לקליעה במטרה ולשעשועים נהרס הבוקר כליל כאשר גלים סוערים הציפו את צריף המועדון הנמצא על שפת הים בת"א.

כל הציוד של המועדון, הנאמד בשווי של אלפי לירות, נגרף הימה, שולחנות פינג־פונג וציוד אחר של המועדון נראים צפים על פני הגלים. המשטרה שהוזעקה למקום הודיעה מיד על המקרה לחברת החשמל הואיל וחוטי חשמל נותקו עם הריסת מועדון "טיר" ומהווים סכנה לשכונת מחלול. לכמה צריפים בשכונת מחלול נשקפת סכנת הרס עקב הסערה בים. כבאים גוייסו לעבודה. אין אבידות בנפש.

הפועל המזרחי והמזרחי נכנסו לממשלה

הפועל המזרחי והמזרחי הצטרפו לממשלה החדשה כתוצאה מהסכמי־בזק שהושג בצהרים מיד לאחר השבעת הממשלה הקואליציונית של מפא"י, הציונים הכלליים והפרוגרסיבים.

בהתאם להסכם זה, שהושג לאחר שיחה קצרה בין מרדכי נמיר לבין משה שפירא, ייכנס מר שפירא לממשלה בתפקיד של שר הסעד ושר הדתות וד"ר יוסף בורג כשר הדואר. מר ז. ורהפטיג יתמנה מחדש כסגן שר הדתות וד"ר מ. רוזנברג מהמזרחי יתמנה כסגן שר הסעד.

„לחיים, לאריכות ימיה של הממשלה" — קורא ראש הממשלה, ד. בן־גוריון, בעוד שחבר הכנסת מ. חזני מוזג קוניאק במזנון הכנסת, עם חתימת ההסכם על כניסת הפועל המזרחי והמזרחי לממשלה.
יושבים משמאל : מ. חזני, י. נבון (מזכיר ראש הממשלה), הרב מ. נורוק, הרב ש. רוזנברג, ראש הממשלה; עומדים משמאל : הרב פלדמן ומ. ארגוב, המרכיב את משקפיו מתוך תמיהה אם עיניו רואות נכוחה.

הממשלה החדשה

השרים שנשארו במשרדיהם

ד. בן־גוריון — ראש הממשלה
לוי אשכול — שר האוצר
בן־ציון דינור (דינבורג) — שר החנוך
פנחס לבון — שר בלי תיק
ג. מאירסון — שרת העבודה
פרץ נפתלי — שר החקלאות
בכור ש. שיטרית — שר המשטרה
משה שרת — שר־החוץ

השרים החדשים

פ. ברנשטיין — שר המסחר והתעשיה (במקום דב יוסף)
י. רוקח — שר הפנים (במקום מ. שפירא)
י. סרלין — שר התחבורה (המשרד פנוי מאז מות מקס ד"ל)
י. ספיר — שר הבריאות (במקום ד"ר י. בורג)
פ. רוזן — שר המשפטים — (במקום ח. כהן)

„שר בלי תיק"
דב יוסף — עדיין לא נקבע תפקידו.

משרדים פנויים לדתיים אם יצטרפו

משרד הסעד (מקודם הרב לוין)
משרד הדואר (מקודם הרב נורוק)
משרד הדתות (מקודם מ. שפירא)

מחריף סכסוך "הבימה" — האופרה

הנהלת "הבימה" החליטה לסגור את "בית הבימה" לפני האופרה הארצישראלית להצגות ביום ג' הבא ולכל ההצגות העתידות, עד שתקבל האופרה את פסק הבוררות של ד"ר פ. רוזן, כי עליה לפנות את "בית הבימה" לכל המאוחר מסוף אבגוסט 1953.

הסכסוך בין "הבימה" לבין האופרה נבע בעיקר מן העובדה, כי "הבימה" הרגישה שעבודות החזרות של האופרה מצרה את צעדיה בביתה שלה, ושהאופרה היתה משלמת רק 60 ל"י דמי שכירות בעד האולם בהצגות יום ג'.

סכנת מוות ל־330 נוסעי "שמפוליון"

סכנת המוות ל־300 נוסעי האניה "שמפוליון", שעודם מרוזקים מעמוד על סימוני האניה הנטרפת בים בירות, גבו־ה בשעות הצהרים. אחר שהאניה נתבקעה הלילה לשנים, אחזה בהלה את מאות הנוסעים ורבים מהם קפצו הימה ברוב יאושם. עד הבוקר נימשו מהם כ־20 גוויות. 50 איש מבין הנוסעים והצוות נימשו והובאו בשלום לחוף.

האניות והמטוסים שחשו לעזרת "שמפוליון" ונוסעיה לא הצליחו עד כה לפתוח בפעולות הצלה ממשיות הואיל ובגלל חים הסוער אינם יכולים לגשת לאניה.

נפסק גם המגע האלחוטי עם האניה והחבל שקשר את האניה עם החוף נותק במשך הלילה. גלי הים טלטלו את שני חצאי האניה ושחקו אותם זה בזה והיה חשש שבכל רגע יישרדו.

לפני שנפסק קשר האלחוט עם האניה, הודיע רב החובל שכל הנמצאים באניה נחרץ גורלם למות, אם אי אפשר יהיה להורידם "מיד".

בין נוסעי האניה נמצאים 66 צליינים, שביקשו לבלות את חג המולד במקומות הקדושים בישראל ובירדן ולחזור ולהפליג באותה אניה מחופה.

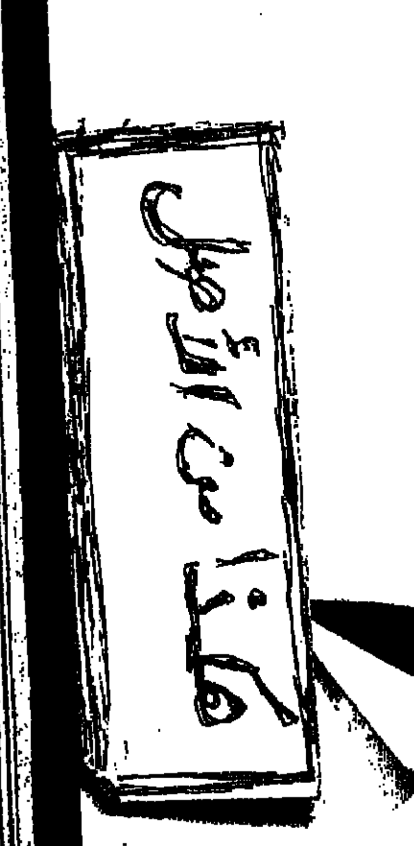
רק לאחר שמיניסטריון החוץ הצרפתי פנה באופן דחוף אל ממשלת לבנון, ניתן היתר לספינת הגרר הישראלית "צוריה" להכנס למים הטריטוריאליים של לבנון, כדי לנסות לעזור ל"שמפוליון", זאת אמר דובר הצירות הצרפתית בתל־אביב לסופר "מעריב".

בוטל הפיקוח על בתי הקפה

הפיקוח על קפה, תה, עוגות ומיצים בבתי הקפה והמסעדות יבוטל מיום א' — הודעה על כך נתקבלה בארגון בעלי המסעדות שליד הסתדרות המעמד הבינוני.

החלו להגיש קפה ממש

מספר בתי־קפה החלו להגיש ללקוחותיהם קפה ממש במקום התחליפים או התערובות של קפה ותחליפים שהוגשו קודם לכן ביטול הפיקוח.

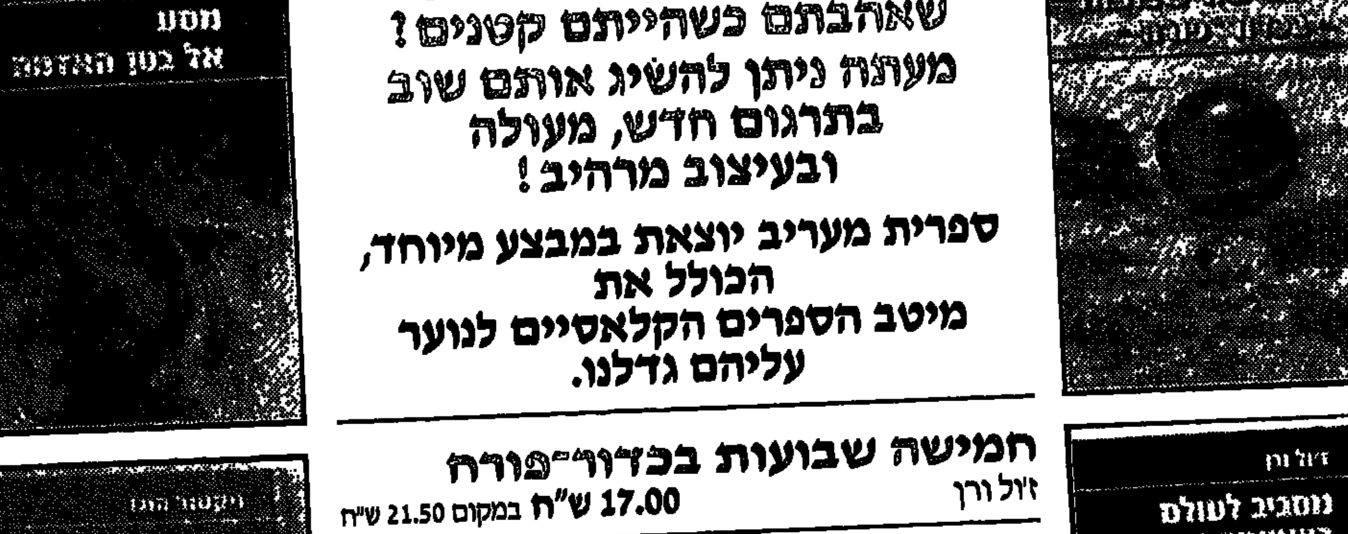
מבצע מיוחד

ספרית מעריב

הזדמנות בלתי חוזרת

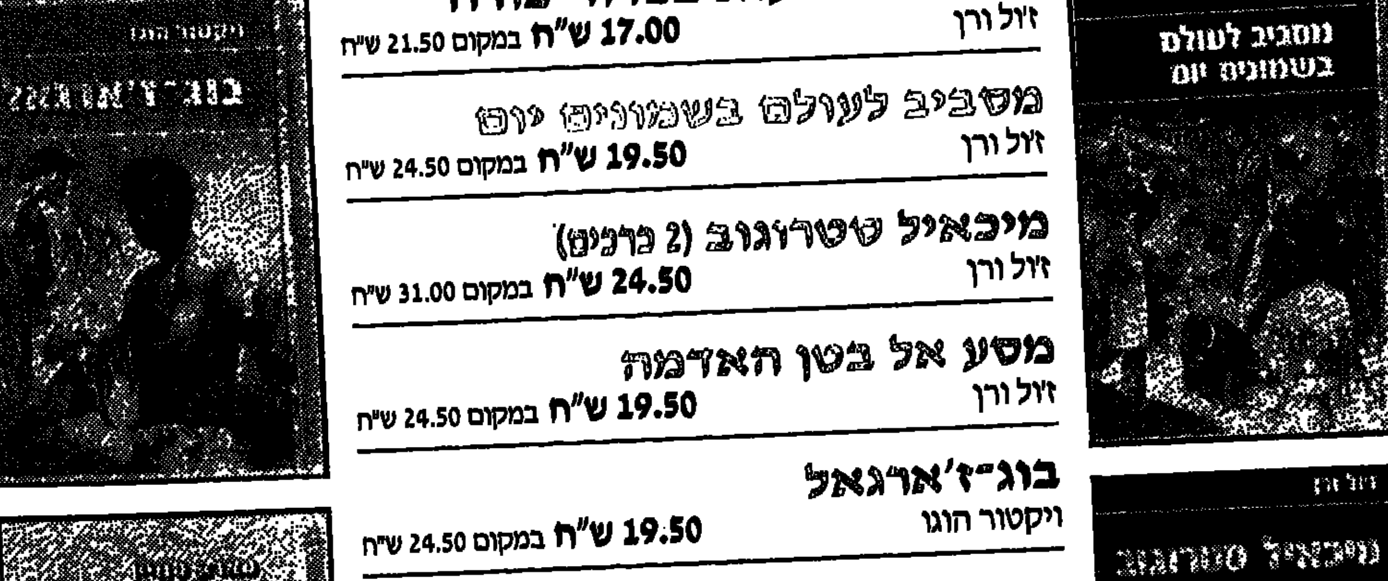

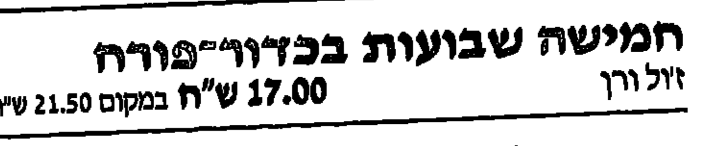
גם לילד שלכם מגיע!

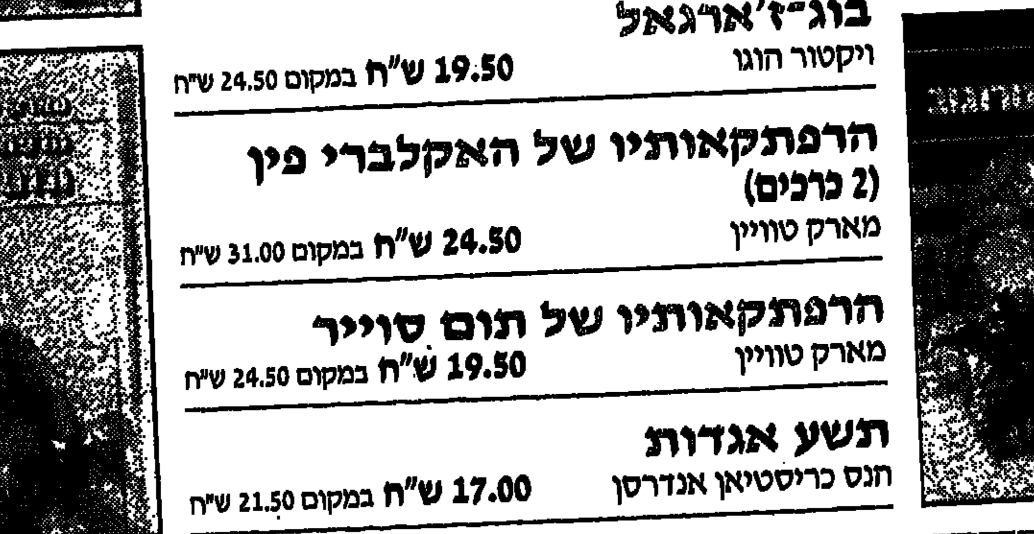
אתם זוכרים את הספרים שאהבתם כשהייתם קטנים? מעתה ניתן להשיג אותם שוב בתרגום חדש, מעולה ובעיצוב מרהיב!

ספרית מעריב יוצאת במבצע מיוחד, הכולל את מיטב הספרים הקלאסיים לנוער עליהם גדלנו.

חמישה שבועות בכדור־פורח
זול ורן
17.00 ש"ח במקום 21.50 ש"ח

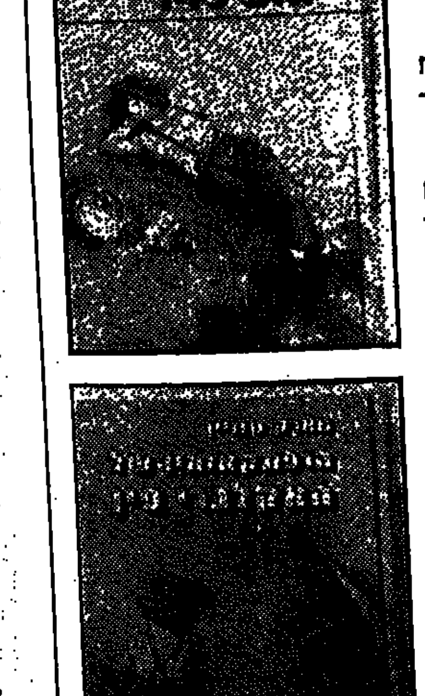

מסביב לעולם בשמונים יום
זול ורן
19.50 ש"ח במקום 24.50 ש"ח

מיכאיל סטרוגוב (2 כרכים)
זול ורן
24.50 ש"ח במקום 31.00 ש"ח

מסע אל בטן האדמה
זול ורן
19.50 ש"ח במקום 24.50 ש"ח

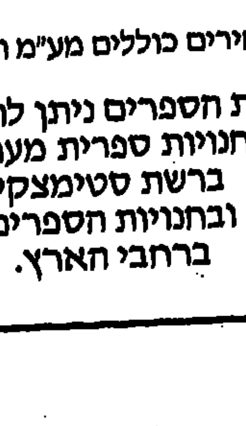
בוג־ז'ארגאל
ויקטור הוגו
19.50 ש"ח במקום 24.50 ש"ח

הרפתקאותיו של האקלברי פין (2 כרכים)
מארק טווין
24.50 ש"ח במקום 31.00 ש"ח

הרפתקאותיו של תום סוייר
מארק טווין
19.50 ש"ח במקום 24.50 ש"ח

תשע אגדות
הנס כריסטיאן אנדרסן
17.00 ש"ח במקום 21.50 ש"ח

המחירים כוללים מע"מ ומשלוח.

את הספרים ניתן להשיג בחנויות ספרית מעריב, ברשת סטימצקי ובחנויות הספרים ברחבי הארץ.

תלוש הזמנה

לכבוד ספרית מעריב ת"ד 20208 תל־אביב
נא לשלוח אלי את הספרים המסומנים ב־x:

- ☐ חמישה שבועות בכדור־פורח ב־17.00 ש"ח
- ☐ מסביב לעולם בשמונים יום ב־19.50 ש"ח
- ☐ מיכאיל סטרוגוב (2 כר') ב־24.50 ש"ח
- ☐ מסע אל בטן האדמה ב־19.50 ש"ח
- ☐ בוג־ז'ארגאל ב־19.50 ש"ח
- ☐ הרפתקאותיו של האקלברי פין (2 כר') ב־24.50 ש"ח
- ☐ הרפתקאותיו של תום סוייר ב־19.50 ש"ח
- ☐ תשע אגדות ב־17.00 ש"ח

מצ"ב המחאה ע"ס ______ לפקודת ספרית מעריב.
שם ______ מס' ת.ז. ______
כתובת ______ מיקוד ______
תאריך ______ חתימה ______

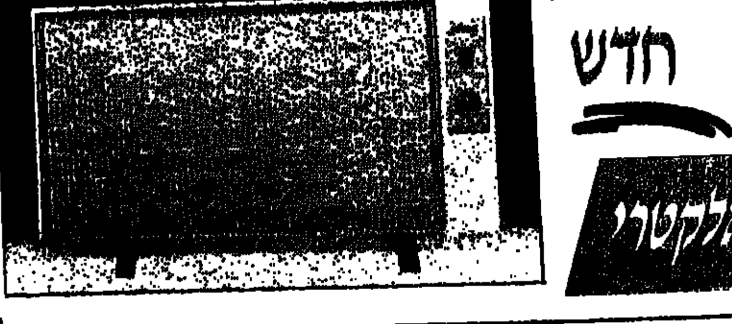

בשביר לצרכן

27.12.87-1.1.88

סדין חשמלי
בשווי 67 ש"ח
חינם!
על כל קניית תנור מעל 180 ש"ח
עד אזילת המלאי

חדש
טרמו אלקטרי

LIZ

- סריגים
- חליפות סרוגות
- סווטשרים
- חליפות פוטר

20% הנחה

יום המוצר
יום ראשון 27.12.87
חולצות
לנשים, גברים וילדים.
20% הנחה

יום המוצר
יום שני 28.12.87
מכנסיים אלגנטיות
צמר־פוליאסטר מעורב לנשים וגברים
20% הנחה

יום המוצר
יום שלישי 29.12.87
מגפיים ונעליים* חורפיות
לנשים, גברים וילדים
20% הנחה

*לא כולל נעלי בית ונעלי ספורט

ימי המוצר כוללים את מוצרי היוקרה St Michael מרקס אנד ספנסר